

1977/78:85

Nr 85

Onsdagen den
1 mars 1978

Onsdagen den 1 mars

Kl. 10.00

Finansdebatt

§ 1 Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1977/78:95 till försvarsutskottet
1977/78:115 till skatteutskottet

§ 2 Föredrogs och hänvisades
Motion
1977/78:1756 till trafikutskottet

§ 3 **Finansdebatt**

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1977/78:15 med anledning av i propositionen 1977/78:100 framlagda
finansplan och budgetförslag jämte motioner samt

skatteutskottets betänkanden
1977/78:24 med anledning av motioner om den allmänna arbetsgivarav-
giften och
1977/78:25 med anledning av motion om familjebeskattningen av egen-
företagare m. m.

TALMANNEN:

Finansutskottets betänkande nr 15 samt skatteutskottets betänkanden nr
24 och 25 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande samtliga
dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överlägg-
ningen.

Finansutskottets betänkande nr 15

Punkten 1

Finansplanen

I propositionen 100, bilaga 1 (ekonomidepartementet) hade regeringen efter
föredragning av ekonomiministern Gösta Bohman föreslagit riksdagen att
godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i
propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats
dels följande motioner rörande riktlinjerna för den ekonomiska politiken:

1977/78:316 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen beslutade att avslå regeringens finansplan och godkänna de i motionen anförda riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

1977/78:654 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen,

1977/78:867 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen och avslå regeringens förslag i denna del,

dels följande motioner:

1977/78:231 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att ett allmänt prisstopp snarast infördes,

1977/78:284 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om införande av ett effektivt, allmänt och totalt prisstopp,

1977/78:310 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen beslutade att uttala sig mot en statlig styrning av lönepolitiken i form av s. k. "samhällskontrakt" eller liknande,

1977/78:317 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle anta ett nationellt program för kamp mot kris och arbetslöshet som – på sätt som utförligare redovisats i motionen – bestod av följande programpunkter:

1. förbud mot avskedanden och permitteringar samt stopp för kapitalflykt och industriutflyttning,

2. utbyggnad av statliga basindustrier med sikte att höja förädlingsgraden i ekonomin,

3. ett program för förnyelse och utbyggnad av det kollektiva transportväsendet,

4. program för att bekämpa de sociala och miljömässiga bristerna i samhället,

5. förkortning av arbetsdagen till sju timmar nu, med sikte på sextimarsdag, gällande alla arbetande och utan lönereducering,

6. nationalisering av privata storbanker och kreditinstitut samt upprättande av samhällsfonder under de arbetandes självständiga förvaltning, genom avsättningar från det privata aktiekapitalet,

7. genomgripande demokratisering inom alla nuvarande och nya statsföretag,

1977/78:898 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att ytterligare åtgärder snarast borde vidtas för att säkra bostadsbyggandets kreditförsörjning,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att en översyn

snarast borde göras av reglerna om särskild placeringsplikt i lagen om kreditpolitiska medel.

1977/78:927 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställets att riksdagen i princip skulle uttala sig för att Sverige borde återgå till lågräntepolitiken och i konsekvens härmed i skrivelse till riksbanken föreslå en sänkning av diskontot till fem procent,

1977/78:928 av Ingemar Hallenius (c) och Stig Josefson (c),

1977/78:932 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställets att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om prisstopp på dagligvaror,

1977/78:935 av Hans Wachtmeister m. fl. (m) och

1977/78:1433 av Karl-Anders Petersson (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken att riksdagen med avslag på motionerna 1977/78:316, 1977/78:654 yrkande I och 1977/78:867 yrkande I skulle godkänna vad som förordats i propositionen 1977/78:100 bilaga I och som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde,

2. beträffande en statligt reglerad inkomstpolitik att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:310,

3. beträffande program för kamp mot kris och arbetslöshet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:317,

4. beträffande återgång till lågräntepolitiken att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:927,

5. beträffande bostadsbyggandets kreditförsörjning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:898,

6. beträffande lantbrukets kreditförsörjning att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:928, 1977/78:935 och 1977/78:1433,

7. beträffande prispolitiska åtgärder att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1977/78:231,

b. avslå motionen 1977/78:284,

c. avslå motionen 1977/78:932.

Reservation hade avgivits

1) beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Torsten Karlsson, Karin Flodström och Per Olof Håkansson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1, 5 och 7 c bort hemställa

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken att riksdagen med avslag på regeringens förslag i propositionen 1977/78:100 bilaga I samt motionerna 1977/78:316 och 1977/78:867 yrkande I och med bifall till motionen 1977/78:654 yrkande I som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

5. beträffande bostadsbyggandets kreditförsörjning att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:898 skulle

a. som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anförde

Nr 85

Onsdagen den
1 mars 1978

Finansdebatt

rörande ytterligare åtgärder för att säkra bostadsbyggandets kreditförsörjning.

b. som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört beträffande en översyn av reglerna om särskild placeringsplikt i lagen om kreditpolitiska medel.

7. beträffande prispolitiska åtgärder att riksdagen skulle

c. med bifall till motionen 1977/78:932 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om prisstopp på dagligvaror.

Punkten 2

Budgetförslaget

I propositionen 100, bilaga 2 (budgetdepartementet) hade regeringen efter föredragning av budgetministern Ingemar Mundebo såvitt nu var i fråga föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen.

2. (3) bemyndiga regeringen att från och med budgetåret 1978/79 besluta om rätt för affärsverk och myndigheter att placera medel räntebärande i riksgäldskontoret i enlighet med vad i propositionen förordats och

3. (5) bemyndiga regeringen att i riksgäldskontoret disponera en från 125 000 000 kr. till 150 000 000 kr. ökad rörlig kredit att på sätt som regeringen bestämde ställas till förfogande för myndigheter som bedrev uppdragsverksamhet.

I detta sammanhang hade behandlats

dels följande motioner rörande riktlinjerna för budgetregleringen:

1977/78:654 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställtts att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som hade förordats i motionen,

1977/78:867 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställtts att riksdagen beslutade att godkänna de allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som förordats i motionen och avslå regeringens förslag i denna del.

dels motionen 1977/78:404 av Per Bergman (s) och Lars Henrikson (s),

dels följande motioner, vilka hänvisats till näringsutskottet och sedermera överlämnats till finansutskottet:

1977/78:869 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställtts att riksdagen beslutade att uttala sig för upprättande av samhällsfonder under lönarbetarnas kontroll som förordats i motionen 1977/78:867, och

1977/78:1640 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställtts att riksdagen skulle

1. (12) besluta inrätta en strukturfond fr. o. m. den 1 juli 1978 i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

2. (13) till Strukturfonden för budgetåret 1978/79 under femtonde huvudtiteln anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 000 kr.

Utskottet hemställde

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen att riksdagen med avslag på motionerna 1977/78:654 yrkande 2 och 1977/78:867 yrkande 2 skulle godkänna vad som förordats i propositionen 1977/78:100 bilaga 2 moment 1 och som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande samhällsfonder att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:869 yrkande 2,

3. beträffande strukturfond att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1640 yrkandena 12 och 13,

4. beträffande placering av vissa överskottsmedel att riksdagen bemyndigade regeringen att från och med budgetåret 1978/79 besluta om rätt för affärsverk och myndigheter att placera medel räntebärande i riksgäldskontoret i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:100 bilaga 2,

5. beträffande rörlig kredit att riksdagen bemyndigade regeringen att i riksgäldskontoret disponera en från 125 000 000 kr. till 150 000 000 kr. ökad rörlig kredit att på sätt som regeringen bestämde ställas till förfogande för myndigheter som bedrev uppdragsverksamhet,

6. beträffande redovisningen av viss administrationsavgift att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:404.

Reservation hade avgivits

2) beträffande de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Torsten Karlsson, Karin Flodström och Per Olof Håkansson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 och 3 bort hemställa

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen att riksdagen med avslag på regeringens förslag i propositionen 1977/78:100 bilaga 2 moment 1 och motionen 1977/78:867 yrkande 2 samt med bifall till motionen 1977/78:654 yrkande 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande strukturfond att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1640 yrkandena 12 och 13 skulle

a. godkänna de i motionen angivna riktlinjerna för inrättande av en strukturfond fr. o. m. den 1 juli 1978,

b. till Strukturfonden för budgetåret 1978/79 under femtonde huvudtiteln anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 000 kr.,

c. hemställa att regeringen framlade förslag om närmare bestämmelser för fondens verksamhet och om vissa bemyndiganden i enlighet med vad reservanterna anfört,

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande redovisningen av viss administrationsavgift av Per Olof Håkansson (s).

Skatteutskottets betänkande nr 24

I detta betänkande behandlades motionerna 1977/78:640 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag om befrielse för kommuner och landsting från skyldighet att erlägga allmän arbetsgivaravgift i enlighet med vad som anförts i motionen 1977/78:638,

1977/78:941 av Gösta Andersson (c) och Björn Eliasson (c) och

1977/78:1455 av Olof Palme m. fl. (s) vari under punkten 1 hemställts att riksdagen beslutade att det avgiftsfria belopp på vilket egenföretagarens allmänna arbetsgivaravgift beräknades skulle sänkas till 18 000 kr. att gälla fr. o. m. den 1 april 1978.

Utskottet hemställde

1. beträffande avgiftsbefrielse för kommuner och landsting att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:640,
2. beträffande avgiftsbefrielse vid nyanställning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:941,
3. beträffande sänkning av det avgiftsfria beloppet för egenföretagare att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1455, yrkandet 1.

Reservation hade avgivits beträffande sänkning av det avgiftsfria beloppet för egenföretagare av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Eric Marcusson (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1455 yrkandet 1 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift.

Skatteutskottets betänkande nr 25

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:1455 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (punkterna 2 och 4) hemställts

2. att spärreglerna i fråga om uppdelning av inkomsterna mellan makar i gemensamt företag och lön till barn från föräldrars företag i princip fick den lydelse de hade före riksdagens beslut den 17 december 1976 och att de nu föreslagna reglerna skulle tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1978,

4. att reglerna för beskattning av bilförmån för fåmansbolagsdelägare fick den lydelse de hade före riksdagens beslut den 17 december 1977.

Utskottet hemställde

1. beträffande familjebeskattningen för egenföretagare m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1455 yrkandet 2,
2. beträffande bilförmån att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1455 yrkandet 4.

Följande två reservationer hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och

Eric Marcusson (samtliga s):

1. beträffande familjebeskattningen av egenföretagare m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1455 yrkandet 2 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

2. beträffande bilförmån, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1455 yrkandet 4 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Dagens debatt förs i ett mycket allvarligt läge för vår ekonomi. Vi har nu bakom oss ett år då den totala produktionen sjunkit påtagligt, reallönerna minskat, bostadsbyggandet gått tillbaka och investeringarna inom industrin minskat kraftigare än någon gång tidigare under efterkrigstiden. Samtidigt skärptes tecknen på allvarlig obalans i ekonomin: inflationen har kraftigt ökat och underskotten i utrikeshandel och statsbudget har växt till en storlek, som nu inger djup oro. Det är ingen överdrift att påstå att det inte finns något jämförbart land som haft en tillnärmelsevis så svag ekonomisk utveckling som den Sverige genomled under 1977.

När vi senast diskuterade den ekonomiska politikens uppläggning här i riksdagen i början av december i fjol kunde vi göra det mot bakgrunden av ett betänkande från finansutskottet, som vittnade om ett ganska betydande mått av självständighet i förhållande till propositionen. Förutom att utskottet på egen hand hade försökt bilda sig en uppfattning om konjunkturläget och utvecklingen framöver hade man formulerat vissa egna riktlinjer för den ekonomiska politiken. I relativt bestämda formuleringar uppmanades regeringen att ta sig samman och bl. a. inrikta arbetet med nästa års budgetproposition på att avvärja en hotande statsfinansiell kris. Man försökte också bringa en viss klarhet i den oreda på prisövervakningens område som handelsministern och ekonomiministern med förenade krafter hade åstadkommit. Man gav sig t. o. m. på en av regeringens heliga kor, indexregleringen av skatteskalorna, och bekräftade vad vi sedan länge hävdade från socialdemokratiskt håll, nämligen att stabiliseringspolitiken blir långt svårare att föra med en sådan indexreglering. Utskottets majoritet försökte alltså att på väsentliga punkter mana regeringen till handling.

Av detta finns emellertid inte ett spår i det nu föreliggande betänkandet från utskottets borgerliga majoritet.

Trots att det av budgetpropositionen klart framgår att läget på väsentliga punkter förvärrats, trots att den planerade politiken inte kommer att nå ett enda av de mål man ställt upp är utskottsmajoritetens betänkande en visserligen föga entusiastisk men ändå pliktrogen avskrift av finansplan och budgetförslag. Vingklippt och litet ruggig radar man nu åter upp sig på den anbefallda pinnen. Ordningen är återställd – från finansutskottets majoritet

Nr 85

Onsdagen den
1 mars 1978

Finansdebatt

intet nytt.

Vad är det då för besked riksdagen kommer att lämna svenska folket, om den följer regeringens och utskottsmajoritetens linje? Jo, att den ekonomiska stagnationen fortsätter, inflationen rullar vidare, budgetunderskottet når nya rekordnivåer och utlandsupplåningen fortsätter i oförminskad takt. Man kräver fortsatta uppoffringar av människorna genom en ny minskning av levnadsstandarden för stora medborgargrupper.

I svåra tider kan en regering ha rätt att begära uppoffringar av landets medborgare. Men då måste uppoffringarna ha ett meningsfullt syfte – att förstärka ekonomin, att skapa trygghet för jobb och levnadsstandard i framtiden. Men det sker inte i dag. Tvärtom minskar denna trygghet eftersom byggandet för framtiden, investeringarna i industrin, rasar ytterligare neråt. Däremot ökar vår skuldsättning och därmed de bördor svenska folket har att bära i framtiden. Vår utlandsskuld uppgår redan i dag till över 50 miljarder eller 12 000 kr. på varje förvärvsarbetande svensk.

Regeringens och utskottsmajoritetens enda försvar för att man låter detta ske är att anpassningsprocessen efter devalveringarna måste ta sin tid. Därför sitter man nu och väntar på att bättre vinster i näringslivet och en internationell högkonjunktur skall komma och frälsa landet ur plågor, som man i hög grad själv har ansvaret för.

Det är inte bara det att hela detta spel om vår ekonomiska framtid kan visa sig vara en gigantisk felspekulation – högkonjunkturen kan utebli och lönsamhetsförbättringen kan raderas ut av den snabba inflation som regeringen håller i gång. Den här politiken kommer under alla förhållanden att leda till att ytterligare minst ett år går förlorat i arbetet på att förstärka den svenska ekonomin. Resursutnyttjandet fortsätter att försämrats och arbetslösheten ökar, trots de många miljarder som pumpas in i näringslivet via arbetsmarknadspolitiken.

Enligt de socialdemokratiska reservanternas i finansutskottet krävs därför en klar kursändring i den ekonomiska politiken. Den måste utformas så att vi på nytt arbetar oss fram till ett läge då våra ekonomiska resurser blir fullt utnyttjade. Att inte utnyttja människors vilja till arbete och att inte använda de produktionsresurser som tidigare ansträngningar har skapat är och förblir ett oförlåtligt slöseri. Vi tar avstånd från den uppfattningen att vägen till ekonomisk styrka och stabilitet går över stagnation och arbetslöshet. Vi måste i stället lösgöra de produktiva krafter som finns i vår ekonomi men som regeringen inte förmår utnyttja.

Balansbristerna har emellertid nu blivit så svåra att det inte framstår som möjligt att återföra vår ekonomi till en situation med fullt kapacitetsutnyttjande under den allra närmaste tiden. Vi måste därför besluta oss för en strategi på den ekonomiska politikens område som bara kan genomföras över en följd av år.

Om vi får hjälp av en kraftig och ihållande internationell konjunkturuppgång kommer vi att snabbare och med mindre uppoffringar kunna återskapa styrkan i ekonomin och förverkliga de uppsatta målen. Men, och det är viktigt att understryka, problemen kommer inte att vara över även om vi får en

internationell uppgång under senare delen av detta år och under 1979. Många av de långsiktiga strukturproblemen kommer att finnas kvar, även om deras yttringar skulle komma att mildras under inflytande av en internationell uppgång. Om vi inte ingriper mot strukturproblemen och på bred front söker skapa för framtiden varaktiga sysselsättningsmöjligheter, så löper vi en risk att nästa gång den internationella konjunkturen försvagas hamna i problem och svårigheter som kan bli ännu större än dem vi har upplevt under 1977 och 1978.

De viktigaste inslagen i en politik som skall återföra landet till ekonomisk balans och tillväxt är att vi måste öka investeringarna och därför också det totala sparandet, målmedvetet bringa ner det stora underskottet i statsbudgeten och varaktigt ta ner den alltför höga takten i prisstegringarna. Vi måste på ett offensivt och planmässigt sätt lösa landets problem, så att vi på nytt återställer tilltron till landets ekonomiska framtid.

Den internationella utvecklingen kräver att vi förstärker vår industriella produktionskapacitet och konkurrenskraft. Vi menar att förutsättningarna för en sådan utveckling är klart bättre än vad regeringen och utskottsmajoriteten vill ge intryck av. Vi har en hög grad av kunskap, yrkesskicklighet och initiativkraft på alla nivåer i de svenska företagen. Vi kan också räkna på en konstruktiv inställning till näringslivets utveckling och till strukturförändringar hos de anställda i svenska företag och hos de anställdas organisationer. Det finns dessutom en beredskap och en vilja hos löntagarna att bidra till att den för investeringarna nödvändiga kapitalbildningen kommer till stånd. Därför ligger det enligt vår mening ett stort ansvar på samhället att det nu skapar sådana betingelser att alla dessa gynnsamma förutsättningar för en förstärkning av vår industri verkligen tas till vara.

De nya krav som vi ställs inför kan bara förverkligas genom en kraftig ökning av investeringsverksamheten. Regeringen har tillåtit industriinvesteringarna att sjunka till en oroväckande låg nivå. Detta har skett samtidigt med att bostadsinvesteringarna har varit kraftigt vikande. För att vi med bibehållen full sysselsättning skall kunna arbeta oss ur den nuvarande situationen med brist på balans i vår utrikeshandel måste vi alltså kraftigt öka investeringarna. En sådan ökning fyller i dagsläget den dubbla funktionen att på kort sikt öka efterfrågan och därmed utnyttjandet av våra resurser och dessutom på något längre sikt förstärka industrins kapacitet och konkurrenskraft.

För att kunna finansiera en ökning av industriinvesteringarna föreslår vi att en särskild strukturfond skall inrättas som ges en utlåningskapacitet på 4 miljarder kronor. Fonden finansieras genom att en särskild avgift införs på företagens lönesumma fr. o. m. den 1 juli 1978. Avgiften bör sättas till 2 %, vilket innebär att den höjer företagets arbetskraftskostnader med 0,7 % för helåret 1978. Strukturfonden bör tillföras 2 miljarder av dessa avgiftsinkomster under 1978, men den bör dessutom ges möjligheter att låna upp ett lika stort kapital.

När vi förordar den här konstruktionen är det därför att vi menar att det nu är viktigt att resurserna koncentreras till den konkurrensutsatta delen av vår

ekonomi, dvs. framför allt industrin, och att både den offentliga sektorn och löntagarna måste engageras i den nödvändiga ökningen av vårt sparande. Vi har helt enkelt inte råd att, som regeringen gör, sprida pengarna i småportioner över hela det svenska näringslivet. Vi måste nu inrikta oss på att förstärka i första hand den utlandskonkurrerande industrins ställning. Vi kan inte heller förlita oss på att en lönsamhetsförbättring skall lösa alla de problem som vi ställs inför. Även om vi kan ha förståelse för att lönsamheten måste förbättras i näringslivet skulle det innebära att vi försatt värdefull tid, om vi passivt sitter och väntar på att denna lönsamhetsförbättring skall skapa de ökade investeringar som nu är nödvändiga. Det är ju *nu* som investeringarna skall göras – nu när vi har kapacitet och har ledig arbetskraft. Väntar vi in på 1980-talet, så har utvecklingen redan passerat förbi oss, och våra möjligheter att reparera balansbristerna har allvarligt försämrats.

Finansutskottets borgerliga majoritet avstyrker förslaget om en strukturfond liksom våra övriga förslag för att höja investeringarna och få i gång den ekonomiska aktiviteten. Majoritetens argument för det ställningstagandet förtjänar faktiskt att granskas.

Det generella argumentet för att avvisa vårt alternativ är att vissa av de inkomstförstärkningar som vi föreslår skulle höja kostnaderna för företagen och försämra deras lönsamhet. Jag kan emellertid inte finna annat än att det argumentet är utomordentligt illa underbyggt. Av våra förslag är det bara en post, införandet av strukturavgiften, som kan betraktas som en kostnadsfaktor i produktionen. I övrigt handlar det om att återta de sänkningar av personliga inkomstskatter som den borgerliga regeringen beviljat egenföretagarna.

Men innan man beskriver strukturavgiftens tillkomst som närmast ödeläggande för företagens lönsamhetsvillkor bör den sättas in i det sammanhang där den hör hemma, nämligen i en politik som minskar statsupplåningen och därmed behovet av en ytterligare skärpt kreditpolitik, som av samma skäl minskar inflationsrisken och som aktiverar industrins investeringar och produktion. Industrin har redan fått känna av kreditpolitikens kostnadsökande effekt via höjda kapitalmarknadsräntor. Och det torde stå utom allt tvivel att det svåraste kostnadsproblemet ute i näringslivet just nu är det faktum att industriproduktionen faller för fjärde året i följd. Om betingelserna för företagen ändrades i de här avseendena borde en kostnadsökning på 0,7 % mer än väl uppvägas av övriga kostnadsdämpande konsekvenser av en mera aktiv, resursskapande politik.

Men även om det nu är så, att de borgerliga partierna känner sig bundna av sina heliga löften att sänka arbetsgivaravgiften, kunde man kanske ha väntat sig ett visst intresse från utskottsmajoritetens sida för våra förslag om ökade statliga insatser för att främja investeringsverksamheten. Man accepterar ju utan att blinka att miljard efter miljard skyfflas in i förlustbringande verksamheter. En insats för att åstadkomma mera offensiva satsningar i näringslivet borde väl då välkomnas, tycker man.

Men också här säger utskottsmajoriteten nej. Skälet är helt enkelt att det som saknas i dag inte är kapital utan lönsamma projekt, förklarar utskotts-

majoriteten. Därför kan ingenting göras för att få företagen att investera och utveckla sin produktion.

Allmängiltigheten av det kategoriska uttalandet kan verkligen betvivlas. I varje fall har under senare tid flera uttalanden gjorts av företrädare för det svenska näringslivet, som kritiserat regeringen för att den enbart intresserar sig för våra krisbranscher och inte ställer några resurser till förfogande för de delar av vårt näringsliv som i dag skulle behöva stöd för utveckling och finansiering av nya projekt och nya investeringar. Lyssnar inte den borgerliga majoriteten till kritik ens från företagen själva?

Men även om det i och för sig torde vara sant att det i dag är brist på lönsamma investeringsprojekt, betyder det inte att man av detta bara har att dra slutsatsen att ingenting kan göras. Om man i ett företag säger sig sakna lönsamma projekt, innebär det att man inte vågar satsa på något av de projekt man har i sin framtidsplanering. Risker eller osäkerheten om framtiden är med andra ord så stor att man anser sig tvungen att vänta, även om man vet att också väntan innebär en risk, nämligen att projektet i fråga tas om hand av någon konkurrent.

Utskottsmajoriteten kan inte gärna ha undgått att upptäcka att det är just för att bemästra en sådan här situation som vi vill inrätta strukturfonden. Den skulle nämligen kunna göra det som ingen annan kreditinstitution kan göra, dvs. ta över den risk och bära den osäkerhet som i dag hämmar investeringsverksamheten.

Vi anser det fullt befogat att samhället och löntagarna övertar en betydande del av de risker som det privata kapitalet f. n. inte vågar ta. För det första ligger det en stor fara i att framtidsbyggandet nu stagnerar, och konsekvenserna kommer då i sista hand att få bäras av landets skattebetalare och av löntagarna. För det andra pågår redan en utpumpning av skattemedel till garanterat förlustbringande projekt, där det redan på förhand är avgjort att samhället helt övertagit den riskbärande funktion som privatkapitalet annars gör anspråk på. Om vi genom strukturfonden och andra produktiva insatser kunde höja den ekonomiska aktivitetsnivån igen, skulle de Åslingska brandkärsuttryckningarna förhoppningsvis kunna bli mer sparsamma.

Sedan är det en annan omständighet som gör att jag undrar om regeringen och de borgerliga partierna i själva verket tror på sin egen tes, att mera och bättre kapital inte behövs för industrins investeringar. I varje fall har besked lämnats att regeringen tänker föreslå en fördubbling av Investeringsbankens aktiekapital och utlåningskapacitet. Men varför i all sin dar göra det, om man tror att detta kapital inte behövs och att näringslivet inte är berett att fråga efter mera pengar för investeringar?

Jag kan för min del inte undgå intrycket att den borgerliga majoritetens nej till strukturfonden mindre betingas av sakliga skäl än av den numera etablerade principen i den här riksdagen – att inte diskutera utan bara votera. Men om riksdagsmajoriteten tänker säga nej till strukturfonden och i stället kraftigt förstärka Investeringsbanken, bör den besinna en liten historisk notis, nämligen att denna institution – dvs. Investeringsbanken – en gång i tiden var de borgerliga partierna lika förhatlig som i dag strukturfonden. Den

var ett onödigt och farligt socialistiskt påfund, som bara skulle komma att bringa olycka över svenskt näringsliv. Nu har den blivit en aktiv del av borgerlig näringspolitik. Det kan med andra ord inte uteslutas att historien upprepar sig.

Herr talman! För att åstadkomma en annan färdriktning för vår ekonomi är det nödvändigt att finanspolitiken läggs om. Den utveckling av statsfinanserna som följer av budgetförslaget är enligt vår mening inte förenlig med de mål på både kortare och längre sikt som jag tidigare redogjort för. Jag vill i anslutning härtill också konstatera att regeringens budgetförslag inte följer de riktlinjer för den ekonomiska politiken som riksdagen beslutade om i höstas. Enligt de riktlinjerna var det "uppenbart att den statsbudget för 1978/79, varom förslag föreläggs riksdagen i januari månad, måste utformas med stor restriktivitet". Vi kan nu konstatera att regeringen inte förmådde att utforma sin budgetpolitik i enlighet med riksdagens uttalande.

Finansutskottet borgerliga majoritet håller finkänsligt nog tyst om det faktum att regeringen – utan ens ett urskuldande ord – struntat i vad en enhällig riksdag uttalat. Helt förmår man dock inte i sitt betänkande dölja sin oro över den statsfinansiella kris vi nu kanar in i, låt vara att man låter sitt dåliga humör framför allt gå ut över kommunerna och deras finanser. Långt mera öppen hjärtig är faktiskt budgetministern, som i sin proposition konstaterar att det i framtiden krävs åtgärder på både inkomst- och utgiftssidan för att åstadkomma en till samhällsekonomins behov anpassad finanspolitik.

Helt belåten är bara ekonomiministern. I sin finansplan diskuterar han med välbehag hurusom det offentliga sparandet minskar och skall ersättas med ökat privat sparande – i hushållen men framför allt i företagen via kraftigt höjda vinster. Och jag kan förstå Gösta Bohman i hans egenskap av moderatledare. Om herr Bohman inte utträttar något annat under sin tid som ekonomiminister, har han i varje fall varit med om att försätta statsfinanserna i ett sådant skick att samhällets reformverksamhet i framtiden allvarligt försvåras. För detta får han säkerligen beröm i de rätta kretsarna.

Däremot har jag svårt att förstå hur t. ex. folkpartiet kan hänga med i den här valsen. För om jag inte minns fel finns det någonstans i folkpartiets politiska program någon antydning om att reformer behövs också i vårt samhälle.

I varje fall blev utgången av den träta som tydligen ägde rum mellan regeringspartierna att finansutskottets borgerliga ledamöter följer påbuden från ekonomiministeriet. Majoritetsbetänkandet går helt på den moderata linjen. Enda vägen till bättre statsfinansiering går över sträng sparsamhet, ja nästan total avhållsamhet, så lyder budskapet. Majoriteten plockar litet förstrött med de socialdemokratiska förslagen att förstärka statsinkomsterna men förklarar sedan, i ett anfall av blygsamhet, att det "inte ankommer" på finansutskottet att föreslå något eller tydligen ens att ha några åsikter beträffande skattepolitiken.

Vad det här sorgglustiga skådespelet lämnar efter sig, herr talman, är inte bara bilden av en regering som inte kan bestämma sig. Det är inte ens en

regering som skjuter svåra problem framför sig, utan det är en regering som helt saknar framtidsperspektiv, som struntar i framtiden. Om det beror på att regeringen känner med sig att den själv saknar en framtid, torde det vara en känsla som delas av allt flera.

Den avgörande invändningen mot den finanspolitik som nu förs gäller inte enbart att den skapar budgetunderskott, som är ett hot mot vår ekonomiska stabilitet. Den leder också till en allvarlig felanvändning av vårt lands resurser. Stora belopp används för generella subventioner av näringslivet utan att vare sig sysselsättningen, produktionen eller investeringarna ökar. Det går därför inte att försvara den dramatiska försvagningen av statsbudgeten som ett led i en offensiv satsning som skulle garantera ökad sysselsättning och ökad kapitalbildning. Försvagningen är snarare ett resultat av det allmänna underutnyttjandet av de ekonomiska resurserna och den inflation som f. n. pågår i vårt land.

Det är både för att förändra detta och för att påbörja en nödvändig sanering av statsfinanserna som vi föreslår en annan inriktning av finanspolitiken. Vi vill genom en rad åtgärder på inkomstsidan minska budgetunderskottet med ca 5 miljarder, samtidigt som vi vill flytta ett nästan lika stort belopp från generell subventionering av näringslivet till riktade, selektiva insatser som kan ge både investeringar och sysselsättning. Det gäller industrin via strukturfonden men också bostadsbyggandet och de statliga investeringarna. Dessutom vill vi kraftigt förstärka statens stöd till forskning och tekniskt utvecklingsarbete som ett annat viktigt inslag i en framtidsinriktad politik.

Den tredje uppgiften som den ekonomiska politiken måste lösa på ett mera effektivt sätt gäller kampen mot inflationen.

Under fjolåret steg konsumentpriserna med 13 % och priserna på dagligvaror med 17 %. Fjolårets inflation kom att bli den största på 25 år. Den representerar därigenom ett av den borgerliga regeringens allvarligaste misslyckanden på den ekonomiska politikens område.

För att vi skall kunna återvinna styrkan i vår ekonomi är det nödvändigt att vi kraftigt reducerar takten i inflationen. Den snabba inflationen snedvrider utvecklingen av investeringarna och håller tillbaka kapitalbildningen på en rad för framtiden avgörande områden. Den ger upphov till ett sparande i former som inte bidrar till att öka vår produktionsförmåga. Den ökar också klyftorna i vårt samhälle och lägger de tyngsta bördorna på de låglavlönade och på barnfamiljerna. Dessutom sker en omfattande förmögenhetsöverföring genom de stora värdestegringarna på fast egendom.

En viktig anledning till den snabba inflationsutvecklingen är de tre devalveringar som regeringen medverkat till under sitt första regeringsår. Därför är det viktigt att regeringens devalveringspolitik upphör.

En annan anledning till den snabba inflationsutvecklingen har varit att regeringen inte med tillräcklig kraft utnyttjat de medel till en aktiv prisövervakning och kontroll av prisutvecklingen som man faktiskt har till sitt förfogande. Även under perioder då man tillämpat vad som rubricerats som prisstopp har konsumentpriserna stigit i oförändrad, snabb takt. Enligt

vår mening måste prisövervakningen och priskontrollen skärpas. Detta är av utomordentligt stor betydelse för att man skall kunna skapa det förtroende för en stabilare prisutveckling som i sig är nödvändigt att åstadkomma, om inflationsspiralen skall kunna brytas.

Den ogynnsamma pris- och kostnadsutvecklingen under 1977, som fortsätter i år, är dessutom i hög grad orsakad av den stagnerande utvecklingen i vår ekonomi. En vikande produktion leder i de flesta verksamheter till ökade kostnader, som då i sin tur leder till ett ökat tryck på priserna. De ökade kostnaderna i t. ex. bostadsbyggandet och inom detaljhandeln sammanhänger till en inte oväsentlig del med att man under den sista tiden har fått en kraftigt vikande aktivitet. Därför är det angeläget att produktiviteten på nytt kan fås att öka och därmed kostnaderna sänkas. Men detta förutsätter att stimulansåtgärderna mer selektivt styrs till de områden där reella produktivitetsvinster står att hämta. Samtidigt måste man vara medveten om att de expansiva åtgärderna kan komma att aktualisera prisingripande åtgärder på områden som är särskilt känsliga för prisseffekter när efterfrågan stiger. Därför bör våra förslag om stimulansåtgärder under 1978 när det gäller bostadsbyggandet kompletteras med ett prisstopp på byggnadsmaterial.

Prisstegringarna har i början av det här året skjutit förnyad fart. Under januari månad steg konsumentpriserna med drygt 2,1 % och priset för dagligvarorna med 2,7 %. Denna snabba prisstegringstakt tyder inte på att inflationstrycket skulle vara på väg att minska i vår ekonomi. Utvecklingen är desto allvarligare som takten för prisstegringarna i industriländerna i övrigt nu länge har varit i avtagande.

Regeringen har riksdagens bemyndigande att tillgripa prisreglerande åtgärder när det är befogat för att komma till rätta med inflationsutvecklingen. Regeringen har emellertid inte i handling – annat än i några få och ganska betydelselösa undantagsfall – velat selektivt ingripa mot omotiverade prishöjningar. Med hänsyn till det kraftiga inflationstryck som fortfarande består bör riksdagen därför uttala som sin mening att det nu är nödvändigt att ingripa. Prisstopp bör alltså införas på dagligvaror, det område där tendenserna till prisstegringar alltså är störst.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Den internationella ekonomiska utvecklingen blev under 1977 svagare än vad man trott och hoppats. Inte heller den närmast överblickbara tiden inger några förhoppningar om en stark och varaktig konjunkturuppgång. Bilden är dock inte enhetlig och det finns ljuspunkter. I USA fullföljs den expansiva politiken, medan Västtyskland och Japan dröjer med åtgärder för att stimulera den inhemska efterfrågan. Vid en fortsatt avmattning bör man dock kunna räkna med att de länder som har en god bytesbalanssituation kommer att stimulera sina egna ekonomier och därmed bidra till en snabbare uppgång av den internationella konjunkturen.

OECD räknar med att tillväxten inom hela OECD-området 1978 kommer att stanna vid 3 1/2 %, medan man i nationalbudgeten med hänsyn till förväntade stimulansåtgärder i vissa av de större länderna beräknar tillväxten till 4 %. Vi har från finansutskottets sida anslutit oss till dessa bedömningar och räknar med att tillväxten i OECD-området i år blir omkring eller knappt 4 %.

Detta betyder att vi i Sverige inte kan räkna med att få någon avgörande draghjälp genom en ökad efterfrågan utifrån. Det innebär i sin tur att vi måste fullfölja en målmedveten ekonomisk politik som för över resurser till exporten och som håller igen ökningen av den privata konsumtionen. Åtgärder måste vidtas för att industriinvesteringarna skall stimuleras och ökad uppmärksamhet måste ägnas forsknings- och utvecklingsarbetet. Energipolitiken måste inriktas på att nedbringa oljeimporten. Den strama utgiftspolitik i stat och kommun måste fortsätta, och alla möjligheter till besparingar i den offentliga verksamheten måste tas till vara. Om dessa grunddrag i den ekonomiska politiken råder i dag – glädjande nog – bred enighet.

Finansutskottet påminner på nytt i sitt betänkande om allvaret i vårt bytesbalansproblem. I både finansplanen och den socialdemokratiska partimotionen uttalas också att vi måste minska underskottet i bytesbalansen. Det var ju även i detta syfte som riksdag och regering förra året beslöt om en nedskrivning av den svenska kronan och en sänkning av företagens kostnader. Genom främst devalveringen av den svenska kronan i höstas skapas nu förutsättningar för exportindustrin att bättre anpassa sina priser till den internationella marknadssituationen och därmed återta förlorade marknadsandelar. Genom denna bättre konkurrenskraft för exportindustrin ökas naturligtvis också våra möjligheter att nedbringa det stora underskottet i våra affärer med utlandet och därmed lägga grunden för kommande nödvändiga reformer. Den senaste handelsstatistiken visar på en svag förbättring för 1977, och bytesbalansunderskottet för 1978 kan då också bli något lägre än vad man tidigare beräknat. Statistiken indikerar vidare en klar förbättring av bytesbalanssituationen under 1979. Så långt ter sig alltså den förda ekonomiska politiken riktig och effektiv. Detta konstaterande är inte, som Kjell-Olof Feldt antydde, en avskrift av regeringspolitiken utan en medveten och motiverad tillstyrkan av finansplanens riktlinjer från utskottets sida.

Jag vill i det sammanhanget ställa en fråga till de socialdemokratiska reservanterna som knyter an till det alternativ man presenterar i sin reservation. Det sägs i reservationen på s. 88 att regeringens devalveringspolitik måste upphöra, och Kjell-Olof Feldt upprepade den formuleringen nyss i talarstolen. Vad menar man med det? Om man menar att några ytterligare devalveringar inte bör komma i fråga så kan jag helt ansluta mig till formuleringen. Om man däremot menar att de redan genomförda devalveringarna varit felaktiga vill jag bestämt avvisa påståendet. Det är ju just genom delvalveringen – och utträdet ur valutaormen – som den svenska industrins relativa kostnadsläge har kunnat förbättras och kommer att förbättras framöver. Om delvalveringen inte hade genomförts då hade ett

stort kostnadsgap mellan oss och våra konkurrentländer kvarstått. Då hade den svenska exportindustrins möjligheter att klara sig varit sämre. Då hade underskottet i bytesbalansen varit större. Då hade behovet av utlandsupplåning också varit större än nu. Mot den bakgrunden tycker jag det är betydelsefullt att de socialdemokratiska reservanterna förtydligar formuleringen – som Kjell-Olof Feldt också upprepade – att regeringens devalveringspolitik måste upphöra. Vad menar man med det?

Herr talman! Det gäller nu att fullfölja den ekonomiska politik som drogs i gång under förra året. Det gäller att förbättra exportindustrins konkurrenskraft och skapa balans i våra affärer med utlandet. Det vore från de utgångspunkterna farligt att nu på nytt börja föra en expansiv efterfrågepolitik, och jag noterar med tillfredsställelse att också på denna punkt finns enighet mellan majoritetssidan och reservanterna i finansutskottet. Ingen ansvarig politiker har tagit fasta på det råd om en väsentligt mer expansiv politik som framförts av SNS konjunkturråd. Det är självklart att det kan te sig frestande att försöka komma ur nuvarande obalans genom en mycket expansiv politik, där tillväxtens frukter betalar vår ökande skuldsättning. Man kan säkert också – under vissa betingelser – få detta att rent siffermässigt gå ihop. Men det är just här problematiken ligger. De gamla betingelserna gäller inte längre med säkerhet. Konjunkturcyklerna blev annorlunda i oljekrisens och inflationsbekämpningens skugga. De icke avsedda effekter som en alternativ, expansiv politik får på löne marknaden och på andra samhälls-ekonomiska faktorer är svårbedömda. Men de är mycket påtagliga – det vet vi från perioden 1974–1976. Och skillnaden nu är att vi inte har råd att gissa fel en gång till om den internationella konjunkturen.

Det är alltså en huvuduppgift för den ekonomiska politiken att minska underskottet i våra affärer med utlandet. Det kan ske genom en ökning av exporten och en minskning – eller i varje fall en mindre ökning – av importen. Det kan också ske genom att man söker påverka andra negativa poster i vår bytesbalans. Den hittills förda politiken syftar i första hand till att återställa jämvikt i handelsbalansen, främst genom att stimulera exporten. Devalveringen är då som sagt ett exempel på hur man sökt hjälpa den svenska exportindustrin att klara sig bättre på världsmarknaden. Från finansutskottets sida har vi också vid flera tillfällen strukit under den här problematiken och gett vårt stöd åt den hittills förda politiken. Vi tror som nämnts att man redan under 1979 kommer att se klara positiva effekter av denna politik förutsatt att man inte genom inhemsk expansion i år sätter den strama politiken ur spel.

Från dessa utgångspunkter är den kommunala utgiftsutvecklingen oroväckande snabb. Om vi skall kunna nå balans i samhällsekonomin måste den kommunala expansionen ske i väsentligt långsammare takt än hittills. En real tillväxt i kommunerna på 2 % per år är då maximum, medan expansionen sedan några år tillbaka faktiskt har varit dubbelt så stor eller kanske rent av ännu större. Kommunalskatten har på grund härav stigit oroväckande snabbt de båda senaste åren. Det måste därför på nytt sägas ut att nedskärningar av kommunernas expansionstakt jämfört med nuvarande

långtidsplaner måste ske.

Till bilden hör också att vi måste satsa mer på forsknings- och utvecklingsarbete, särskilt på det tekniska och naturvetenskapliga området. Jag noterar med glädje att det på den punkten nu råder bred enighet – så har inte alltid tidigare varit fallet. Vi har på detta område att vänta förslag från regeringen.

Herr talman! Den socialdemokratiska reservationen till finansutskottets betänkande är imponerande vad gäller antalet sidor. Innehållet är dess värre mindre imponerande. Det är en blandning av allmänna talesätt och gammal skåpmat. De ekonomiska problemen tänkes i sin helhet bli lösta genom den famösa strukturfonden som återkommer likt galten Särimmer, som slaktades och åts upp på kvällen men nästa morgon stod där lika frisk och kry igen. Efterklokheten hos socialdemokraterna tar sig uttryck i att man i reservationen på s. 72 kritiserar beslutet vid årsskiftet 1976–1977 att förlänga lagerstödet, men någon kritik mot det beslutet hördes ju inte vid den aktuella tidpunkten. Och sedan kryddas den långa framställningen i reservationen med ett önskemål om att politiken skall formas i en anda av konstruktivt samarbete. När man når avsnittet "Politikens konkreta utformning" i reservationen på s. 79, finner man att motionärerna vill återskapa tillförsikten till det svenska näringslivets framtid, och det låter förhoppningsfullt. Men resonemanget följs inte upp med konkreta förslag, och det blir definitivt inte trovärdigt med tanke på att man samtidigt vill lägga på industrin en avgift av 2 % på lönesumman, som på nytt höjer kostnadsläget – och några sidor senare vill man höja bolagsskatten. Jag har svårt att se hur man skall kunna bryta tendensen mot en sjunkande industriproduktion och återskapa framtidstron inom det svenska näringslivet genom att i nuvarande situation lägga ytterligare bördor på näringslivet.

På s. 71 i reservationen sägs att bytesbalansunderskottet för 1977 blir ca 16 miljarder kronor, och jag måste fråga mig om reservanternas alls har följt med i eller läst det material som har kommit fram under finansutskottets behandling av finansplan och budgetförslag. Det tillkommande materialet visar ju – och det står också i betänkandet – att underskottet i bytesbalansen 1977 stannar vid 14,7 miljarder kronor.

Herr talman! Den socialdemokratiska reservationen ger alltså inte intryck av att vara någon särskilt genomarbetad produkt. Den kan rimligen inte läggas till grund för en ansvarsfull ekonomisk politik. Däremot finns det mycket som jag kan instämma i när det gäller den allmänna inriktningen och de allmänna resonemangen i den socialdemokratiska reservationen och partimotionen. Det gäller kraven på att vi skall arbeta oss ur den nuvarande underskottssituationen i bytesbalansen, det gäller den ökade satsningen på investeringar och forskning inom näringslivet, det gäller återhållsamheten med ytterligare offentliga utgiftsanspråk och det gäller vaksamheten i samband med utvecklingen på arbetsmarknaden. I dessa allmänna målsättningar kan jag alltså instämma, och jag vill bara beklaga att de inte följs upp med konkreta förslag av de socialdemokratiska reservanternas i finansutskottet.

Den statliga budgeten beräknas under det här budgetåret uppvisa ett underskott på ungefär 33 miljarder kronor, och underskottet kommer att bli ungefär lika stort nästa år. En förklaring till det jämfört med tidigare beräkningar starkt ökade underskottet i statsbudgeten är givetvis de betydande insatser av statliga medel som har gjorts för att hålla produktionen i gång och sysselsättningen uppe i krisdrabbade branscher. Dessa insatser uppgår till sammanlagt mellan 15 och 20 miljarder kronor. Alla dessa är naturligtvis inte bestående utgiftsposter i statsbudgeten. En del av dem består också av krediter som man inte med säkerhet vet om och när de faller ut. Det är därför svårt att med säkerhet ange budgetunderskottets storlek. En förskjutning i utbetalningarna av bidrag eller krediter skulle t. ex. kunna leda till att budgetunderskottet innevarande år kommer att bli lägre och budgetunderskottet nästkommande år högre.

Budgetsaldots storlek är i och för sig inte det betydelsefulla, utan det är effekten av underskottet på andra samhällsekonomiska variabler. Vi får i år ett negativt sparande på den offentliga sektorn, främst till följd av underskottet i statsbudgeten, medan socialförsäkringssektorn, främst AP-fonderna, och den kommunala sektorn uppvisar överskott. I budgetpropositionen finns en förtjänstfull redovisning av dessa sektorers olika effekt på det samlade offentliga sparandet. Överskottet inom kommunerna och på socialförsäkringssektorn kan dock på sikt komma att bli lägre än nu, och då är det naturligtvis viktigt att det statliga budgetunderskottet till dess har kunnat nedbringas så att man får ett bättre saldo i det offentliga sparandet.

Det är därför vi från finansutskottets sida har riktat uppmärksamheten på risken av ett bestående stort underskott i den statliga budgeten; och eftersom möjligheterna till stora inkomstförstärkningar av flera skäl i nuvarande läge är begränsade, måste slutsatsen av det här resonemang bli att vi måste visa en mycket stark återhållsamhet när det gäller ökade utgifter inom den offentliga sektorn i dess helhet. Nya utgifter över den statliga budgeten, som blir bestående även i en bättre konjunktursituation, kan därför endast undantagsvis accepteras.

Jag vill i sammanhanget vända mig mot ett resonemang som ofta förs från socialdemokratiskt håll och som Kjell-Olof Feldt var inne på i sitt anförande, nämligen när man kritiserar regeringen för en, som man säger, slapp finanspolitik därför att regeringen har genomfört vissa lättnader i fråga om skatter och avgifter. Socialdemokraterna har vid alla tillfällen som jag haft anledning att föra finansutskottets talan här i riksdagen gått emot en sänkning av olika skatter och avgifter och i stället föreslagit höjningar.

Jag tror att det här är ett farligt resonemang, dels därför att man lätt kan få för sig att de aktuella finansieringsproblemen i den offentliga verksamheten bara kan angripas genom höjningar av skatter och avgifter, dels därför att resonemang innebär att socialdemokraterna vill återta både sänkningen av arbetsgivaravgiften och sänkningen av den statliga inkomstskatten, som genomfördes den 1 januari i år. Om denna statsskattesänkning hade utblivit hade utgångsläget för avtalsrörelsen varit ännu svårare och kraven från löntagarna måst ställas högre. Både därigenom och genom den uteblivna

sänkningen av arbetsgivaravgiften hade kostnadsläget i företagen höjts i stället för att sänkas med alla de konsekvenser som det hade fört med sig och som vi nu borde ha lärt oss inse. Jag vill alltså varna för det något lättsinniga resonemanget att man löser finansieringskrisen för den offentliga sektorn bara genom att höja skatter och avgifter.

Vad jag här har sagt utesluter naturligtvis inte att man försöker att förbättra saldot också på den budget som riksdagen skall behandla nu i vår. I den socialdemokratiska reservationen föreslås vissa sådana inkomstförstärkningar jämfört med budgetförslaget. På s. 99 finns en antydning om att de beräkningar om inkomstförstärkningarnas effekt som görs i den socialdemokratiska partimotionen inte är korrekta. Man säger att kassautfallet för budgetåret 1978/79 kan bli lägre än vad motionärerna räknat med, och så är det förvisso. Andra talare i debatten kommer att mer i detalj visa vilka brister som finns i beräkningarna i den socialdemokratiska motionen. Jag vill nu bara slå fast att det socialdemokratiska förslaget ger en mycket mindre budgeteffekt än de 5 miljarder kronor som man påstår sig åstadkomma.

I utskottsbetänkandet finns en rekommendation till riksdagen att i budgetarbetet visa utomordentligt stor restriktivitet i fråga om föreslagna utgiftsökningar och att positivt pröva alla förslag både till besparingar och inkomstförstärkningar för nästa budgetår. En del förslag i denna riktning kan komma under riksdagens behandling redan i vår på grundval av propositioner från regeringen. Låt mig i det sammanhanget också uttrycka förhoppningen att man vid prövningen av olika inkomstförstärkningar och besparingar försöker bedöma även den samhällsekonomiska effekten av sådana åtgärder.

Herr talman! Vi hade under förra året en ovanligt kraftig inflation. Denna inflation var delvis betingad av åtgärder som hade beslutats av riksdag, regering och riksbank. Bortåt hälften av inflationen var på detta sätt en konsekvens av den inhemska ekonomiska politiken. Det finns ingen anledning att räkna med några motsvarande åtgärder under innevarande år, och redan av det skälet kan man räkna med en lägre inflationstakt under år 1978. Vi vet också att inflationen i vår omvärld nu är väsentligt lägre, och vi behöver därför inte frukta några stora inflationsimpulser utifrån. Utskottet delar därför den bedömning som görs i finansplanen, att inflationen under 1978 – även med beaktande av effekten av olika höjningar av indirekta skatter – kommer att stanna klart under 10 %.

Självfallet bör den ekonomiska politiken så långt möjligt inriktas på att tränga ned inflationstakten ytterligare under de 9 % som anges i finansplanen. Jag tror att man härvidlag kan vara förhållandevis optimistisk. Det finns därför nu ingen anledning att aktualisera olika former av prisstopp, vilket begärs i flera motioner. Det är självklart att vi genom att hålla igen kostnadsstegringstakten i vår egen ekonomi bör kunna påverka inflations- takten. Vi vet också att löntagarorganisationerna vill anknypa sina löneök- ningskrav till inflationstakten, och jag tycker att det i nuvarande läge är ett naturligt krav. Också detta innebär självfallet en utmaning för statsmakterna att hålla inflationstakten nere.

Utöver det här vill jag påminna om de argument som finansutskottet vid flera tidigare tillfällen, senast i höstas, använt mot liknande motioner med yrkanden om prisstopp. Erfarenheterna både här hemma och i utlandet visar att prisstopp som generell metod att bekämpa inflationen är tveksam. Kortvariga prisstopp kan bidra till en instabil prisutveckling genom att följas av perioder av prisökningar. Långvariga prisstopp bidrar till att förvränga marknads- och prisbildningsstrukturen i vår ekonomi. Det är därför enligt finansutskottets mening i det nuvarande läget fullt tillräckligt att regeringen på ett energiskt sätt följer prisutvecklingen så som framhölls i finansutskottets betänkande i höstas.

Herr talman! Vi har i vårt land på ett nästan unikt sätt lyckats undgå arbetslöshet. Vi har genom att utnyttja de många arbetsmarknadspolitiska medel som vi har här i landet lyckats hålla uppe sysselsättningen. Arbetsmarknadsutbildningen har fördubblats under loppet av förra året, och även antalet beredskapsarbeten har ökat kraftigt under 1977. Det allmänna efterfrågeläget i vår omvärld är emellertid sådant att arbetsmarknadspolitiken kan komma att sättas på ytterligare hårda prov. Antalet varsel har ju ökat påtagligt och vi ser f. n. en tendens till att dessa varsel i något stigande utsträckning går i verkställighet. Det betyder att det, även med de mycket betydande näringspolitiska insatser som har beslutats av riksdagen eller kan komma att beslutas efter förslag av regeringen, förmodligen inte kan undvikas att en viss ökning av arbetslösheten sker. Fortsatta extraordinära åtgärder för att hålla sysselsättningen uppe kan därför inte uteslutas. Dessa åtgärder kan självfallet komma att få genomslag i budgetutfallet för både innevarande och nästkommande budgetår. Vi kommer emellertid att detta till trots fortsätta att prioritera ett aktivt arbete från samhällets sida för att hålla arbetslösheten nere.

Herr talman! Jag yrkar på alla punkter bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 15.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är en underlig upplevelse att höra Björn Molin tala såsom representant för den ansvariga regeringsmajoriteten. Han beskriver det ekonomiska läget som om det viktigaste vore att ha de rätta siffrorna. Vet man bara att bytesbalansunderskottet är 14,7 miljarder kronor, får man tydligen godkänt. Då är politiken bra. Han talar om statsfinansiell kris men bara för att mästra dem som har velat förstärka statsinkomsterna. Han talar om inflation men bara för att motivera varför ingenting kan göras åt den.

Det låter nästan som om Björn Molin är nöjd bara den ekonomiska politiken, med rätta siffror och allt, är prydligt förpackad i ett utskottsbetänkande. Men det är inte så, Björn Molin, som människorna upplever dagens situation. Människorna anser att de befinner sig i ett svårt och allvarligt läge, där de plågas av prisstegringar, hot om uppsägningar och arbetslöshet samt en tilltagande otrygghet för deras och deras barns framtid. De kan ju inte uppfatta vad som sägs av den ekonomiska politikens talesmän som något som skulle minska otryggheten, oron och de plågor som man upplever i

vardagen. Även om nu alla sådana fenomen som budgetunderskottets storlek, underskottet i bytesbalansen och risken för ökad arbetslöshet rätt kan katalogiseras, så är det besked människorna vill ha från riksdagsmajoriteten och från den ansvariga regeringen: Vad kan man göra åt detta? Vilka åtgärder är riksdagen i dag beredd att diskutera, som kan förändra vårt ekonomiska läge, som kan skapa något hopp vid horisonten om att den nedgående utvecklingen skall upphöra?

De förslag vi har lagt må ha sina brister, men de har åtminstone syftet att anvisa en annan färdriktning. Det enda vi får höra från majoritetens sida är att man har lagt en grund och att man nu är på väg åt rätt håll. Det är bara det att den faktiska utvecklingen inte går åt rätt håll. Den går rakt åt skogen, om det här får fortsätta, och då är det utomordentligt vemodigt att höra majoritetens talesmän säga att i stort sett har man nu gjort vad som kan göras. Allt är på väg åt rätt håll – det gäller bara att ha tålmod, att ha de rätta siffrorna och ett prydligt förpackat utskottsuttalande, då löser sig problemen, säger Björn Molin!

BJÖRN MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har från finansutskottets sida rätt många gånger nu pekat på problemet med underskottet i våra utlandsaffärer, och i mitt anförande i dag berörde jag de åtgärder som har vidtagits från regeringens och riksdagens sida och som bör kunna förbättra vår bytesbalanssituation.

Kjell-Olof Feldt säger att min kritik mot socialdemokraterna bara har att göra med att man inte använder de rätta siffrorna. Jag tror att det underlättar bedömningen om man har rätt siffror. Om det nämligen är så, att bytesbalansunderskottet 1977 faktiskt blivit lägre än vad vi trodde tidigare och att det beror på utvecklingen under november och december, så kan det möjligen leda till slutsatsen, Kjell-Olof Feldt, att den förda ekonomiska politiken redan börjar ge vissa positiva resultat. Men om man som Kjell-Olof Feldt redan från början har bestämt sig för att gå upp i talarstolen och säga att det här går rakt åt skogen, då är man naturligtvis inte intresserad av siffror som visar att det eventuellt inte går åt skogen utan att vi faktiskt skönjer en viss ljusning.

När Kjell-Olof Feldt talar om att här finns en otrygghet, då är det ju viktigt att påvisa att socialdemokraterna icke har anvisat någon annan väg ur de nuvarande ekonomiska problemen än den som regeringen och finansutskottets majoritet i dag ställer upp på. Vid alla de fyra tillfällen, då jag har fört debatter för finansutskottets del med Kjell-Olof Feldt, har man från socialdemokratiskt håll fört fram förslag om höjda skatter och avgifter som skulle drabba både löntagarna och företagen, i första hand de mindre företagen. Om dessa socialdemokraternas förslag hade genomförts, så hade kostnadsläget för företagen varit högre, deras förmåga att konkurrera hade varit sämre, deras möjligheter att sysselsätta folk hade varit mindre.

Nu har man från socialdemokratiskt håll successivt ändrat sig, och jag skall inte ägna mig åt en argumentation som innebär att man adderar era olika förslag, men det är en poäng att slå fast att varje gång vi har haft en debatt kring dessa problem har ni velat gå längre i fråga om höjningar av skatter och

avgifter eller velat gå mindre långt i fråga om sänkningar av skatter och avgifter än vad vi har gjort. Jag menar att om era förslag hade förverkligats så hade kostnaderna och sysselsättningsläget inom näringslivet utvecklats vida mindre positivt än vad som faktiskt har skett.

Jag har inte mycket tid över, och jag vill då bara säga att vi säkert får många fler tillfällen att diskutera inkomstförstärkningar för att förbättra budgetläget. Vad jag och finansutskottets majoritet i den här omgången speciellt har velat trycka på är att vi klarar inte finansieringen av den offentliga sektorn genom att enbart eller i första hand inrikta oss på höjningar av skatter och avgifter. Det är viktigare att söka hålla igen ökningstakten i utgifterna på den offentliga sektorn.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! När Björn Molin skall beskriva den borgerliga ekonomiska politikens värde gör han på det sättet att han beskriver vad som skulle ha hänt om den socialdemokratiska politiken hade genomförts. Men nu har ni ju under ett och ett halvt år haft möjligheter att experimentera med den svenska ekonomin. Ni har fått förverkliga era liberala idéer, ni har fått vidta generella åtgärder – devalveringar, subventioner, avgiftssänkningar och skattelättnader – dvs. allt det som skulle skapa det nya klimatet. Det var ju det som skulle rädda sysselsättningen, skapa dynamik och öka innovationsviljan etc. Varför kan ni då inte nu peka på åtminstone något litet resultat av ett och ett halvt års arbete?

Björn Molin anförde nu två månaders handelsstatistik, men jag skulle kunna ta fram andra siffror från de senaste månaderna som pekar åt ett helt annat håll, t. ex. utvecklingen på arbetsmarknaden i januari, när arbetslösheten steg till 2 1/2 %, trots att lika många människor befinner sig under arbetsmarknadsutbildning. Jag kan också peka på att arbetsmarknadsministern kände sig föranlåten att som en av sina sista ämbetsåtgärder kasta ut ytterligare 900 miljoner på arbetsstödjande åtgärder. Pekar detta på att den politik som förts har skapat en vilja att anställa folk och att expandera – eller att ens behålla folk i sysselsättning? Det var ju det som politiken skulle leda till.

En diskussion som möjligen skulle kunna vara fruktbar i denna kammare vore att säga, att vi har kommit i dagens läge efter att ha prövat er politik, men vi vet att tiden är dyrbar. Varje månad som går tappar vi möjligheter att på 1980-talet återvinna vår ekonomis styrka och tillväxt. Då skulle man som ett komplement och som en utbyggnad av politiken kunna pröva det som ni har försummat, nämligen att verkligen få i gång investeringarna och öka den ekonomiska aktiviteten. Huruvida er metod leder till resultat återstår ännu att se. Jag har inte sagt att det är en omöjlig metod. Men den tar lång tid, och den är förenad med för stora risker. Det finns direkta insatser som kan göras och direkta åtgärder som kan vidtas. Vi tror att det finns ett stort behov av att göra det och att det skulle kunna leda till ett gott resultat.

När Björn Molin säger att han är ense med oss om att vi skall försöka arbeta oss ur den nuvarande krisen, men att vi inte har några konkreta åtgärder att

föreslå, så är det ju just det vi har diskuterat i vår motion. Det är delvis därför som den är så pass lång. Där finns alla de konkreta åtgärder som i dag borde genomföras men som regeringen och riksdagsmajoriteten avstår från att genomföra. Och det är ett stort misstag, som svenska folket kommer att dyrt få betala!

BJÖRN MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! I ett mycket besvärligt ekonomiskt läge har vi här i Sverige lyckats hålla arbetslösheten lägre än i flertalet andra länder. Det har åstadkommits genom en målmedveten politik och genom att ganska betydande belopp har satsats på att hålla sysselsättningen uppe. Men den politiken avvisar nu Kjell-Olof Feldt genom att säga att vi kastar ut pengar. Ja, vad vill socialdemokraterna göra då? Vill de inte kasta ut pengar utan i stället acceptera en långt större arbetslöshet? Det tycker jag är en mycket viktig fråga.

Här har regeringen vidtagit en serie aktiva åtgärder och satsat betydande resurser på att hålla sysselsättningen uppe, men nu säger Kjell-Olof Feldt att det är att kasta ut pengar, vilket socialdemokraterna inte vill vara med om att göra. Betyder det då, Kjell-Olof Feldt och Olof Palme, att ni accepterar en högre arbetslöshet i det svenska samhället än vad regeringen gör?

Jag tycker det är mycket viktigt att få ett svar på den frågan. Men jag noterar samtidigt att socialdemokraterna inte ens har gjort ett försök att svara på den tidigare frågan vad det innebär att – som det står i reservationen och som Kjell-Olof Feldt sade här i talarstolen – regeringens devalveringspolitik måste upphöra? Betyder det att ni anser att några fler devalveringar nu inte är aktuella? I så fall har vi inte olika mening. Eller betyder det att ni avvisar de devalveringar som har vidtagits och som har bidragit till att förbättra kostnadsläget och därmed bl. a. bidragit till en lägre arbetslöshet än vad som eljest skulle ha varit fallet?

Den socialdemokratiska reservationen är den här gången ett hopklipp av gamla förslag och ståndpunkter, och därför gör den en slarvigt intryck. Den är på vissa punkter osammanhängande. Man har t. ex. inte fört in aktuella siffror. Naturligtvis är inte detta någon huvudsak, men om socialdemokraterna gör anspråk på att tillhandahålla ett alternativ för hur man skall lösa Sveriges nuvarande ekonomiska problem är den här reservationen ett väldigt dåligt underlag.

Majoriteten i finansutskottet har sagt att den stöder de åtgärder som regeringen vidtar för att skapa en samhällsekonomisk balans. Det är endast genom att återställa den samhällsekonomiska balansen som vi kan lägga grunden till fortsatta sociala reformer, och vi menar att den politik som regeringen förordar på lång sikt verkligen lägger grunden för balans och för sociala reformer, medan socialdemokraternas politik, som i alltför hög grad går ut på att höja avgifter och skatter, icke kan vara ett alternativ i denna mening.

Talmannen anmälde att Kjell-Olof Feldt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

CARL-HENRIK IJERMANSOON (vpk):

Herr talman! En debatt om den ekonomiska politiken måste utgå från den verklighet i vilken människorna i dag lever. Vad kännetecknar verkligheten för lönarbetare, för barnfamiljer och för pensionärer?

Den ekonomiska krisen och regeringens politik slår hårt mot realinkomster och levnadsnivå. Pengarna räcker till allt mindre. Den borgerliga regeringen har lyckats i sin avsikt att minska konsumtionen för den stora majoriteten av befolkningen. Om arbetsköparna får sin vilja igenom blir det standardsänkning också i år.

Det medel man främst använder är inflation och prisstegring. Under den borgerliga regeringen har prisstegringen slagit rekord. När priserna på dagligvaror förra året steg med 17 % var det en av de högsta noteringarna i Europa. Det var tre gånger så mycket som herr Bohman hade lovat i sin demagogiska valpropaganda. Och det förhåller sig naturligtvis inte så, som man försökt inbilla folk, att herr Bohman bara är dålig på att räkna. Nej, regeringen Fälldin har medvetet gått in för att höja priserna. Den har genomfört en rad åtgärder som direkt verkat prishöjande och som varit avsedda att göra det – tre devalveringar av kronan, momshöjningen osv. Och prisstegringen fortsätter. Höjningen av matpriserna med 3 % enbart i januari är talande.

Verkningarna av regeringens ekonomiska politik blir att den ekonomiska krisen ytterligare försvåras och arbetslösheten växer. 110 000 öppet arbetslösa i januari är en av de högsta siffrorna på länge. Därtill kommer de många som befinner sig i AMS-verksamhet av olika slag, de som går på halvtid men som skulle vilja arbeta mera, hemarbetande kvinnor som inte kan få arbete ute i förvärvslivet, de 100 000 som tagit förtidspension av arbetsmarknadsskäl och som annars troligen skulle ha varit arbetslösa, osv. Sammantaget är omkring en halv miljon människor i dag ställda utanför den ordinarie produktionsprocessen.

I några län har arbetslösheten nått en mycket stor omfattning. Jag vill erinra om det svåra läget i Norrbotten, där siffran för arbetslösheten i januari är inte mindre än 5 %. För vissa yrkesgrupper är läget speciellt svårt. Bland byggnadsarbetarna var i januari inte mindre än 8,5 % arbetslösa. För Norrbotten var motsvarande siffra 17 %. Ändå har Björn Molin, finansutskottets ordförande, mage att här i riksdagen påstå att vi i vårt land på ett unikt sätt har lyckats undgå arbetslöshet. Res upp till de arbetslösa byggnadsarbetarna i Norrbotten och säg det, herr Molin, så får ni se deras reaktion! Arbetslösheten väntas inte heller minska de närmaste månaderna utan i stället öka.

Industriproduktionen sjönk 1977 för tredje året i rad. Även den s. k. bruttonationalprodukten, alltså summan av allt som produceras i landet, beräknas ha minskat under förra året. I en rapport från professor Erik Lundberg m. fl. i det s. k. Konjunkturrådet heter det: "Nationalprodukten faller, medan inflationstakten fortfarande mäts i tvåsiffriga tal. En omfattande arbetslöshet döljs genom subventioner. Investeringarna faller till nivåer där snart inte ens ersättningsinvesteringar hålls uppe; det kan till och

med bli fråga om en krympande kapitalstock i näringslivet." Och man fortsätter: "Knappast någon gång sedan 1930-talets början har vårt land av ekonomiska skäl befunnit sig i en situation med så stora risker för den framtida välfärdsutvecklingen."

Under innevarande år väntas en stagnerande, dvs. stillastående eller sjunkande, produktion i näringslivet och en något försvagad utveckling av den offentliga sektorn. Någon förbättring av arbetsmarknadsläget räknar man inte med, snarare en viss försämring. I industrin beräknas nedgången i antalet anställda fortsätta i minst samma takt som förra året, dvs. 40 000–50 000 industriarbetsplatser kommer att rationaliseras bort.

Sveriges ekonomi har alltså kommit in i en stagnation, delvis en direkt nedgång, som kommer att omfatta minst fyra år, kanske längre tid. En så lång krisperiod är enastående i vårt lands historia. De produktiva resurser som finns i landet utnyttjas inte alls i den grad som borde vara möjligt. Det gäller både arbetskraft och produktionsmedel. Enligt den s. k. McCrackenrapporten, skriven av en grupp nationalekonomer från olika länder och uppkallad efter den amerikanske professor som på uppdrag av OECD ledde gruppen, skulle den sammanlagda produktionen i Sverige 1977 ligga omkring 10 % under vad som kunde ha varit möjligt. För 1978 blir siffran troligen densamma. Det betyder att Sverige förlorar över 30 miljarder kronor varje år genom den kapitalistiska krisen. Det är i sanning förlorade år som borgerlig politik har skaffat oss.

Lönarbetare, ungdomar, barnfamiljer, pensionärer – alla grupper av den arbetande befolkningen – slås hårt av den ekonomiska krisen. Levnadsstandarden pressas ned. Arbetslösheten växer. Oron för framtiden ökar bland människorna. Nationalekonomerna talar om att riskerna för ekonomin är större än någon gång sedan den stora ekonomiska krisen på 1930-talet.

Vad säger då riksdagens finansutskott, vad säger den borgerliga majoriteten här i riksdagen om några timmar eller eventuellt i morgon genom att vid voteringen ansluta sig till finansutskottets uttalande? Det är ju ändå riksdagen och särskilt dess finansutskott som skall ha ansvaret för att bedöma den ekonomiska utvecklingen och vidta nödvändiga åtgärder.

Jo, i den långa skrivning om det ekonomiska läget som finansutskottet servererar i sitt betänkande nr 15 finns över huvud taget inte uttrycket ekonomisk *kris*. Utskottets representanter får rätta mig om jag har fel, dvs. om man har lyckats smyga in det någonstans. Jag har inte kunnat hitta det. Man noterar visserligen att den ekonomiska tillväxten i vad man kallar industriländerna under år 1977 blev avsevärt svagare än vad som förutsågs vid årets början. Men detta sägs "främst ha sin förklaring i några länders ovillighet att ge dragkraft åt uppgången genom att stimulera den inhemska efterfrågan". Men någon kris för kapitalismens system finns det uppenbarligen inte i den värld de borgerliga vågar se. Tvärtom påstår man att "en rad faktorer talar för att man inte behöver hysa alltför stor oro i fråga om den internationella ekonomiska utvecklingen på sikt". Och detta i en värld där i dag mer än 16 miljoner i de kapitalistiska länderna och ett par hundra miljoner i u-länderna officiellt räknas som arbetslösa. Hur skall det egentligen se ut i

världen för att herr Molin, som är ordförande i finansutskottet, skall känna oro?

Och i denna kapitalistiska värld, präglad av massarbetslöshet och inflation, är det inte så, att Sverige skulle utgöra något undantag som klarar sig bättre än andra länder. Sveriges ekonomi är tvärtom på tillbakagång jämfört med de flesta andra kapitalistiska länders. Och ännu mer markant är naturligtvis tillbakagången om man jämför med utvecklingen i de socialistiska länderna. Dessa kommer inom överskådlig tid att ha 50 % eller hälften av den samlade industriproduktionen i världen. Men dessa länder är alltså en vit och obekant del av kartan för dem som skriver konjunkturrapporter och finansplaner. Sällan eller aldrig låtsas de om deras existens eller möjligheten av vidgade ekonomiska förbindelser med ett område med snabb ekonomisk tillväxt. De handlar som strutsen – stoppar ned huvudet i sanden för att slippa se en verklighet som inte passar in i deras fördomar.

Den svenska eftersläpningen är inte av färskt datum. Under hela 1970-talet har tillväxttakten i Sverige varit avsevärt lägre än i övriga OECD-länder, dvs. huvudsakligen Västeuropa, Nordamerika och Japan. Under den senaste tioårsperioden – då ingår beräkningarna för vad som troligen kommer att hända 1978 – har tillväxten mätt med bruttonationalprodukten varit knappt 3,5 % per år i samtliga OECD-länder och i Västeuropa 3,3 %. I Sverige var tillväxten under denna tioårsperiod knappt 2,0 %, eller bara något mer än hälften av genomsnittet för de övriga länderna.

På samma sätt förhåller det sig med industriproduktionen. I OECD-länderna hade denna ökat med sammanlagt 24 % från 1970 till mitten av förra året, medan den svenska industriproduktionen under samma tid ökat med bara 10 %. Sverige hade en mindre industriproduktion 1977 än 1973.

Dessa fakta strider mot den uppfattning som ofta framförs att kapitalismens kris skulle vara mindre i Sverige än på andra håll. Den borgerliga regeringen och finansutskottet inser av allt att döma inte lägets allvar. Man noterar bara, med tydlig tillfredsställelse, i utskottets betänkande att den privata konsumtionen pressats ned under 1977. Den minskningen beräknas fortsätta i år. Man påstår att det inte kan undvikas att den öppna arbetslösheten ökar inom industrin och accepterar alltså detta med öppna ögon. Regeringens strategi vid utformningen av den ekonomiska politiken sägs vara "att genom åtgärder som sänker Sveriges relativa kostnadsläge återvinna konkurrenskraft och andelar på exportmarknaderna. Samtidigt hålls den privata konsumtionen tillbaka ---".

Detta kunde lika väl vara skrivet av direktör Nicolin i Arbetsgivareförbundet. Regeringen har precis samma huvudlinje som arbetsköparna: "Håll nere lönerna och höj profiterna, så löser sig våra ekonomiska problem."

Ja, så kortsynt är man och måste man kanske vara om man är kapitalist. Men på regering och riksdag måste man ställa större anspråk. De måste se frågorna ur hela samhällsekonomins synvinkel och de måste se den långsiktiga utvecklingen. Och då är det helt klart att man inte löser den svenska ekonomins problem och inte kommer fortare ut ur krisen genom att sänka lönerna. Det betyder minskad efterfrågan på konsumtionsvaror. Det

betyder att affärerna får sälja mindre och att industrin får sälja mindre. De kommer att avskeda mera folk, och arbetslösheten kommer alltså att öka, inte att minska.

Det enda regeringen och finansutskottet har att säga om orsakerna till krisen är att den skulle bero på det alltför höga kostnadsläget i Sverige, dvs. i klartext på att lönerna skulle vara för höga. Det är en från många synpunkter egendomlig och felaktig förklaring. Krisen i den övriga kapitalistiska världen kan ju rimligen inte förklaras av löneutvecklingen i Sverige. Sveriges ekonomiska eftersläpning sedan början av 1970-talet kan inte heller bero på löneutvecklingen under 1975 och 1976, vilka är de år som arbetsköparna och regeringen klagat över. Och enligt de senaste statistiska uppgifterna ligger Sverige över huvud taget inte i topp när det gäller lönerna. Enligt det västtyska Globusinstitutets beräkningar, som jag refererar efter TCO-tidningen, skulle Sverige ligga på sjunde plats bland 13 industriländer vid mitten av förra året.

Även svenska nationalekonomer, som främst brukar använda kostnadsargumentet, medger nu att det inte handlar om lönekostnaderna. Sveriges eftersläpning har att göra med den dåliga utvecklingen av produktiviteten – men det är ju en annan femma.

Regeringens och finansutskottets förklaringar till de ekonomiska problemen i Sverige har länge varit felaktiga men är det i dag mer än någonsin. I själva verket gör man inget försök till analys av den ekonomiska krisen och dess orsaker. De långsiktiga strukturella krisorsakerna ägnar man över huvud taget ingen uppmärksamhet. Jag måste ställa en direkt fråga till herr Molin som finansutskottets ordförande: Anser ni verkligen att utskottet har fyllt sin uppgift på ett riktigt sätt när man mitt under stor arbetslöshet och inflation går ut till svenska folket med detta dokument, som inte innehåller någon som helst analys av den långsiktiga strukturella krisen, som heller inte förklarar konjunkturinslagen i krisen, som över huvud taget inte låtsas om att det existerar en ekonomisk kris i dag, vilken slår hårt mot miljoner människors levnadsstandard och trygghet?

Vad beror då den ekonomiska krisen på? Den nuvarande regeringen säger ibland att den beror på den *tidigare* regeringens misskötsel av ekonomin. Den tidigare regeringens talesmän säger att den beror på den *nuvarande* regeringens dåliga politik. Jag kan instämma i vad som sägs om dålig politik under olika regeringar, men detta är ändå en alltför ytlig förklaring till den ekonomiska krisen.

De borgerliga nationalekonomernas förklaringar till krisen är inte mycket bättre än de borgerliga regeringarnas. Den av mig tidigare nämnda McCrackenrapporten vill förklara krisen med oljeprisstegringarna, dåliga skördar i vissa länder och dålig ekonomisk politik av vissa regeringar. Det är allt. Detta är, herr talman, en förklaring på Gösta Bohmans nivå. De borgerliga ekonomerna flyttar sig i själva verket tillbaka i tiden i sina teorier, till 1920-talet före J. M. Keynes och hans skola, som i alla fall insåg att det måste vara någonting i själva det kapitalistiska systemet som producerar kriserna.

Det behöver inte råda något tvivel om att den nuvarande krisen, som är ett

internationellt fenomen med över 16 miljoner arbetslösa i OECD-länderna och ett par hundra miljoner arbetslösa i u-länderna, är en kris orsakad av det kapitalistiska systemets speciella sätt att fungera. Kriserna är ett nödvändigt led i kapitalismens utvecklingsmekanism. Kapitalismen kan inte utvecklas utan ekonomiska kriser. Under detta system är ekonomisk utveckling möjlig endast under en kombination av gynnsamma villkor, som under utvecklingsprocessen med nödvändighet gång efter annan upphävs.

Den svenska ekonomin kännetecknas av en höggradig koncentration av kapital, ett starkt utlandsberoende och ett välutvecklat statsunderstöd till kapitalet. Dessa tre faktorer hänger ihop och har också gett vissa särdrag för krisens utveckling i Sverige. Kapitalkoncentrationen – eller storfinansens maktställning – har skapat såväl näringsmässig som regional obalans i den svenska ekonomin. Storföretagens dominans har hämmat nyföretagande, men också en utveckling av produktionen inom landet. Storbolagen har bundit Sverige vid ett starkt beroende av utrikeshandeln. De har avgjort såväl dess storlek som dess inriktning. Exportindustrin har varit både den förra och den nuvarande regeringens ögonsten. Man har inte fäst sig vid vilka konsekvenser dess utveckling skulle få för landets ekonomi som helhet. Resultatet har blivit ett starkt beroende av ett fåtal exportvaror, främst råvaror och halvfabrikat som malm, järn, stålämnen och massa. En så viktig industri som varvsindustrin har fått spela med i en internationell spekulationsvåg, som sedan skulle slå fel och drabba de svenska varven med full kraft.

Sambandet mellan den långsiktiga strukturella krisen och den akuta konjunkturkrisen är naturligtvis mångsidigt. Den korta krisen utspelas under påverkan av de långsiktiga tendenserna och påverkar i sin tur deras fortsatta utveckling. Det är omöjligt att i detalj särskilja det ena från det andra. Men vad som tycks vara helt klart i dagens läge är att den nuvarande ekonomiska krisen inte enbart är en övergående konjunkturkris, som den borgerliga regeringen hoppas, en kris som relativt snabbt kan övervinnas och övergå i en uppgång och en högkonjunktur. Även om den nuvarande stagnationen övervinnas, kommer de långsiktiga kristendenserna att påverka och mer eller mindre bestämma konjunkturrörelserna under överskådlig tid.

Förutom allmänna långsiktiga tendenser i kapitalismens utveckling som här är av betydelse – främst kapitalkoncentrationen, monopoliseringen, överackumuleringen eller överproduktionen av kapital, förändringar i den internationella arbetsfördelningen, förfallstendenser inom kapitalismen, ökade motsättningar inom det imperialistiska systemet, tendensen till statsmonopolistisk kapitalism, imperialismens nederlag på olika fronter – så verkar också den lag som uttrycks i ökad olikmässighet i näringsgrenarnas och staternas utveckling. Sverige har under lång tid dragit vinstlotter i detta spel. Nu verkar Sverige sacka efter andra kapitalistiska stater i fråga om ekonomins utvecklingstakt. De näringsgrenar på vilka "det svenska välståndet" byggts spelar inte längre samma roll. Järnmalm, skog och vattenkraft ger inte längre samma försteg i den internationella konkurrensen. Det försprång som gavs genom att Sverige under två världskrig i lugn och ro kunde bygga ut näringslivet har för länge sedan inhämtats. Den borgerliga regeringens politik

förstärker stagnationstendenserna. Frågan om ekonomisk utveckling har i hög grad blivit en politisk fråga.

Det har naturligtvis ännu inte skett några sådana förändringar i produktions sättet i Sverige att ekonomiska kriser skulle kunna helt undvikas. Vårt parti har alltid ställt sig kritiskt till de borgerliga och socialdemokratiska teorierna om att samhället hade i grunden förändrats, att som man sade "fullsys selsättningssamhället" var byggt och massarbetslöshet inte längre kunde förekomma. Utvecklingen har gett oss rätt, inte de borgerliga och socialdemokratiska ideologerna. Vad alla nu måste räkna med är inte minskade svårigheter för kapitalismen utan ökade svårigheter, inte minskade motsättningar utan ökade motsättningar. Någon varaktig lösning på krisen finns inte inom kapitalismens system.

Betyder det att ingenting går att göra under kapitalismen för att bekämpa arbetslösheten och inflationen? Nej, självfallet finns det även inom kapitalismens gränser olika möjligheter att utforma den praktiska politiken. De agerande klasserna liksom deras organ, statsapparat, massrörelser, partier, har vissa rörelsemöjligheter. Även om det inte finns någon grundläggande skillnad mellan politiken under den socialdemokratiska och den borgerliga regeringen så vet vi att det politiska stödet till storfinansen nu har förstärkts, sedan den borgerliga regeringen tillträdde. Regeringen Fälldins politik är en obeslöjad klasspolitik mot de lönearbetande. Kapitalet och den borgerliga regeringen samverkar i direkt syfte att pressa ner det arbetande folkets levnadsstandard.

Vänsterpartiet kommunisterna hävdar nödvändigheten av en offensiv politik för att bekämpa den ekonomiska krisen. Man måste för det första satsa på att hålla uppe lönarbetarnas, barnfamiljernas och pensionärernas konsumtion. Medlen är en offensiv lönepolitik, höjda barnbidrag och förbättring av andra åtgärder för barnfamiljerna, förbättring av pensionärernas ställning. Men det avsedda resultatet kan inte nås om inte inflationen och prisstegringen hejdas. Vpk kräver därför energisk kamp mot inflationen – prisstopp, hyresstopp, kamp mot prishöjande skatter, i första hand slopande av moms på maten.

Man måste för det andra satsa på ett stort samhällsligt styrt investeringsprogram för att lägga en fast grund för en progressiv samhällsutveckling och förverkligande av rätten till ett meningsfullt arbete åt alla. Vi säger bestämt nej till vad som kallats "Sträng-Bohman-linjen", där det gemensamma ligger i en mycket stor tilltro till den svenska exportindustrin med dess nuvarande inriktning. Vi anser att det i stället framför allt gäller att höja förädlingsgraden i den svenska produktionen, att ta fram nya, alternativa produkter och teknik, att bygga ut det kollektiva trafikväsendet, att genomföra ett brett program för att bekämpa de sociala och miljömässiga bristerna i samhället: utbyggnad av barnomsorgen, utbyggnad av kroppssjukvården och långtidsvården, genomgripande reform av den psykiatriska vården, kamp mot bristerna i arbetsmiljön, sanering av undermåliga bostadsområden och trafikmiljöer, satsning på ökad forskning och utbildning på alla nivåer, insatser för ett rikare kulturliv för människorna.

När det invänds att vi inte har råd att genomföra allt detta så svarar vi: Det enda vi inte har råd med är att låta folk gå arbetslösa. Det lönar sig aldrig med arbetslöshet. Det enda som lönar sig är att bereda människor tillfälle till skapande, produktiva insatser.

En medveten industripolitik och en social satsning kräver stora resurser för sin finansiering. Kapitalet måste kunna styras i en riktning som motsvarar de samhälleliga målen. Vpk kräver därför nationalisering av de privata storbankerna och försäkringsbolagen, insatser av AP-fonderna för det statliga industriprogrammet, upprättande av samhällsfonder under lönarbetarnas förvaltning och omfattande en växande del av företagssparandet, skärpt beskattning av kapital och kapitalvinster, minskade militära rustningar.

Vi är djupt medvetna om att de förslag som vi ställer kan genomföras endast genom en aktiv masskamp ute i samhället med lönarbetarna som främsta kraft. Denna kamp måste steg för steg föras vidare till att slutgiltigt gälla övergången till en socialistisk planekonomi. Bara en sådan hushållning kan varaktigt avskaffa ekonomiska kriser, arbetslöshet och inflation.

Genom de övriga partiernas odemokratiska ställningstagande hindras som bekant vpk:s representanter att arbeta på ett normalt sätt i utskotten. I finansutskottet, där jag är suppleant efter att tidigare ha varit ordinarie ledamot, får jag inte yrka bifall till våra motioner eller över huvud taget yttra mig när de är uppe till behandling. Jag får heller inte avge någon reservation till vad den borgerliga majoriteten skriver. Jag vill än en gång protestera mot att de övriga partierna på detta sätt förhindrar vpk:s normala deltagande i riksdagens arbete.

Eftersom jag inte fått avge någon reservation skulle jag här ha rätt att läsa upp ett förslag till uttalande, som skulle motsvara en reservation. Vpk har naturligtvis lika mycket att säga om den ekonomiska politiken som socialdemokraterna. Om jag här skulle läsa upp ett förslag till uttalande som vore lika långt som socialdemokraternas reservation skulle det ta omkring 2 timmar! Jag anför detta för att illustrera hur de övriga partierna i verkligheten saboterar kammarens arbete genom att vägra vpk normala arbetsbetingelser i utskotten. Att jag här inte läser upp en så lång text beror, herr talman, icke på hänsyn till kammarens ledamöter som skapat denna situation utan bara på hänsyn till min egen hals.

Jag inskränker mig till att yrka bifall till motionen 231 om allmänt prisstopp, motionen 317 om ett kampprogram mot kris och arbetslöshet, motionen 867 om den ekonomiska politiken och budgetpolitiken och motionen 869 om ett industripolitiskt program m. m., yrkande 2.

BJÖRN MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga följande till Carl-Henrik Hermansson.

Det är obestridligt att vi i Sverige har kunnat hålla arbetslösheten nere på en lägre nivå och levnadsstandarden på en högre nivå än man har i andra länder. Det finns t. ex. flera socialdemokratiskt styrda länder som har dubbelt så hög arbetslöshet som vi har i Sverige. Vi har alltså klarat oss relativt bra – vi har ingen massarbetslöshet, Carl-Henrik Hermansson – och det har vi kunnat

göra genom medvetna samhällsinsatser som har kostat pengar. Dessa insatser karakteriserade Kjell-Olof Feldt tidigare i debatten på det viset att man hade kastat ut pengar.

Jag skulle gärna vilja fråga Carl-Henrik Hermansson om han också tycker att den kostsamma sysselsättningspolitiken kan karakteriseras med orden "att kasta ut pengar". Jag tror att den här typen av insatser för att klara sysselsättningen kommer att bli nödvändig också i fortsättningen, och detta kan komma att kosta ganska mycket pengar. Men vi gör dessa insatser just därför att vi söker undvika en arbetslöshet av det slag som finns i många av de andra länderna ute i Europa. Sedan är det klart att vi hoppas att den ekonomiska politiken på längre sikt skall göra att den här typen av kostsamma åtgärder inte kommer att behövas utan att det på nytt kommer att bli en ökad efterfrågan i näringslivet på arbetskraft.

Så invände C.-H. Hermansson att vi i finansutskottet inte hade gjort en analys av den aktuella situationen och att vi inte hade använt uttrycket kapitalismens kris. Det är riktigt. Såvitt jag förstår kommunistisk terminologi rätt pågår kapitalismens kris ständigt. Om man läser vad kommunister säger på 1920-, 1930- och 1950-talen finner man att det handlar om kapitalismens kris, och jag tycker därför inte att det är någon särskilt träffsäker beteckning av dagens situation.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var kriser som bekant också på 1920- och 1930-talen, som herr Molin kan läsa om i historien om han inte själv upplevde dem. Det var alltså även på den tiden befogat att tala om kapitalismens kriser. Men ordet kris används över huvud taget inte av finansutskottet. Man försöker låtsas som om det ekonomiska läget skulle vara bättre än det är.

Nu modifierade herr Molin sitt uttalande litet grand. Förra gången sade han att vi kunnat undgå arbetslöshet i Sverige. Men det kan han väl ändå inte mena. Arbetslösheten är ett faktum, och den är utomordentligt stor och allvarlig i vissa regioner och för vissa yrkesgrupper.

De borgerliga partiernas politik innebär att vi skall komma ut ur krisen genom att dra åt svångremmen, som det heter – att vi drastiskt uttryckt skall svälta oss ut ur krisen. Vpk:s politik är den rakt motsatta. Den innebär att vi skall kunna komma snabbare ut ur krisen genom att öka efterfrågan i samhället och antalet människor i arbete – att vi skall producera oss ut ur krisen.

De borgerliga partierna vill främst ha en satsning på exportindustrin, och socialdemokraterna har samma linje, kan man läsa i deras reservation. Vpk anser att man i stället måste satsa på en ökad förädling av våra råvaror inom landet och på att bota de stora bristerna när det gäller daghemsplatser, bostäder, vårdplatser, kollektiv trafik osv. Vi klagar därför inte på att det skulle användas för mycket pengar för att bekämpa arbetslösheten, men vi säger att de används i många stycken på ett felaktigt sätt.

Jag vill ta upp litet av vad finansutskottet säger om våra motioner i sitt betänkande. Jag tycker det är väldigt motsägande och egendomliga argument

man använder för att motivera sitt avslag på de kommunistiska motionerna. Den främsta motiveringen är att vpk:s politik "skulle föra över ytterligare resurser från de varuproducerande och konkurrensutsatta sektorerna i vår ekonomi och permanenta en för stor hemmamarknadssektor". Ja, men det är inte vpk som år efter år för en politik som skär ned antalet arbetsplatser inom industrin. Det är ju de borgerliga partierna. Däremot är det riktigt att vi vill ha en större hemmamarknadssektor. Vi anser att Sveriges ekonomi i alltför hög grad är inriktad på exportproduktion. Det är det som har skapat en rad av de nuvarande svårigheterna. Det är det jag förut kallade Sträng-Bohman-linjen, och det är den som måste överges.

AXEL KRISTIANSSON (c):

Herr talman! Jag noterade att det var en mycket avslagen och lugn herr Feldt vi mötte i dag till skillnad från tidigare debatter. Jag gratulerar honom till den framgången att bemästra sig själv, även om jag noterade vissa, som jag vill kalla det, överuttalanden när han exempelvis sade att regeringen driver ett spel om vår ekonomiska framtid.

I detta balansläge skulle jag vilja rekommendera herr Feldt – det kan gälla också andra av oppositionens talesmän – att gå en trappa ned i det här huset och lyssna på Klarateaterns pjäs Vårt dyra fosterland, och även lyssna på den ekonomiska debatt som förs där. Det kan vara till både nöje och nytta. Där åskådliggörs med satirens hjälp på ett utomordentligt sätt hur vi i detta land, fullständigt obekymrade om framtiden, har levt högt på teknikens framgångar och också på det försprång som vi har haft framför länder som varit av krig förödda och haft ett förstört näringsliv. Pjäsen illustrerar också hur festen lider mot sitt slut och hur vi förtvivlat ser oss omkring efter räddningsmöjligheter när konkurrensen ökar utifrån, inte minst från u-länderna. Den illustrerar därtill hur aningslöst det är att tro att beslutade reformer har ett bestående värde för all framtid. Det gäller inte ens för den generation som har gjort sitt livs arbetsuppgift färdig, om det inte finns nya generationer som gör produktiva arbetsinsatser.

Varför ger jag denna rekommendation? Jo, därför att pjäsen exakt återger vad som har skett under den tid då socialdemokraterna har regerat detta land och illustrerar den politik som har förts.

I dagens process om skuldbördan när det gäller vårt ekonomiska läge – den trappas ju upp mer och mer av socialdemokraterna – bör sägas att vårt utgångsläge har varit gott. Vi har haft god tillgång på värdefulla råvaror och ett på hög teknisk nivå stående näringsliv med dugliga företagare och arbetare. Och vi hade – det är det mest väsentliga – hela denna produktionsapparat intakt efter kriget. Det är väsentligt att konstatera detta. Vi hade en värld runt omkring oss som ropade efter våra varor, och vi hade en tredje värld som levererade billiga råvaror, inte minst energi, och som efter hand också blev köpare av våra produkter. Kom bara inte och säg att förutsättningarna har varit dåliga!

Om socialdemokraternas politik kan sägas att de förblindade av det korta perspektivets fördelar har glömt det långa perspektivet, att de har förbisett

nödvändigheten att komma i fas med kostnader och utveckling den gång omvärldens industri ånyo var uppbyggd, den gång nya industriländer trängde in på marknaden, när energin blev dyrare, etc. Ytterligare ett inslag i detta kortsiktiga tänkande och mönster var socialdemokraternas jordbrukspolitik, där de under 1960-talet på allvar menade att det mest lönsamma var att minimera den svenska jordbruksproduktionen.

Detta är en i och för sig lång bakgrundsbeskrivning, men den är nödvändig med hänsyn till det sätt varpå debatten förs på detta område. Tilläggas bör att socialdemokraterna så sent som under sin sista mandatperiod i regeringsställning, när festen led mot sitt slut, endera oberörda av förändringarna omkring eller bortseende från dem med tanke på det förestående valet bjöd på en extra sillsea. Mottot var då att vi skulle konsumera oss ur krisen. Vi skulle producera på lager och oberörda av svårigheterna haka på nästa internationella högkonjunktur, vilken som bekant inte kom efter inrutat mönster.

Så fick vi då en ny regering efter valet 1976 som fick överta alla dessa problem. De var förvånade av den djupa och långa internationella krisen. I detta läge tycks det för socialdemokraterna vara viktigast att klara krisen för det egna partiet – på annat sätt kan inte deras beteende förklaras. Om det sedan går hem får vi se. Jag skulle vilja varna för att alltför rätt utnyttja krisen till det egna partiets fördel.

Herr Feldt säger i sitt inlägg med adress till regeringen att "nu har ni hållit på att experimentera i detta land i ett och ett halvt års tid, nu får det vara slut med experimenterandet, nu skall vi se resultat". Det vore fel av mig att svara att socialdemokraterna har experimenterat i 44 år, för det är mycket som är bra i den socialdemokratiska politiken. Däremot skulle jag vilja säga att socialdemokraterna har försuttit möjligheten att befästa de framsteg vi har gjort här i landet under den period då detta var ekonomiskt möjligt.

Herr talman! I utskottsbetänkandet finns ett konstaterande som är gemensamt för majoriteten och reservanterna, och det gäller vårt stora utlandsberoende. Detta är ett känt faktum och en ganska naturlig situation mot bakgrund av den bild jag här har tecknat av Sverige som ett land med ett högt tekniskt kunnande. Vi har följdriktigt blivit specialiserade, och såsom varande ett litet land blir vi alldeles särskilt beroende av de större marknaderna. Vår export har också betydande omfattning; den motsvarar ungefär 25 % av vår bruttonationalprodukt.

Utskottet konstaterar att det f. n. inte finns någon spontan tillväxt i världsekonomin. Den är i hög grad beroende av den politik som kommer att föras i vissa OECD-länder, framför allt Japan och Västtyskland. Det råder således en ganska stor ovisshet om vad som kommer att hända beträffande konjunkturförloppet. Det har blivit den nuvarande regeringens svåra uppgift att balansera såväl den enskilde medborgarens som landets ekonomiska situation och naturligtvis också att göra detta utan alltför stora störningar. Den uppgiften är inte lätt, och med den höga ambition som denna regering har främst när det gäller sysselsättningen har det heller inte kunnat undvikas att såväl budget- som handels- och bytesbalans blivit negativa. Att detta förhållande inte är någon önskedröm vare sig för regeringen eller för

finansutskottets majoritet torde med all önskvärd tydlighet framgå av såväl finansplanen som utskottsbetänkandet. Underskotten måste emellertid självfallet planas ut i tiden. För de flesta torde det vara uppenbart att detta inte kan ske utan intrång i den enskildes konsumtion, och därom är också alla i utskottet eniga. Vi måste räkna med en lägre privat konsumtion för de närmaste åren om balansmålen skall kunna uppnås, men självfallet måste politiken jämsides därmed inriktas på att bättre utnyttja våra produktionsresurser och naturligtvis också på att investera i nya sådana. Exportnäringarnas betydelse måste också beaktas i detta sammanhang.

När det gäller konkurrensen med andra länder vad beträffar kostnaderna kan jag inte underlåta att komma tillbaka till Björn Molins fråga med anledning av herr Feldts och oppositionens uttalande om att det nu måste vara slut med devalveringarna. Den frågan svarade herr Feldt inte på. Menar han att det inte bör bli fler devalveringar eller menar han att det var fel att göra de devalveringar som har gjorts? – Herr Feldt har ju möjlighet att återkomma och ge ett uttömmande svar på den frågan.

Regeringens politik har varit starkt inriktad på att med såväl direkta som indirekta åtgärder klara sysselsättningsfrågan. Detta har också lyckats så långt att antalet sysselsatta i vårt land trots krisen är i stort sett detsamma i dag som för ett år sedan. Det bör dock tas med i bilden att arbetsmarknadspolitiken gradvis blivit svårare att bemästra ju mer avancerat och specialiserat vårt samhälle blivit. Många av oss minns säkert 1930-talets kris. Den var svår, framför allt för den enskilde, men den var ändå på sitt sätt ganska enkel att bemästra från samhällets sida. Det berodde främst på att de arbetslösa den gången bestod av en ganska homogen skara som i huvudsak kom från arbetar- och bondehem. Det var människor som kunde ta de arbeten som erbjöds, och kapitalkostnaderna för dessa arbeten var låga. Det var ofta fråga om spade och spett och kanske även en skottkärra. Det var kanske allra lättast när arbetslösheten var regionalt betingad och konjunkturen i övrigt var stark. Jag tänker på den tid då socialdemokraterna genomförde den stora folkflyttningen i vårt land, från glesbygd till expansiva orter. Den processen var ganska enkel att genomföra från samhällets sida, men kanske inte så enkel för den enskilde. Det togs inte mycken social hänsyn, och förflyttningen föregicks sannerligen inte av några MBL-förhandlingar.

I dag är det av flera skäl betydligt svårare att få folk att flytta. Såväl regionala som sociala hänsyn beaktas och bör beaktas på ett annat sätt än tidigare. Utrustningen består inte heller bara av spett och spade. Människor kräver i dag att få arbeta i sin hembygd, liksom de vill ha ett arbete som passar dem med hänsyn till utbildning och yrkeserfarenhet. Det gör, som jag tidigare har sagt, frågan mer komplicerad och svårbemästrad, och det blir naturligtvis också dyrare.

Regeringen har valt den mjuka linjen att genom statligt stöd låta arbetskraften så långt möjligt stanna i företagen. Det är i alla avseenden den mest humanitära linjen, och jag vill understryka att det också kan vara den ekonomiskt riktigaste. Det senare förutsätter dock att vi inom rimlig tid får en konjunkturuppgång.

När reservanterna mot denna bakgrund säger att regeringen i allt väsentligt har misslyckats med sina ambitioner, kan det rimligen inte vara arbetsmarknadspolitiken man avser. Man kan knappast heller avse det stöd som ges till krisbranscher. Det har nämligen ingalunda varit någon ovanlig företeelse med vare sig socialdemokratiska uppvaktningar i kanslihuset eller demonstrationer just för sådana åtgärder som regeringen vidtagit.

Jag kan inte underlåta att i sammanhanget nämna ett exempel som jag tycker är intressant och som illustrerar verkligheten. Det gäller glasindustrin. För några år sedan beslöt kommunstyrelsen i min hembygd, som hade en socialdemokratisk majoritet, att med stöd från den dåvarande socialdemokratiska regeringen bygga vårt lands största glasbruk i Halmstad. Man yvade sig över att 300 människor skulle sysselsättas där. I dag på morgonen hörde jag att socialdemokraterna via facket planerar att uppvakta industriminister Åsling därtill att man i Emmaboda på grund av överproduktion måste lägga ned glastillverkningen. Detta går alltså ut över herr Åsling och den nuvarande regeringen.

I den socialdemokratiska motionen 654 finns fem målformuleringar uttalade. Den första gäller arbete åt alla. Jag skall inte räkna upp de övriga men vill kort säga att de mer än väl täcks av den nuvarande regeringens programförklaring. Det är således ingen tvist om målsättningen men väl om sättet att nå densamma.

Finansutskottets ordförande har kommenterat socialdemokraternas förslag över hela linjen, och jag kan instämma i vad han har sagt. Meningarna bryts i första hand kring frågeställningen: Hjälper man företagen genom större ekonomiska pålagor? Frågeställningen är ingalunda ny, men den har accentuerats genom förslaget om en strukturfond uppbyggd med arbetsgivaravgifter. Man skapar självfallet inga nya pengar genom en sådan fond, men man omfördelar pengar. Det är klart att de mångas bidrag här som annorstädes medför att stora punktinsatser kan göras. Men man kan inte bortse ifrån att dessa de mångas insatser läggs som en ytterligare börda ovanpå ett högt kostnadsläge. Det finns väl också anledning att fråga sig om en sådan avgiftsbeläggning i nuläget skulle underlätta en avtalsuppgörelse. Jag tror det i varje fall inte.

Här möter vi ungefär samma principresonemang som när det gäller regeringens sänkning av arbetsgivaravgiften. Jag noterar återigen denna kritik i reservationen, ur vilken jag citerar följande:

”Genom denna åtgärd avser regeringen att förbättra företagens vinster och därigenom indirekt öka investeringsbenägenheten. Men genom en sådan allmän utspridning av statsmedel skapas självfallet inga garantier för att åtgärden får avsedd effekt. Den fördelas därtill på ett sådant sätt att den i största utsträckning stöder de sektorer inom den svenska ekonomin som inte möter någon utländsk konkurrens.”

Jag frågar avslutningsvis: Vilka sektorer är det fråga om som inte är konkurrensutsatta och som det finns anledning att extra beskatta? Jag förutsätter att man helt bortser från den allmänna samhällssektorn, där det ju är fullständigt meningslöst att ta ut pengar, eftersom pengarna går ut och in.

Vi vet också vilka bekymmer kommunerna har. Det kan rimligen inte heller vara fråga om byggnadssektorn. Återstår således den enskilda servicesektorn. Men den är inte särskilt stor, och det är ingalunda obekant att också den har stora bekymmer.

Herr talman! Jag vill sammanfatta. Läget är naturligtvis bekymmersamt. Problemen är många, och synen på deras lösning kan variera. Men detta ger knappast anledning för herr Feldt att säga att regeringen struntar i framtiden medan oppositionen vill bygga för framtiden. Det är en orättvis beskylning och en övermaga värdering av det förslag han är talesman för.

Det sägs att lyckan står den djärve bi. Mycket ligger i detta. Man skall tro på framtiden. Jag vill då ha sagt att det finns mycket av nya och djärva grepp i regeringens politik. Men vi skall i detta sammanhang komma ihåg att mycket har förändrats när det gäller förutsättningarna, inte minst i vår omvärld. Detta kräver inte bara optimism och offensiv handling utan också ett aktgivande på utvecklingen i alldeles särskilt hög grad. Jag instämmer i vad finansutskottets ordförande sade om att vi denna gång faktiskt inte har råd att gissa fel.

Med dessa ord, herr talman, instämmer jag i det yrkande som finansutskottets ordförande ställde.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyckte att Axel Kristiansson hade vissa bekymmer med historieskrivningen. Centerpartister i allmänhet skall väl akta sig för att tala om det förflutna som om det var fel att vi inte i tillräckligt snabb takt anpassade oss till utvecklingen i vår omvärld. I synnerhet de centerpartister som jämt talade om den förfärliga koncentrationsprocessen och betraktade strukturomvandlingen såsom något väldigt farligt borde hålla tyst om detta.

Det må vara. Jag har tidigare haft en debatt med Axel Kristiansson om vad som hände åren 1974–1976.

Nu kallade han det att socialdemokraterna bjöd på en extra sillsexa. Ja, det var flera värddar vid den bjudningen. Jag läste om en artikel häromdagen, där Nils Åsling med stor belåtenhet talade om hur han äntligen hade lärt Gunnar Sträng hur man bedriver ekonomisk politik, nämligen att kraftigt stimulera konsumtionen. Men det må vara detsamma, den vägen kommer vi väl inte vidare på.

Herr Kristiansson ställde en fråga som jag skall svara på – den var uppe också i herr Molins inlägg. Man tror att man har någon poäng att hämta genom att fråga oss om det är vår uppfattning att det var fel att devalvera.

Svaret är mycket enkelt. Vi har inget ideologiskt betingat motstånd mot att använda valutapolitiken för att klara en anpassningsprocess i ekonomin. Men huruvida en viss devalvering var riktig eller inte måste bedömas av dess resultat och sättet som den genomfördes på. Vi har kritiserat sättet – devalveringarna genomfördes klumpigt. Det var tveksamt genomförda devalveringar och för dåligt insatta kompletterande åtgärder. Nu får vi se om resultatet i någon ringa mån motsvarar ambitionen. Det är alltså svaret.

Men sedan sade herr Kristiansson en sak som föranleder mig att ställa en fråga till honom. Han påstod att när Pilkington etablerade sig i Halmstad så skedde det med den socialdemokratiska regeringens stöd. Det var ett intressant påstående, och jag måste be att herr Kristiansson specificerar sig: Exakt vilket stöd fick Pilkington vid sin etablering i Halmstad av den socialdemokratiska regeringen? Kan vi få ett besked om det?

AXEL KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Förlåt, Kjell-Olof Feldt, om jag använde fel uttryck. Vad jag ville ha sagt var att etableringen skedde med den socialdemokratiska regeringens goda minne, för jag kan aldrig tänka mig att den socialdemokratiska kommunstyrelsen engagerade sig så starkt utan att utnyttja de mycket goda kontakter man hade med regeringen.

Naturligtvis var det inget ekonomiskt stöd, det är klart på den punkten. Men Pilkingtons etablering i Halmstad har ju lett till att i dag demonstrerar arbetarna i Emmaboda mot att man lägger ner glastillverkningen där. Den ondskan går ut över den nuvarande regeringen, och det tycker jag är orättvist.

Låt mig sedan återgå till tiden före regeringsskiftet. Låt vara att det ibland har varit flera med på festen och att dessa kanske också varit värdar, det förnekar jag inte. Jag har vid tidigare tillfällen sagt ungefär samma sak. Men huvudansvaret för det läge vi befann oss i när konjunkturcykeln inte följde det gamla mönstret måste ju ändå åvila det parti som har regerat det här landet i 44 år. Det kan väl herr Feldt ändå inte förneka.

Sedan vet jag inte hur herr Feldts svar skall tolkas beträffande devalveringen. Jag kan inte finna annat än att han i efterhand – till skillnad mot i tidigare debatter – erkänner att det var riktigt att devalvera. Jag tolkar svaret så.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Huruvida de devalveringsåtgärder som regeringen genomförde i fjol var riktiga eller inte vet varken Axel Kristiansson eller jag eller någon annan. Som jag sade, har det att göra med de resultat som man nu förespeglar svenska folket skall komma ut ur dessa devalveringar men som vi ännu inte har sett. Jag sade att förutsättningarna som man skapade för att devalveringen skall lyckas var dåliga, och det har vår kritik handlat om.

Men sedan vill jag säga till Axel Kristiansson, att när man stiger upp i riksdagens talarstol för att göra bestämda uttalanden och påstå att ett faktiskt förlopp har ägt rum, så måste man veta. Då får man inte gissa. När det nu visade sig att Axel Kristiansson inte visste om den socialdemokratiska regeringen hade lämnat aktiebolaget Pilkington något stöd, så försökte han sig på ännu en gissning, nämligen att det skulle ha skett med regeringens goda minne, dvs. med regeringens godkännande. Men inte heller detta visste Axel Kristiansson. Även den gissningen var fel. Den socialdemokratiska regeringen var totalt okunnig om Pilkingtons etablering i Halmstad.

Det kan synas vara direkt oförsynt av mig, som är en relativt ung politiker,

att ge en gammal räv ett råd, men jag vill ändå göra det: Axel Kristiansson bör skaffa sig kunskaper om de påståenden han tänker göra – i varje fall här i riksdagens talarstol, där han riskerar att bli emotsagd. På sina egna partimöten går det naturligtvis an för herr Kristiansson att komma med sådana här påståenden men inte här, där vi finns som kan tala om hur de rätta förhållandena var.

AXEL KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet naturligtvis inte, men jag kan ju ge mig på den gissningen att det råd som herr Feldt nu senast gav kan passa bättre för honom själv än för mig.

Sedan var väl herr Feldts slutliga kommentar om devalveringen den, att om resultatet av devalveringen blir bra, så var den bra och riktig, men om resultatet blir dåligt, så var devalveringen naturligtvis felaktig. Så lätt är det att kritisera och vara efterklok; det är bara att konstatera det.

För att sedan återgå till Pilkington vill jag ha sagt att den saken skall herr Feldt inte göra något nummer av. Jag har inte här försökt att komma ifrån någonting. Jag har sagt att jag använde fel ord, men när jag sade att det skedde med regeringens goda minne, så har jag fullgod anledning att anta det! Och där får herr Feldt sannerligen bevisa motsatsen. För den socialdemokratiska ledning som hade suttit i Halmstad i 50 år – det hade den gjort fram till senaste valet – hade ju alla möjligheter till regeringskontakter, och jag kan knappast tro att den skulle ha givit sig på ett sådant projekt utan att tala med industriministern. Det är för mig helt uteslutet.

KNUT JOHANSSON (s):

Herr talman! Det finns i årets finansplan en uttalad förhoppning om att 60 000 nya lägenheter skall börja byggas under innevarande år. Jag säger medvetet "förhoppning", därför att ingenting i formuleringarna tyder på någon mera bestämd vilja att nå därhän. Men ingen skulle bli gladare än jag om man nådde så högt som till 60 000 – ingen skulle heller bli mer förvånad. Infrias det målet innebär det nämligen en uppgång i förhållande till 1977 med ungefär 13–14 %. Och regeringspartiernas företrädare får förlåta, men i Fälldins Sverige måste man nog betrakta produktionsökningar av den storleksordningen inte bara som ovanliga utan också som osannolika.

På socialdemokratiskt håll är vi emellertid ense med regeringen om att produktionen av bostäder legat för lågt under några år. Kanske skulle man vända på beskrivningen och säga, att vi gläds på socialdemokratiskt håll åt att regeringen nu anslutit sig till vår uppfattning om att bostadsproduktionen fått sjunka alltför djupt.

Den låga igångsättningen ger oss en rad problem i det nära tidsperspektivet, bl. a. arbetslöshet i byggnadsindustrin och allvarliga störningar inom materialindustrin. Från alla synpunkter är ett ökat byggande angeläget. Där om råder nog en ganska bred enighet i dagsläget. Frågan är då: Ligger regeringens politik verkligen förutsättningarna till rätta för den ökning den säger sig eftersträva? Generellt kan nog sägas att hela byggnadsindustrin och

merparten av byggnadsmaterialindustrin i dag har en stor icke utnyttjad produktionskapacitet. Där finns en resurs som relativt snabbt bör kunna mobiliseras.

Med undantag för några få delar av landet är i ögonblicket också tillgången på arbetskraft relativt god. Misslyckandena under 1977 har ju givit en rekordhög byggarbetslöshet. Det är nu inte vad jag menar med att lägga förutsättningarna till rätta för att öka bostadsbyggandet, men faktum kvarstår: det finns arbetskraft att tillgå för en ganska kraftig produktionsökning inom byggsektorn.

I det korta tidsperspektivet, säg för 1978 och 1979, är jag heller inte så allvarligt bekymrad över kommunernas planläge. Att som bostadsministern gjorde upprepade gånger under förra året skylla misslyckandena på kommunerna är, i förbigående sagt, litet väl billigt. Det är i ett lite längre perspektiv med expanderande bostadsproduktion som kommunernas mark- och planberedskap kan vålla stora problem. Men, som sagt, i nuläget bör detta inte vara en hindrande faktor.

Ovissare ter det sig med kostnadsutvecklingen och lånesystemets funktionsduglighet, där regeringspartierna tyvärr avvisat socialdemokratiska förslag till åtgärder.

Allra mest oro inger emellertid möjligheterna att klara kreditförsörjningen. Den ordning vi under en följd av år haft och som baserats på överenskomelser mellan å ena sidan bankerna och kreditinstituten och å andra sidan delegationen för bostadsfinansiering, som agerat på regeringens vägnar, brakade under 1977 samman. Det vållade allvarliga störningar i produktionen. En stor del av förklaringen till fjolårets totalt sett låga igångsättning är att söka i detta faktum.

Bankerna hade, som det heter i bostadsdepartementets pressmeddelande från 10 januari förra året, "deklarerat sin vilja att medverka till byggnadskrediter" för statligt belånat byggande inom en ram av 14,5 miljarder kronor. Till det kom utfästelser avseende icke statsbelånat byggande. Genom den låga igångsättningen under förra halvåret, ja, även under tredje kvartalet, måste rimligen kreditanspråken ha legat lägre än som förutsetts. Men redan tidigt under 1977 – i april-maj – blev det stopp. Det har mig veterligen aldrig inträffat så tidigt något år förut. De s. k. "nödlidandeärendena" samlades på hög. Delegationen fick rycka ut. Det gick någon månad, och så var högen lika stor igen. Nya ingripanden, nya köer följde på varandra.

Jag utesluter inte att bankernas kreditgivning nådde den totalvolym man i början av 1977 sade sig vilja medverka till att klara. Men det betyder inte att man bara kan dra ett streck över vad som hände förra året och låtsas som att det nu bara är att gå vidare "som vanligt". Ser man på utvecklingen från kvartal till kvartal får man en ganska klar bild av hur planering, kapitalförsörjning, produktion m. m. förrycktes. Det påbörjades under första kvartalet 9 284 lägenheter, andra kvartalet 12 792 lägenheter, tredje kvartalet 12 447 lägenheter och fjärde kvartalet 17 673 lägenheter.

Genom en mycket kraftig forcering under de sista månaderna nåddes helårssiffran över 50 000. Ungefär 35 % av alla byggstarter skedde under sista

kvartalet. Enbart under december påbörjades 5 589 lägenheter.

Jag skall här avstå från att fördjupa mig i vad det betyder av merkostnader att bygga under den här delen av året. Skälet till att jag dragit fram de här siffrorna är närmast att visa, hur snett det gick genom bankernas ovilja och oförmåga att sörja för en jämn och tillräcklig kreditgivning.

Ansvar för att finansieringsöverenskommelsen bröt samman under året är regeringens. Den vågade inte sätta hårt mot hårt, när bankerna började krångla. Och bankerna visste att den borgerliga regeringen inte skulle göra det heller.

Det här ger förklaringen till att vi i den socialdemokratiska motionen 898 krävt åtgärder från regeringens sida för att säkra bostadsbyggandets kreditgivning för innevarande år. Sedan vår motion väcktes har en ny överenskommelse träffats mellan bankerna och regeringen om årets byggkrediter. Den beskrivs av utskottsmajoriteten som "mera distinkt" till sitt innehåll. Därmed syftar man på att bankerna sinsemellan avtalat om uppdelningen av den gemensamma utfästelsen. Studerar man den kommuniké, i vilken bostadsdepartementet presenterar överenskommelsen, finner man emellertid föga stöd för den optimism utskottets borgerliga ledamöter ger uttryck för.

Och verkligheten avslöjar obarmhärtigt hur falsk den förtröstan är som utskottsmajoriteten frammanar. I förra veckan kom årets första larm, en knapp månad efter det att överenskommelsen ingicks och bara någon vecka efter det utskottsbelänkandet presterades. Det var andra etappen i ett projekt i Halmstad som drabbats. Banken som finansierat den första etappen menade att man gjort sitt. Andra borde klara fortsättningen. Så hamnar ärendet på "nödlistan". Det kan gå veckor, ja kanske månader, innan kreditfrågan löses. Det här handlar om ett s. k. etappbygge, som normalt tidsplaneras så att arbetet skall kunna löpa kontinuerligt utan avbrott. Så kan nu förmodligen inte ske i det aktuella fallet. Detta innebär att 35 byggnadsarbetares och ett antal arbetsledares sysselsättning står på spel – permitteringar alternativt avsked. Intresserar detta den borgerliga regeringen?

Men inte nog med det. Här riskerar man att få stilleståndskostnader som uppgår till 20 000 kr. per dag så länge som etappen står i avvaktan på utfästa krediter. Det betyder väsentligt ökade boendekostnader. Intresserar det den borgerliga regeringen?

Det förefaller som om det mesta i fråga om byggkrediterna tycks förbli vid det gamla. Och viktigast av allt: överenskommelsen är alltjämt villkorlig och frivillig. För att en överenskommelse grundad på den principen skall respekteras krävs att regeringen gör helt klart att den är beredd att ingripa med de extraordinära kreditpolitiska medel den har i sin hand, om störningar av 1977 års omfattning drabbar oss även i år. Nog hade väl utskottets borgerliga majoritet kunnat ge regeringen litet råg i ryggen på den här punkten genom att göra en trovärdig deklaration om att man på borgerligt håll inte accepterar en upprepning av 1977 års situation. Vi socialdemokrater ställer oss ögonblickligen bakom den.

Vi har från socialdemokratisk sida motionsledes och nu i vår reservation

pläderat för en snar översyn av reglerna om särskild placeringsplikt. Det kravet avvisas med påpekandet att den kreditpolitiska lagstiftningen kommer upp till behandling i höst i kammaren. Det tycker vi nu inte borde vara ett hinder för en viljeyttring i denna fråga från riksdagens sida redan nu.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! 1977 blev som alla vet ett besvikelsens år för vårt land. Vi har tagit ut vår standardstegring i förskott, och vi får nu betala kalaset, medan andra västeuropeiska länder, som varit försiktigare med produktionskostnadsstegringar och lagerinvesteringar, kunnat se sin bruttonationalprodukt öka.

Här hemma har skuldfrågan stötts och blötts nästan till leda, och det är knappast produktivt och meningsfullt att nu, ett och ett halvt år efter regeringsskiftet, fortsätta sökandet efter syndabockar. Det ankommer nu på regeringen att med hjälp av alla andra goda krafter vrida utvecklingen rätt. Målsättningen är naturligt nog gemensam för regering och opposition med i stort sett samma prioriteringar: full sysselsättning, rimlig prisstabilitet, ekonomisk tillväxt, rättvis inkomstfördelning och regional balans. När det gäller hur man skall uppfylla denna målsättning skiljer det emellertid väsentligt i fråga om val av medel.

En av de allra nödvändigaste åtgärderna är att öka investeringarna. Den centrala roll för exportkapaciteten och bytesbalansen som industriinvesteringarna spelar framhölls redan i 1975 års långtidsutredning, även om målsättningen då – extern balans 1980 – har måst överges. Med tanke på det höga kostnadsläget, dåliga exportutsikter, ofta för stora lager, låg självfinansieringsgrad och outnyttjad kapacitet är det självfallet inte speciellt lockande för företagen att öka investeringarna. Genom nedskrivningen av kronans värde, sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften och en rad andra åtgärder för att främja investeringsbenägenheten har nu grunden lagts för att på sikt vända den nedåtgående trenden även om investeringarna kommer att minska också innevarande år.

Den socialdemokratiska kritiken mot devalveringarna uppfattar jag mest som kritik för kritikens egen skull. Partivännerna i Norge har exempelvis inte samma negativa syn på valutajusteringar, och det hade nog inte heller socialdemokraterna i vårt land haft om de suttit i regeringsställning. Augustidevalveringen var absolut nödvändig för att stärka vår konkurrenskraft. Man kan då inte från socialdemokratiskt håll kritisera både devalveringen och den stora upplåningen utomlands, för utan devalvering skulle naturligtvis behovet av utlandsupplåning på sikt bli än större.

Hur situationen skulle ha varit för många av våra exportföretag om vi inte devalverat kan man lätt tänka sig, och skogsföretagen kan här tjäna som lämpliga åskådningsobjekt. Skogsnäringen har en oerhört stor betydelse för vårt land. Den sysselsätter direkt eller indirekt inte mindre än 300 000 personer och är för vår bytesbalans den avgjort viktigaste näringsgrenen. Exportvärdet är inte mindre än 17 miljarder, och då importen är förhållandevis begränsad – den uppgår till ca 3 miljarder – blir exportsaldot 14

miljarder. Exporten av trä, massa och papper sker av gammal hävd huvudsakligen mot betalning i dollar. Dollarkursen är i dag ca 4,60 svenska kronor för en dollar. Om vi inte devalverat och lämnat den s. k. valutaormen hade dollarkursen i dag varit 3,75, dvs. 85 öre lägre. Vad detta hade betytt för vår redan nu utomordentligt hårt pressade skogsindustri låter sig lätt tänkas.

När jag ändå är inne på företagen kan jag, sedan nu mer än hälften av de börsnoterade företagen redovisat sina utdelningsförslag, konstatera att ett bifall till förra höstens socialdemokratiska motion om att i lag förbjuda utdelningshöjningar hade varit att tillgripa avsevärt mera våld än nöden kräver. Dessutom hade det – det står utom allt tvivel – varit skadligt för företagens möjligheter att dra till sig det nödvändiga kapital som behövs för just framtida investeringar. Utdelningshöjningar har föreslagits endast i undantagsfall – endera har det skett för att villkoren enligt den s. k. Annelagen skall uppfyllas eller också har det varit något välskött, vinstgivande företag som för att expandera behövt ge en favör för att kunna få ett kapitaltillskott från aktiespararna.

Även om många socialdemokrater uttalat sin förståelse för att företagen måste gå med hygglig vinst för att kunna betala bra löner och ge trygg sysselsättning, så kan man definitivt inte spåra samma tendens i den socialdemokratiska reservationen 1 till finansutskottets betänkande.

Man kritiserar fortfarande sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften med samma motiv som i höstas – att regeringen inte planlöst bör sprida ut statsmedel även till de företag som inte är ekonomiskt beroende av en sänkning. På det kan jag svara på samma sätt som jag gjorde i höstas, nämligen att den dåvarande socialdemokratiska regeringen i så fall aldrig skulle ha infört någon allmän arbetsgivaravgift, eftersom den i logikens namn då också måste drabba de företag som hade svårt att bära denna pålaga.

Nu vill man från socialdemokratiskt håll i stället lösa de flesta problemen rörande investeringarna genom en strukturfond som mer än femdubblats sedan förra årets förslag om 750 miljoner till nulägets 4 miljarder. I likhet med förra året skall fonden ha en styrelse med löntagarmajoritet. Därmed skulle regeringen avhända sig ett väsentligt ansvar för hur fördelningen av medel skall ske.

I den socialdemokratiska reservationen 1 återkommer man ständigt till att regeringspolitiken skapar ökade klyftor och orättvisor i vårt land. De högavlönade och kapitalägarna skor sig på andras bekostnad. Man har inte ens aktat för rovt att upprepa det tidigare demagogiska knepet att påstå att en indexreglering av skatteskalorna skulle medföra avsevärda skattesänkningar för höginkomsttagarna, när det i själva verket rör sig om uteblivna höjningar. Att regeringen nu försöker lätta bördorna för företagen betyder förvisso inte att man vill öka klyftorna i samhället, utan att man vill skapa fler och bättre jobb. Det finns väl ingen som tror att en regering med självbevarelsedrift skulle handla så, att den av 4 miljoner löntagare skulle uppfattas som orättvis mot de sämre ställda i samhället. I själva verket har vårt land, som också anges i finansplanen, en nästan unikt jämn inkomstfördelning – en

utveckling som särskilt varit märkbar under 1960-talet och den gångna delen av 1970-talet. Som exempel kan noteras att en manlig industriarbetare från 1961 till 1976 fått sin inkomst efter skatt höjd från 25 000 till 32 000 kr. – allt i 1976 års penningvärde – under det att det exempelvis för en lektor gått motsatt väg med en minskning under samma tidsperiod från 52 000 till 40 700 kr.

Jag skall inte dra i gång en skattedebatt nu – den följer litet senare i eftermiddag – men vi måste nog vara observanta på att utvecklingen inte får bli sådan att man inte tycker det är mödan värt att kosta på sig en lång och dyrbar utbildning om man inte får någon nämnvärd lön för mödan. En oroande opinionsundersökning visade till yttermera visso nyligen att var fjärde svensk inte vill utföra extrajobb på grund av marginalsatserna. Det gällde både yngre och äldre, både LO- och TCO-anslutna, både borgerliga och socialistiska löntagare.

Det är väl inte någon som tar den socialdemokratiska kritiken i reservationen på allvar, nämligen att regeringen varit passiv när det gäller arbetsmarknaden. Aldrig någonsin har en svensk regering satsat så mycket och så helhjärtat på att bevara sysselsättningen.

Denna seriösa satsning kan med fördel ställas mot den aningslöshet som en socialdemokratisk tidning nyligen visade när den på ledarplats krävde lagstiftning inte bara mot företagsnedläggning utan också mot driftinskränkningar tills man bättre kan överblicka utvecklingen.

Tvärtom är det utomordentligt betänkligt att inte bara det ekonomiska utan också det politiska klimatet i vårt land blivit sådant att människors benägenhet att bli egna företagare är utpräglat svag. Enligt en nyligen företagen Sifo-undersökning var det endast 6 % av den vuxna befolkningen som ville bli egna företagare. Detta förhållande är självfallet oroande. Som väl är har regeringen redan vidtagit många åtgärder för att stimulera egenföretagandet, och just nu dras det i gång en gemensam drive av handelskammare och banker för att stimulera till ökat företagande. Det behövs också ett bättre psykologiskt klimat för det egna företagandet och för företagsamheten över huvud. Radio och TV tar nästan alltid, oberoende av sakskäl, parti mot företagaren. Apropå miljödebatten tillät sig en socialistisk skribent t. o. m. att påstå att företagarna i Sverige kunde jämföras med den internationella terrorismen!

Trots denna på många håll negativa attityd gentemot företagsamheten kan man med tillfredsställelse i en del tidningar spåra en ökad förståelse för att vi måste exportera oss ut ur krisen. En stor utlandsorder väcker nu ungefär samma glädjande uppmärksamhet som när en lejdått under kriget lyckligen anlöpt Göteborg.

Några ord så, herr talman, om problemen med jordbrukets kapitalförsörjning. Finansutskottet har behandlat tre motioner som alla pekar på den långa väntetiden, fyra år eller mer, för att få hypotekslån. Motionärerna föreslår att den nuvarande limiten om 675 milj. kr. per år avseende obligationsutgivningsrätt för landshypotek vidgas. Speciellt svåra måste problemen kännas för yngre och nytillträdande lantbrukare.

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att lantbruksnäringen får en tillräcklig kreditförsörjning, men med tanke på den hårt pressade kapitalmarknaden måste man med beklagande konstatera att några ytterligare medel utöver den höjning från 675 till 725 milj. kr. som riksbanken nyligen medgivit för i år inte nu kunnat ställas till jordbrukets förfogande. Det kanske kan vara en tröst att regeringen i annat sammanhang – propositionen 1977/78:19 – uttalat att flera av lantbrukets problem, bl. a. rationaliseringsverksamheten, endast kan lösas om en tillfredsställande kapitalförsörjning kan åstadkommas. En större ökning borde alltså kunna förverkligas till ett annat år.

Låt mig så något kommentera kommunernas ekonomiska situation. Kommunernas mycket stora ekonomiska problem berörs knappast alls vare sig i den socialdemokratiska partimotionen om den ekonomiska politiken eller i reservationen. Man kan ha förståelse för denna anmärkningsvärda tystnad. Det socialdemokratiska förslaget om en strukturfond på 4 miljarder skulle som bekant finansieras med en tvåprocentig arbetsgivaravgift som även skulle erläggas av kommunerna och medföra en kostnadsökning på ca 800 miljoner för år räknat eller ca 400 miljoner för det halvår som projektet inledningsvis skulle omfatta. Jag förmodar att de beloppen knappast skulle kompenseras genom motsvarande bidrag till kommunerna från strukturfonden i fråga.

I finansutskottets betänkande behandlas kommunernas problem utförligt. Det understryks med kraft vad som i finansplanen sägs om det ytterst angelägna i att kommunerna genomför en mycket restriktiv prövning av alla utgifter i budgetarbetet.

När såväl den statliga som den privata konsumtionen står stilla eller minskar både 1977 och 1978, så ökar den kommunala konsumtionen med 4,5–5 %, vardera året. Två moment kommer emellertid där in i bilden som delvis men ingalunda helt förklarar den kraftiga expansionen. Ungefär 2 % av denna ökning beror på riksdagens beslut om en utbyggnad av barnomsorgen och långtidssjukvården. De 100 000 nya barnstugeplatser som enligt beslutet skall byggas under en femårsperiod kräver vardera ca 30 000 kr. i årliga kostnader, vilket gör ca 3 miljarder årligen sedan hela utbyggnaden blivit klar. Av den summan betalar föräldrarna en tämligen liten del, medan merparten delas huvudsakligen lika av stat och kommun. Det andra momentet som gör det besvärligt för kommunerna att undvika kostnadsökningar är de ytterst små möjligheter som står till buds när det gäller att genom rationalisering minska behovet av mänsklig arbetskraft.

Trots dessa två faktorer kan en oförändrat stor kommunal expansion inte accepteras. Kommunernas ökade finansiella sparande, som i finansplanen beräknas till ca 4 miljarder för innevarande år, är av tillfällig natur och i mycket beroende av den tekniska utformningen av skattesystemet och transfereringarna. Redan nästa år kommer det att bli avsevärt kärvare tider, och det kommer att fördras ett stort politiskt mod bland de kommunalt förtroendevalda att säga nej till eller i vart fall skjuta upp i och för sig lovärda och vettiga utlovade investeringar.

Från kommunalt håll hör man då ofta att det bara blir dyrare att bygga om vi väntar. Detta är sant endast under den förutsättningen att byggnadskostnaderna kommer att öka mer än andra kostnader. I annat fall kompenserar ökat skatteunderlag och andra ökade inkomster de högre byggnadskostnaderna.

När det nu inte finns utrymme för vare sig ökad statlig bidragsgivning eller nya kommunala utdebiteringshöjningar måste det krafttag till om inte strävandena att återställa balansen i den svenska ekonomin skall stjälpas eller i vart fall försvåras genom en alltför stor kommunal expansion. Det har redan talats om att minska takten i barnstugebyggandet och att skjuta på SIA-reformen som kostar kommunerna en hel del pengar.

En omprovning av långtidsplanerna, en ständig kostnadsjakt, en viss avgiftsfinansiering som alternativ till skattefinansiering, kostnadsjämförelser kommunerna emellan, försäljning av mark och fastigheter, interkommunalt samarbete av större omfattning är nu andra möjligheter som bör prövas när det gäller att förbättra kommunernas ekonomi.

Utan att bli beskylld för svartmålning må det vara tillåtet att avslutningsvis säga att några år med utebliven förväntad standardhöjning ligger framför oss, men en rätt ådragen svängrem nu kommer förhoppningsvis att visa sig vara ett framtida styrkebälte.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 1977/78:15.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Att Sveriges ekonomi i allra högsta grad är beroende av den internationella konjunkturutvecklingen och av de konkurrensförhållanden som råder på världsmarknaden har inte bestritts av någon.

Konjunkturförloppet efter 1974 fick inte den inriktning och den styrka som vårt land och andra nationer hade räknat med, men det har inte varit fråga om någon obruten konjunktursvacka. Tvärtom avlöstes den internationella lågkonjunkturen hösten 1975 av en konjunkturuppgång med relativt god produktionsstillväxt för flertalet länder.

I Förenta staterna steg nationalprodukten år 1976 med 6 %, under förra året med 5 % och i år förutses i stort sett samma ökning. I Västtyskland var motsvarande siffror 5,6 % år 1976, 2,5 % förra året, och innevarande år räknar man med 3–4 %. Detsamma gäller Frankrike. I Japan var tillväxten ännu större. Bland OECD-länderna har det gått riktigt dåligt för i första hand Sverige och Finland. Sveriges nationalprodukt kommer i år att ligga under 1975 års nivå.

Vårt land har alltså drabbats hårdare än andra länder av de senaste årens ekonomiska utveckling. Vår ekonomi har råkat i otakt med det internationella skeendet. Vi har inte kunnat dra den fördel som andra länder har dragit av den uppgång i världshandeln som ägt rum under de här åren. Härav kan man dra två slutsatser.

Den första är att Sveriges ekonomiska politik alltsedan 1974 inte fått de effekter som man väntat sig. Politiken byggde alltså på förutsättningar som

visade sig vara felaktiga.

Det andra är att Sverige måste ha blivit sårbarare för skiftningar i konjunkturförloppet än många andra länder. Jag skall inte nu och här diskutera vilket politiskt parti som bär skulden för det här. Många av de ekonomisk-politiska besluten mellan 1974 och 1976 fattades i bred politisk enighet. Vad som är långt viktigare är att öppet erkänna problemens existens och att analysera deras orsaker. Det utgör det första steget mot en lösning. Vi kan inte hoppas på att utvecklingen i vår omvärld skall lösa alla våra problem.

När socialdemokraterna nu i sina motioner och reservationer påstår att regeringen nöjt sig med att hoppas på den internationella konjunkturen är detta osant. Gång på gång har tvärtom från regeringens sida deklarerats att det väsentligen ankommer på oss själva att klara av våra svårigheter, men självfallet får den internationella konjunkturutvecklingen stor betydelse för hur snart vi kommer att lyckas.

Förra året hävdade socialdemokraterna att finansplanen var alltför pessimistisk beträffande den internationella konjunkturutvecklingen. I det hänseendet gjorde de som bekant en kapital felbedömning. Även i år vill socialdemokraterna underkänna våra konjunkturprognoser, men den här gången vill de teckna en mer pessimistisk bild än regeringen.

Jag har i finansplanen påmint om att de mål som de olika OECD-länderna har ställt upp för sin tillväxt under 1978 skulle motsvara en total tillväxt på ungefär 4,5 %, men att detta inte stämmer med den beräknade utvecklingen och att en mera realistisk prognos tyder på en total tillväxt inom OECD-området på bara 3,5 %. Detta skulle emellertid leda till oacceptabla sysselsättningsförhållanden. De dominerande länderna skulle därför, enligt min mening, tvingas att föra en mer expansiv politik än den som de hade tillkännagivit vid tiden för utarbetandet av finansplanen. Min bedömning slutade mot denna bakgrund i en produktionstillväxt för hela OECD-området av 4 %, vilket också överensstämmer med OECD-sekretariatets förutsägelser.

Under loppet av 1977 blev de internationella bedömningarna som bekant alltmer pessimistiska. Medan man i början av året för hela OECD hade räknat med en 5-procentig BNP-ökning för 1978 tonade man i november ned anspråken till 4 1/2 %, och nu efter årsskiftet utgår man från en lägre nivå, som jag nyss sade, med en 4-procentig tillväxttakt – något högre för den utomeuropeiska och något lägre för den inomeuropeiska delen av OECD.

Det finns emellertid positiva inslag i konjunkturbilden. Inflationstakten har blivit något lägre än vad man väntade förra året. Oljepriserna, i dollar räknat, har frysts av OPEC för ytterligare en halvårsperiod. Ytterligare åtgärder har vidtagits i många länder till stöd för den inhemska efterfrågan. Men alltjämt kvarstår alltför hög arbetslöshet, en svag investeringsutveckling och risker för att ökande protektionism och statssubventioner skall försvåra den effektiva internationella arbetsfördelning som vi är i hög grad beroende av.

Den industriella överkapacitet som finns inom stora delar av OECD-

området borde emellertid göra det möjligt att genom stimulans av efterfrågan under loppet av 1978 och 1979 stegvis nå upp till den 5-procentiga ökningstakt som den ekonomiska världshälsan och en förbättrad sysselsättning kräver utan att det skall behöva leda till en motsvarande inflationstakt. Enbart en höjning av tillväxten med 1 % i de fem starkaste länderna skulle få utomordentligt positiva följder och dessutom vara ägnad att minska tillväxtklyftan mellan Förenta staterna och de återstående OECD-länderna och därmed också bidra till att minska den obalans i bytshänseende som nu föreligger och som bidragit till att skapa dagens stora oro på valutamarknaden.

Förenta staterna är klart inriktade på att upprätthålla och att ytterligare stimulera efterfrågekonjunkturen. I Storbritannien har bl. a. genom Internationella valutafondens åtgärder och det hårdhänta samförstånd som uppnåtts på arbetsmarknaden förvånansvärt goda resultat uppnåtts. Även från Frankrike har relativt gynnsamma signaler avhörts. Italien har i varje fall hittills löst sina bytesbalansproblem men brottas ju i övrigt med svårigheter som är välkända. Den japanska exportkonjunkturen ligger fortfarande på en hög nivå.

Ansträngningarna att få Västtyskland att bedriva en mer expansiv politik har som bekant hittills inte lett till resultat. Helmut Schmidt har till försvar pekat på de skattesänkningar i storleksordningen 20 miljarder kronor som redan genomförts, på det program med riktade investeringar i storleksordningen över 15 miljarder kronor som har beslutats, på underbalanseringen av den centrala budgeten, på ett väldigt energisparprogram och på redan beslutade kraftverks- och vägbyggen, uppgående till i runt tal 25 miljarder kronor. Allt detta, menar västtyskarna, kommer att verka i den av de andra OECD-länderna pårykade riktningen.

Västtyskland är som bekant som industrination i hög grad beroende av en positiv tillväxtökning i världen. Västtyskland skulle göra stora förluster, om ytterligare protektionistiska tendenser gjorde sig gällande eller om världskonjunkturen dämpades. Man kan därför inte betrakta den som överoptimist som fortfarande räknar med att Europas starkaste industrination under 1978 kommer att vara beredd att vidta ytterligare stimulansåtgärder för att motverka en sådan ogynnsamm utveckling. Den nuvarande bittra kampen på valutamarknaden mellan dollarn och D-marken kan också komma att bidra till ett sådant resultat.

Slutsatsen av denna korta resumé är alltså att det enligt min mening inte finns någon anledning att nu revidera den konjunkturbedömning som jag gjorde i finansplanen för två månader sedan.

Herr talman! Jag har naturligtvis med intresse tagit del av socialdemokraternas syn på den ekonomiska politiken, såväl i deras motioner som i deras reservationer. Alla dessa aktstycken är volymmässigt digra, fyllda av många och vackra ord. Men det finns åtskilligt tänkvärt och riktigt i dem också. Man har uppenbarligen tänkt om. Borta är allt tidigare löst prat om Sveriges starka ekonomi, om att vi egentligen inte har några problem. Kan man tala om en helomvändning – eller en tillnyktring – så är det just i dessa hänseenden.

Men det som lyser mest i ögonen är vad som *saknas* i detta aktstycke. Så t. ex. berörs inte med ett enda ord en av de avgörande faktorerna bakom Sveriges obalans, nämligen vårt höga kostnadsläge. Inte heller framläggs några som helst konstruktiva förslag för att komma till rätta med det problemet.

Detta är, herr talman, uttryck för en beklämmande brist inte bara på verklighetssinne utan också på politiskt mod, och dessutom brist på den ansvarskänsla som borde kunna krävas av politiska partier i ett folkstyre. Att konstatera detta är inte att göra sig skyldig till överord. Vårt största demokratiska partis företrädare vågar inte gå ut till väljarna och tala om sanningen i det hänseendet.

Den socialdemokratiska politiken måste – heter det i motionerna – offensivt och planmässigt lösa landets framtidsproblem. De produktiva krafterna måste lösgöras. Politiken skall föras i en anda av konstruktivt samarbete med näringslivet och med arbetsmarknadens parter.

Varför tillgrep man inte dessa krafttag tidigare? Varför vidtog socialdemokraterna inte nödvändiga mått och steg på den tiden då de själva satt i regeringen och bar huvudansvaret för den ekonomiska politiken? De utövade ju regeringsmakten under större delen av den period då våra problem undan för undan blev alltmer uppenbara och alltmer påträngande.

Under dessa år publicerade 1975 års långtidsutredning sin analys av Sveriges ekonomi och sina förutsägelser fram till 1980. De ter sig i dag – för att citera professor Ragnar Bentzel – som "komplett realistiska". De svävar "alldeles i det blå".

Och låt mig än en gång påminna om – jag har gjort det förut här i kammaren – att industriproduktionen i Sverige har minskat ända sedan början av 1975, att investeringarna i bostadsbyggandet har minskat ända sedan 1973, att näringslivets investeringar har utvecklats svagt efter 1974 och att bruttoinvesteringarna har minskat under samma period, att prisstegringarna har legat omkring 10 % alltsedan 1973, att sysselsättningspolitiken 1971, 1973 och 1974 utvisade sämre siffror både totalt och i fråga om ungdomsarbetslösheten än vad fallet är i dag samt att underskottet i bytesbalansen grundlades 1974 och sedan dess alltmer har försämrats.

Varför gjorde socialdemokraterna ingenting under hela denna period, då problemen började växa fram? Varför vidtog man inte då de konstruktiva åtgärder som man nu så storordigt talar om? Det hade varit lättare då. Våra problem hade då ännu inte nått den svårighetsgrad som de har nu. Men totalt obekymrade om framtiden traskade då socialdemokraterna vidare på vägen mot dagens kris. Och sedan kulminerade deras storordighet i den totalt falska beskrivning av Sveriges s. k. starka ekonomi som de gjorde omedelbart efter valet – "det dukade bordets" deklaration – den deklaration som de nu steg för steg börjar ta avstånd ifrån.

Och nu står socialdemokraterna här i Sveriges riksdag och skyller ifrån sig och kräver en mer planmässig politik, en mer aktiv politik, en mer konstruktiv politik. Och jag frågar för tredje gången: Varför förde ni inte denna planmässiga, aktiva och konstruktiva politik medan tid var och då ni

hade möjlighet att styra utvecklingen in i bättre banor än dem som vi har i dag, när sjukdomssymtomen har blivit akuta och vår handlingsfrihet därigenom också blivit alltmer begränsad?

Den borgerliga regeringen, herr talman, har kritiserats för att den inte omedelbart efter sitt tillträde hösten 1976 lade om den ekonomiska politiken. Vi kritiseras också för att vi i finansplanen förra året fortsatte den uthållighetspolitik som riksdagen slagit fast ett halvt år tidigare, på förslag av socialdemokraterna. Nu kritiseras vi också för att vi *lade om* politiken. Den ena dagen får vi kritik för att vi inte har en tillräckligt stram politik och den andra dagen får vi kritik för att den är alltför stram!

Socialdemokraterna söker alltså ge intryck av att devalveringarna under 1977 var felaktiga. Man talar om regeringens förödande delvalveringspolitik och om dess "tre" devalveringar, som Kjell-Olof Feldt gjorde här nyss, och man låtsas inte om att den första delvalveringen ägde rum när den nya regeringen bara var en enda vecka gammal och att den devalveringen framtvingades av den valutakris som rådde då den socialdemokratiska regeringen lämnade sina taburetter – en valutakris f. ö. som under de två sista månaderna dessförinnan hade medfört att inte mindre än en tredjedel av Sveriges valutareserv hade runnit ut.

Den socialdemokratiska regeringen i Norge har hunnit med inte mindre än *fyra* devalveringar under samma tid. I det konstaterandet ligger inget omdöme från min sida om den norska politiken, men det vore intressant att höra vad de svenska socialdemokraterna anser om sitt norska broderpartis handlande och om det partiets många uttalanden om svenska förhållanden. Vad som är sanning i Berlin och Jena är som bekant bara dåligt skämt i Heidelberg!

Gång på gång, herr talman, har jag ställt en fråga till socialdemokraterna, en fråga liknande den som finansutskottets ordförande ställde här i dag, en fråga som de hittills har vägrat att svara på: Hur skulle Sveriges ekonomi och Sveriges konkurrenskraft ha sett ut i dag, om den svenska kronan hade legat på en nivå mer än 25 % över den nivå där den nu ligger gentemot D-marken och ungefär 15 % högre i förhållande till vår omvärld i övrigt? Hur skulle vår ekonomi ha sett ut, om vi inte hade lämnat den s. k. valutaormen, vilket ju skulle ha inneburit att vi enbart under månaderna augusti–februari fått räkna med en höjning av den svenska kronans värde med 7 % tillsammans med D-markens? Och hur skulle det ha sett ut, om vi hade haft arbetsgivaravgifter som, med en mycket välvillig tolkning av socialdemokraternas förslag, skulle ha legat åtminstone 4 % över den nivå vi har i dag?

Jag har som sagt inte fått svar på min fråga, men egentligen behöver ni ju inte svara, eftersom svaret är självklart: Vårt läge skulle i så fall ha varit nästan katastrofalt!

Ett annat uttryck för socialdemokraternas hämningslösa försök att finna krokar att haka upp sin kritik på är argumentationen mot regeringens beslut i december 1976 i lagerstödsfrågan. Regeringens åtgärd var, menar socialdemokraterna, ägnad att verka återhållande på de svenska exportföretagens utbud. Om regeringen inte hade förhindrat en alltför snabb avveckling av

lagren – för det var ju detta det gällde, inte att ge stöd till en ny lageruppbyggnad – skulle enligt socialdemokraterna företagen ha kunnat sälja mera på export, och därigenom skulle alltså vårt bytesbalansläge ha blivit bättre än vad fallet sedan blev.

Men varför säger socialdemokraterna detta först nu, mer än ett år efteråt? Varför hade man inget yrkande och varför gjorde man inga uttalanden då regeringen vidtog den här åtgärden för drygt ett år sedan? Jag besvarade i december 1976 en interpellation av Kjell-Olof Feldt i den här frågan. Då framförde han ingen kritik mot att lagerstödet fortfarande utgick; tvärtom förklarade han enligt riksdagsprotokollet att det naturligtvis är riktigt att ingen nu önskar sig en mycket snabb lageravveckling i svensk industri som skulle leda till produktionsminskningar och sysselsättningsförsvagningar. Däremot tyckte han att stödet var alltför generöst för massaindustrin, dvs. en av de industribranscher som i dag kämpar med oerhört stora svårigheter.

Nu sägs regeringens beslut i lagerstödsfrågan inte ha primärt syftat till att upprätthålla sysselsättningen utan bara till att förhindra lageravveckling. Detta är, herr talman, kvalificerat nonsens! Det var ju just sysselsättningsaspekten som utgjorde det avgörande motivet för regeringens beslut. Skulle lageravvecklingen i rådande efterfrågesituation ha gått alltför snabbt, hade det kunnat få allvarliga följder för produktionen och därigenom just för sysselsättningen. Det var alltså för att förhindra en större produktionsnedgång och för att upprätthålla sysselsättningen som regeringen gav stöd åt fortsatt lagerhållning – inte åt fortsatt lagerproduktion.

Jag vill i det här sammanhanget påminna om det beklagliga faktum att industriproduktionen under 1977 gick ned med 4,5 %. Men nedgången beror i stort sett på de överlager som byggdes upp under tidigare år – under de år då socialdemokraterna styrde – och som sedan har måst avvecklas. Om vi inte hade ärvt dessa överlager, skulle vi ha fått en positiv utveckling av industriproduktionen under 1977 i stället för en negativ, och vi skulle också ha sluppit den höga negativa BNP-siffra som vi har måst inregistrera.

Som jag redan understrukit gör socialdemokraterna gällande att deras ekonomisk-politiska strategi för innevarande år skulle medföra väsentligt bättre resultat för den svenska samhällsekonomin än de åtgärder som regeringen har tillkännagivit. Kjell-Olof Feldt öste nyss kritik över regeringens analyser i finansplanen. Allt var i stort sett fel. Passivitet och handlingsförlamning kännetecknade den borgerliga regeringen.

Men låt mig mot bakgrunden av Kjell-Olof Feldts ordsvall för det första konstatera att även socialdemokraterna nu har kommit till den uppfattningen att den privata konsumtionen måste hållas tillbaka. Här finns alltså i dag ingen meningsskiljaktighet, även om socialdemokraterna, för att ha något att säga, gör gällande att de metoder som regeringen har föreslagit – de vägar som vi har anvisat – är orättvisa och osolidariska.

För det andra föreligger enighet om att också den offentliga konsumtionen måste hållas tillbaka, även om Kjell-Olof Feldt för en stund sedan – för ordningens skull, antar jag – skällde på regeringen för att den inte satsade ökade utgifter på nya reformer. Nu har det ju gått så långt i det här hänseendet

att socialdemokraterna t. o. m. reviderar ned de siffror för den kommunala konsumtionstillväxten som vi redovisar i finansplanen. Jag noterar det med tillfredsställelse, eftersom jag helt kan ansluta mig till själva målsättningen – att pressa ned ökningen av den kommunala konsumtionen. Jag har emellertid inte för 1978 vågat dra så långtgående slutsatser i fråga om möjligheterna att nå det önskvärda resultatet som socialdemokraterna anser sig kunna göra. Men när de nu har gjort det, så ligger däri också en förpliktelse för socialdemokraterna att ute i de olika kommunerna verka för betydligt större återhållsamhet. Och det skall bli intressant att studera i vilken grad socialdemokraterna på det lokala planet kommer att leva upp till sina egna rekommendationer här i riksdagen.

För det *tredje* föreligger enighet om att näringslivets investeringar måste stimuleras. Regeringen hade, sade Kjell-Olof Feldt för en stund sedan, typiskt nog, "tillåtitt" investeringarna att sjunka. Men han berörde inte orsaken till den sjunkande investeringstakten. Det råder djup oenighet mellan oss om hur man skall kunna vända utvecklingen och få investeringarna att gå uppåt. I dag är som bekant lönsamheten utomordentligt låg i vårt näringsliv. Och lönsamhet beror i mycket hög grad på kostnader och produktivitet.

Den överkapacitet som vi har, och den brist som råder på lönsamma investeringsprojekt, utgör därutöver en av förklaringarna till de vikande investeringssiffrorna. Det är nu, sade Kjell-Olof Feldt, då vi har den här överkapaciteten som vi skall göra våra investeringar. Nej, Kjell-Olof Feldt, det är precis tvärtom. Överkapaciteten utgör ett hinder för att dessa investeringar kan komma till stånd.

Mot den här bakgrunden är det också minst sagt anmärkningsvärt att socialdemokraterna tror sig kunna åstadkomma de nödvändiga investeringsstimulanserna genom ökade pålagor på ett näringsliv som redan förut är olönsamt och kostnadsbelastat. Nu skulle det alltså drabbas av ännu större kostnadsökningar. Förra året föreslogs som bekant inte mindre än 15 olika skatte- och avgiftshöjningar. I år är motsvarande antal något krympt – i år är det 14. Sådana ekvationer – å ena sidan önskemål om bättre investeringsaktivitet, å andra sidan ökade pålagor – brukar inte gå ihop, och skulle inte ha gått ihop om ni hade suttit och bestämt i kanslihuset.

Bortsett från att den internationella konjunkturen inte givit oss den dragkraft vi behövt finns det två huvudorsaker till våra dagsaktuella bekymmer. Den *ena* är det höga kostnadsläget. Den *andra* är förändringar av långsiktig strukturell art i konkurrensförhållandena på världsmarknaden, vilka framför allt sammanhänger med den industriella utvecklingen i Japan och i vissa nu snabbt industrialiserade utvecklingsländer.

Förstnämnda problem, kostnadsproblemet, kan vi komma till rätta med. De av regeringen vidtagna åtgärderna har redan börjat ge resultat.

Det andra förhållandet, de strukturella frågorna, är svårare att få grepp om. Det kräver en betydande och ofta ganska smärtsam omställning av det svenska näringslivet. Den processen kommer att ta tid. Den kräver insatser på forskningens och utvecklingens område. Nya initiativ måste tas. Nya produkter måste skapas. Vi måste vädja till och satsa på arbete, på

nyskapande och på risktagande.

I det här läget, när allt detta krävs, driver socialdemokraterna utan att ha någonting lärt och någonting glömt fortfarande krav på högre skatter och högre arbetsgivaravgifter och på ytterligare selektiva ingrepp. Den vägen har ju med all önskvärd tydlighet visat sig icke leda till målet. Det är tvärtom just detta slags politik som i hög grad bidragit till att skapa de problem som vi brottas med i dag. Nu liksom tidigare sätts det kollektiva tänkandet, de kollektiva insatserna, den centralt styrda politiska planhushållningen framför individuella och decentraliserade beslut och initiativ.

Herr talman! Jag har redan flera gånger erinrat om att socialdemokraterna inte ens vågat viska om vårt höga kostnadsläges betydelse för våra aktuella bekymmer. Trots att det borde säga sig självt att arbetskraftskostnadsökningar som under tre år uppgått till mer än 50 %, samtidigt som produktionen legat i stort sett stilla, helt enkelt måste försämra vår konkurrenskraft och vår bytesbalans och dessutom leda till fortgående inflation. Därför har regeringen med kraft angripit just kostnadsläget. Och jag vågar påstå att vi har lyckats i det hänseendet.

Kjell-Olof Feldt frågade för en stund sedan här i talarstolen: Varför kan ni inte peka på något enda litet som lett till resultat i er politik? Jo, det kan vi, Kjell-Olof Feldt. De devalveringsåtgärder som vi har vidtagit och vilka socialdemokraterna fortfarande motsätter sig och kritiserar har i stort sett givit kompensation för de övernormala arbetskraftskostnadsökningar som ägde rum under åren 1975 och 1976. Vi har kommit ner till i stort sett den kostnadsnivå per timme där vi borde ligga. I debatten här i kammaren för en månad sedan gjordes stort väsen av att Sveriges arbetskraftskostnader per timme räknat nu motsvarar samma kostnader i en tätgrupp av ett antal europeiska OECD-länder. Jag tror att man nämnde sju eller kanske sex. Att flera av dessa länder tillhör dem som samtidigt har stora ekonomiska problem nämnde man emellertid inte. Inte heller talade man om att dessa länder haft en helt annan produktivitet utveckling än vad Sverige har haft under en lång följd av år.

Under efterkrigstiden steg produktiviteten i Sverige med 7 % om året. Denna snabba ökningstakt gjorde det möjligt för oss att betala högre löner än vad andra länder gjorde. Men under de senaste tre åren har produktiviteten legat i stort sett stilla i Sverige, medan den fortsatt att öka i andra länder.

Vad som måste jämföras i internationella konjunktursammanhang och konkurrenssammanhang är naturligtvis arbetskraftskostnaden per producerad enhet. Absoluta kostnader utan koppling till produktiviteten säger väldigt litet om vår förmåga att konkurrera med andra nationer.

Regeringen har, menar jag, under det här gångna året lagt grunden för en ekonomisk återhämtning. Vi kan redan nu konstatera hoppningivande siffror beträffande vår utrikeshandel under månaderna november, december och januari. Exporten går upp och importen sjunker. Handelsbalansen var de här månaderna inte mindre än 3 650 milj. kr. Bättre än motsvarande månader ett år tidigare. Tar man dessutom hänsyn till den förändring av export- och importprisnivån som devalveringarna medfört finner man att en obestridlig

och alldeles klar volymförbättring ägt rum som, menar jag, lovar gott för framtiden.

Orderingången har också ökat i vissa branscher. Överlagren har reducerats påtagligt. Regeringens åtgärder har alltså hittills visat sig få åsyftad effekt. Hittills, säger jag, eftersom det naturligtvis är farligt att spå för framtiden.

Också på prissidan tycker jag, i motsats till Kjell-Olof Feldt, att en viss optimism kan vara motiverad. Den gäller också, trots vad socialdemokraterna nu vill göra gällande, januari-siffrorna från SPK och statistiska centralbyrån. Att de siffrorna ligger högre än förra året beror på mättekniska förhållanden. Siffrorna innehåller prisförändringar avscende bl. a. diverse taxor som förra året redovisades först i februari månad. Sedan sista kvartalet förra året ligger prisstegringstakten på en klart lägre nivå än tidigare. Mindre än en sjättedel av de totala prisstegringarna under förra året inträffade under det sista kvartalet. Pris- och kartellnämndens januariredovisning tyder på att tendensen till lägre prisstegringstakt fortsätter. Både för dagligvaror och för livsmedel var prissiffrorna i januari i år lägre än motsvarande siffror förra året, trots att någon subventionering av livsmedlen – dvs. ett överförande av prishöjningarna till skattebetalarna – den här gången inte har ägt rum i motsats till vad fallet var tidigare.

Väldigt mycket beror naturligtvis på de nu pågående avtalsförhandlingarna. Resultatet av dem kommer att bli nära nog avgörande för den ekonomiska utvecklingen och också för prisutvecklingen samtidigt som självfallet prisförbättringarna också måste påverka förhandlingsklimatet och förhandlingsresultatet. Arbetsmarknadens parter och statsmakterna har här ett gemensamt intresse att skapa förutsättningar för en lugnare utveckling än den vi haft under senare år.

Jag vågar alltså, herr talman, med betydligt större optimism än tidigare se framåt då det gäller den svenska exporten och prisutvecklingen och som en följd därav också på produktions- och sysselsättningsutvecklingen. Men trots det kvarstår naturligtvis väldigt många problem som måste lösas innan vi får balans i vår ekonomi. Alla analyser pekar på att vi under åtskilliga år framöver måste leva med alltför stora bytesbalansproblem och med en budgetutveckling som inte är tillfredsställande. Härav följer att det under de här åren också kommer att bli nödvändigt att hålla tillbaka både den offentliga och den privata konsumtionsexpansionen.

Det här gäller inte minst kommuner. Det är inte rimligt att medborgarna på grund av en kommunal konsumtionsutveckling som ligger betydligt högre än våra resurser medger skall tvingas acceptera en större privat konsumtionsneddragning än vad som annars skulle ha behövt vara fallet.

Vi har alltså tagit de första stegen mot balans i vår ekonomi och många steg kvarstår. Vi måste få fart på våra investeringar för att öka vår exportkapacitet och för att genom höjda exportinkomster jämna ut den skillnad som föreligger mellan produktions- och konsumtionssidorna i vårt land. Vi måste alltså producera och sälja mer än vi hittills gjort. Detta kräver förtroende för framtiden. Och det kräver att enskilda människor kan förstå vidden av våra svårigheter och vad som måste krävas av oss alla för att återställa den

ekonomiska hälsa som gått förlorad under 1970-talet. Detta kräver också att vi tar hänsyn till de ekonomiska realiteter, de ekonomiska fakta, som vi alla måste leva med.

Men i det här läget föredrar det socialdemokratiska partiet att blåsa i de socialistiska stridslurarna. Socialdemokraterna söker förtiga ekonomiska grundläggande fakta på det politiska planet här i riksdagen. De lägger fram fondförslag som på sikt syftar till att förändra det ekonomiska system som visserligen i dag kämpar med svårigheter men som ändå lagt grunden för Sveriges välstånd. Fondsocialismen har på nytt förts fram – om än i en något mer tillkrånglad skepnad. Vi skall, heter det i LO-tidningen, nu successivt ta över. De grundprinciper som det s. k. Meidnerska förslaget vilade på finns fortfarande kvar, konstaterar Rudolf Meidner. Vi skall inte ha några nya Wallenbergare när löntagarfonderna genomförts, heter det. Fonderna skall lägga grunden för ett nytt ekonomiskt system.

Jag skall inte, herr talman, i detta sammanhang ta upp en större ideologisk debatt om löntagarfondförslaget och den typ av samhälle som det skulle kunna leda oss in i. Säkert kommer det att ges tillfälle att återkomma till den problematiken åtskilliga gånger. Men jag kan inte låta bli att göra några randanmärkningar.

För det *första* kan jag inte undgå att notera, att medan motiven för löntagarfonder växlat genom åren, har själva fondtanken bestått. Fonderna och fondtanken tycks i sig vara långt viktigare än de ändamål som de sägs vara avsedda för. När Meidnerförslaget lanserades, var det för att lösa det s. k. övervinstproblem i näringslivet som socialdemokraterna trodde sig ha upptäckt. I dag, när "undervinstproblemet" utgör det allt överskuggande hindret för en aktiv och nödvändig investeringsutveckling, borde den logiska slutsatsen vara, att fonderna inte längre behövs. Men icke. I stället stöps de om och presenteras med ett helt nytt syfte, och därtill ett syfte som man tidigare uttryckligen sagt att fonderna inte skulle ha.

För det *andra* tycker jag att socialdemokraterna borde gå ut och klart och tydligt redovisa vilka omedelbara och praktiska konsekvenser som det nya fondsystemet måste få för löntagarnas standard under de år som vi nu kan överblicka. Vi vet – och därom torde inte längre råda oenighet – att det tillgängliga utrymmet för standardökningar i vår ekonomi under perioden fram emot mitten av 1980-talet är utomordentligt begränsat. Vi vet att en stor del av utrymmet redan är in-tecknat, inte minst av den växande kommunala verksamheten och av de åtaganden vi gemensamt gjort gentemot de äldre. Om fondförslaget förverkligas, kommer sannolikt inget som helst utrymme att stå till förfogande för de breda löntagargruppernas standardhöjning under överskådlig tid. Allt kommer att gå åt för uppbyggnaden av jättelika fonder för att överta företag. Det är mot den bakgrunden kanske inte så förvånande, att man från den fackliga rörelsens sida knappast tycks brinna av iver att söka förklara dessa konsekvenser av fondförslaget för sina medlemmar. Man väljer andra ord och uttryck när man skall presentera förslaget.

För det *tredje* behövs förvisso inga väldiga nykonstruktioner för att klara kapitalförsörjningen av vårt näringsliv. Vi har byggt upp en industriellt

mycket högtstående nation utan någon enda löntagarfond. Jag är övertygad om att det skall gå att fortsätta uppbyggnadsarbetet i framtiden också med olika instrument och metoder som är förenliga med vårt fria marknadssystem och med det individuella ägandets och ansvarstagandets principer.

Självfallet kan och vill jag inte underskatta de kapitalanskaffningsproblem vi har i dag. Vi har ett allvarligt underskott i våra samlade ekonomiska relationer med omvärlden. Underskottet motsvaras av en total brist på sparande i hela vår ekonomi. Skall vi lösa våra problem måste vi spara mera och konsumera mindre. Och de tillgångar vi sparar måste vi investera i vårt näringsliv och framför allt i vår exportindustri. Det är ett budskap som inte minst jag själv har fört fram år efter år. Men socialdemokraterna ville som bekant inte lyssna till de tonerna.

Kapitalanskaffningsproblemet löser man inte med en enda åtgärd, hur fantasieggande den än kan te sig för vissa grupper. Och definitivt löser man det inte med det föreslagna fondsystemet. Till drygt två tredjedelar bygger det systemet på pengar som annars skulle ha flutit in som skatt till stat och kommun och därmed ökat det finansiella sparandet inom den offentliga sektorn. Det krävs en lång rad åtgärder inom ramen för den fria marknadsekonomi och det decentraliserade samhälle som vi i dag lever i för att lösa detta problem.

Vi måste öka lönsamheten i näringslivet, därför att vi därigenom tryggar jobben för framtiden. Regeringens ekonomiska politik bör kunna bidra till detta och är inriktad på detta.

Vi måste stimulera och uppmuntra det privata sparandet i olika former. Även här kommer regeringen inom kort att lägga fram förslag.

Vi måste öka sparandet inom bostadssektorn. Också här kommer åtgärder att vidtas.

Vi måste med kraft angripa de stora och växande utgifterna i den offentliga sektorn – stat såväl som kommuner och landsting. Höjda och nya skatter löser inga problem, har finansutskottets ordförande förklarat här i dag. Jag håller helt med honom. De skapar nya och försvårar redan befintliga problem.

Min slutsats är alltså att grunden för det nya fondförslaget alltjämt är den gamla ideologiska. Det handlar om att förändra makten, att skapa ett till stora delar fackföreningsstyrt samhälle med enorma olikheter i makt och inflytande.

Förslaget innebär, som jag nyss sade, i verkligheten också att skattemedel förs över till ett antal regionala och centrala fonder. Men hur dessa skattemedel skall användas det får de röstberättigade medborgarna i den egenskapen inte vara med och bestämma. För det första är rösträtten begränsad till dem som förvärvsarbetar. Det innebär alltså att hemarbetande och pensionärer ställs utanför. För det andra utesluts sådana förvärvsarbetande medborgare som tillhör kategorin företagare. Förslaget utestänger därmed jordbrukare, butiksinnhavare och hundratusentals andra småföretagare från rätten att vara med och besluta om hur en stor del av deras skattepengar skall användas. I fondsocialismens Sverige räcker det inte med

att vara myndig och röstberättigad medborgare. Man måste också vara löntagare för att få den fulla rösträtten.

Herr talman! Till allt detta och mycket annat får vi tillfälle att återkomma. Debatten i dag gäller våra aktuella och framtida ekonomiska problem. Till lösningen av dem har fackföreningsfonderna inget bidrag att ge. Förslaget är tvärtom ägnat att motverka strävanden som i dag måste betraktas som utomordentligt angelägna – att få fart på produktionen, att få fart på investeringarna, att få fram nya initiativ och nya riskvilliga satsningar. Om vi skall trygga sysselsättningen och välfärden under de år som ligger framför oss, krävs en ansvarskännande och stundtals ganska kärv ekonomisk politik. Inte ideologiskt betingade försök att i grunden omskapa det ekonomiska system som har givit oss vår välfärd.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Gösta Bohman fortsätter i sitt anförande här i dag den tradition han uppehållit sedan han trädde in i regeringen, nämligen att ägna den allra största delen av sina inlägg åt skäll på oppositionen. Det må vara honom obetaget att göra det, men jag skall försöka demonstrera för Gösta Bohman vilka konsekvenser detta får för det informativa värdet av hans inlägg och den upplysning han kan sprida om regeringens politik och intentioner.

Gösta Bohman är liksom många andra alldeles uppenbart oroad över de fallande investeringarna i industrin, över alla varslen och över alla företag som i dag klart demonstrerar en bristande framtidstro. Han säger – och det är alldeles riktigt – att vi måste satsa på nya initiativ, nyskapande, forskning och utveckling för att bygga upp industrin igen. Men just när åhöraren tror att nu kommer regeringens besked om vad som skall göras åt de fallande investeringarna och hur forskning och utveckling skall stimuleras, då växlar Gösta Bohman tillbaka till sitt gamla huvudspår och börjar skälla på oppositionen för att vi vill ha avgifter och selektiva ingrepp.

Men någon gång borde Gösta Bohman kunna upplysa oss om hur vi i nuvarande läge, utan att månaderna, kvartalen och åren bara går, skall komma oss ur denna stagnation och denna drastiska nedgång i investeringarna.

Jag förstår emellertid Gösta Bohmans taktiska skäl för det här agerandet. Han är i dag optimistisk om handelsbalansen och prisutvecklingen, ja, t. o. m. om sysselsättningen och produktionen. Självfallet hoppas jag att han har rätt. Men jag måste påminna honom om den debatt vi hade här i kammaren för ett år sedan, den 8 mars i fjol. Då sade Gösta Bohman att priserna skulle stiga med 6 % 1977, produktionen skulle öka och sysselsättningen var vid god hälsa.

Jag vill alltså varna Gösta Bohman för att återvända till den fallgrop som han då grävde åt sig.

Gösta Bohman talar vidare om att vi måste återställa landets ekonomiska hälsa och att vi måste inse realiteterna när det gäller den långsiktiga politiken. Men det uttalandet visar sig inte innebära något avstamp för att ange regeringens långsiktiga program, utan det används för att göra ett utfall mot förslaget om löntagarfonder. Olof Palme kommer att ta upp problemen kring kapitalbildningen i framtiden och den ekonomiska demokratin, så jag skall inte närmare gå in på detta, men jag vill bara ställa en fråga till herr Bohman och till herr Mundebo, som kommer in senare i debatten: Var det uttalande Gösta Bohman gjorde regeringen Fälldins uppfattning om löntagarfonder? Var det den uppfattningen som framfördes eller lyssnade vi här till ordföranden i moderata samlingspartiet?

Jag får snart be herrarna hänga på sig en skylt, så att vi vet i vilken egenskap ni talar.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att herr Bohman i vissa stycken hade en mera realistisk uppfattning om Sveriges ekonomiska problem än finansutskottet tidigare har visat i den här debatten. När det gäller botemedlen har de emellertid precis samma uppfattning. Vad herr Bohman beträffar handlar det tydligen också om en omvändelse under galgen, eftersom man i hans finansplan som vi fått bara för någon månad sedan finner det överraskande påståendet att de krisföreteelser som vårt land nu har att bekämpa framträdde plötsligt och kom överraskande för många medborgare. Herr Bohman fortsätter: "Vårt folk har länge levt i övertygelsen om att fortsatt välståndsutveckling var någonting en gång för alla givet."

Men hur har dessa illusioner om kapitalismen skapats? Det är helt klart att socialdemokratins propaganda om det färdigbyggda "fullsysstelsättningssamhället" här spelat en roll, men även i de borgerliga partiernas agitation utmålades kapitalismen som ett system utan stora svårigheter. Dess grundvalar fick inte ifrågasättas. Nu bekräftas i stället riktigheten av vad marxister alltid framhållit, nämligen att kapitalismen inte kan utvecklas utan ekonomiska kriser.

Herr Bohman för återigen fram frågan om kostnadsläget som det avgörande, men det är helt klart att detta argument inte håller. Jag vill ännu en gång hänvisa till den undersökning som Globusinstitutet i Hamburg har gjort och som placerar de svenska arbetskraftskostnaderna på sjunde plats i jämförelse med våra viktigaste konkurrentländer, alltså inte i topp. Det gällde mitten av 1977. Men det avgörande är ju följande: Kan herr Bohman förneka att den svenska eftersläpningen gentemot de övriga OECD-länderna inleddes redan vid 1970-talets början? Måste den då självfallet inte ha helt andra orsaker än löneutvecklingen under senare år?

Den kapitalistiska stagnationen kan bara hävas genom aktiva, sysselsättningskapande insatser. Teorin att produktionen ökar bara man ordnar högre profiler åt företagen, den håller inte. Om varorna inte går att sälja därför att folk har för låg köpkraft, blir det ju ingen ökad produktion.

Nej, man måste gå direkt på att skapa arbeten för att sysselsättningen skall

öka. Bygg ytterligare 25 000 lägenheter i år – det ger 13 000 nya jobb. Bygg 20 000 ytterligare barnstugeplatser – det ger, inberäknat personal, 11 000 nya jobb. Anslå pengar till 6 000 nya tjänster inom sjukvården. Satsa på utbyggnad av den kollektiva trafiken. Satsa på alternativ produktion av energi. Det ger tusentals nya jobb om året. Vi har inte råd att låta människor gå utan arbete!

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Får jag först på en punkt ge herr Hermansson rätt. Det är klart att kostnadsproblemet inte är det enda problem som vi brottas med, men det är en av de huvudsakliga orsakerna till att våra andra svårigheter har blivit större och till att vi i kostnadshänseende har kommit i otakt med omvärlden. De höga kostnaderna ligger bakom en del av de strukturkriser som vi också har. Men läget är inte så enkelt att det bara är kostnadsproblematiken som styr vårt handlande.

Kjell-Olof Feldt var som vanligt – höll jag på att säga – ledsn över att jag angrep socialdemokraterna. Egentligen gjorde jag inte det, utan jag angrep deras olika förslag. Jag har ingen anledning att hoppa på socialdemokraterna som sådana, men tillät mig att ta upp deras förslag till analys och kritik, eftersom Kjell-Olof Feldt i dag och socialdemokraterna i sina motioner och reservationer tidigare har gjort gällande att deras förslag väsentligt mycket bättre skulle lösa de krisproblem som vi kämpar med i Sverige än vad våra förslag skulle göra. Därför tar jag mig friheten att som ekonomiminister väga de socialdemokratiska förslagen mot dem regeringen har lagt fram. Jag tar mig också friheten att konstatera att era förslag skulle göra den ena villan värre än den andra, medan våra förslag i varje fall pekar hän mot en ekonomisk återhämtning. Jag tillåter mig, Kjell-Olof Feldt, att även i fortsättningen ta upp era förslag till granskning, i all synnerhet som ni i alla sammanhang gör gällande att de är klokare, förnuftigare och mer konstruktiva än våra.

Jag ställde en mängd intressanta frågor till Kjell-Olof Feldt, frågor som inte bara jag, regeringen och vi övriga här i riksdagen, utan hela svenska folket har anledning att räkna med att få svar på. Hur skulle det ha sett ut i Sverige om vi inte hade vidtagit de åtgärder i delvalveringshänseende och de sänkningar av arbetsgivaravgifterna som vi har genomfört? Det har jag inte fått något svar på. Vi väntar alla på ett klart och bestämt besked i det avseendet. Också en del andra frågor som jag ställde förblev obesvarade.

När nu Kjell-Olof Feldt känner sig illa hanterad av min kritik vill jag påminna honom om att han stod här i talarstolen och radade upp allt det elände som enligt honom skulle bli följderna av vår politik. Det var fortsatt utlandsupplåning, fortsatta stora budgetunderskott, fortsatt standardförsämring för stora medborgargrupper och fortsatt inflation.

I sak skall jag inte invända mot hans beskrivning av läget som sådant. Jag vänder mig bara mot påståendet att det skulle vara en följd av den politik som regeringen har bedrivit. Den beskrivning som Kjell-Olof Feldt tecknade av de närmaste årens svåra bekymmer är den inverterade delen av "det dukade

bordets" filosofi. Det är den nya syn som socialdemokraterna äntligen har fått på den ekonomiska politiken efter alla överord som vi fick höra hösten 1976. De tendenser som har präglat den ekonomiska utvecklingen i vårt land alltsedan 1974 har alltså ännu inte kunnat brytas.

De förslag som har framförts av Kjell-Olof Feldt och av den socialdemokratiska minoriteten innehåller ingenting som leder till att utlandsupplåningen minskar, inflationen dämpas och den privata konsumtionen ökar snabbare än vad våra förslag skulle medföra. Tvärtom föreslår ju ni höjda arbetsgivaravgifter och skatter som skulle accelerera kostnadsutvecklingen, driva på inflationen, göra det besvärligare för näringslivet att konkurrera på utlandsmarknaderna och därmed också försämra bytesbalanssituationen.

Ni har inte lagt fram några förslag och inte heller argumenterat för åtgärder som skulle leda till en snabbare ökning av den privata konsumtionen. Men samtidigt kritiserar ni oss för att den privata konsumtionsökningen inte kan bli vad vi alla skulle önska.

De förslag till budgetförstärkning som ni har presenterat är vad man skulle kunna kalla för potemkinkulisser. De verkliga effekterna är utomordentligt begränsade. Snarast blir de direkt negativa genom att skatthöjningarna får bieffekter på priser och tillväxt, vilket gör hela budgetlägget sämre.

Vad vi har föreslagit här i dag – vi diskuterar ju finansplanen, dvs. regeringens politik, den politik som Kjell-Olof Feldt påstår vara obefintlig men som är själva föremålet för debatten – är åtgärder, som redan nu har visat sig vända utvecklingen uppåt. Kjell-Olof Feldt säger att våra förslag har kommit för sent och att det blir ett års fördröjning genom den borgerliga regeringens politik. På sätt och vis ligger det någonting i påståendet att åtgärderna kommer för sent. Åtgärder borde ha vidtagits 1975 och 1976, men de åren fördes som bekant, Kjell-Olof Feldt, i stället en politik, som förvärrade problemen och som aktivt medverkade till att vi har de svårigheter som vi nu måste bekämpa med en tidsförsening som beror på att ni inte tog itu med problemen i god tid.

Jag pekade nyss på handelsbalanssiffrorna. Jag stack inte under stol med att ingen kan vara säker på att dagens förbättring kommer att fortsätta. Jag är faktiskt inte så övermodig. Jag uttryckte emellertid en förhoppning om detta, för när de första goda tecknen har börjat visa sig månad efter månad och när man har lagt grunden för en annan kostnadsutveckling och bättre konkurrenskraft, finns det all anledning att räkna med att utvecklingen skall fortsätta i rätt riktning.

Kjell-Olof Feldt har fel när han påstår att jag för ett år sedan stod här i talarstolen och var väldigt storordig beträffande konjunkturutsikterna. Jag var utomordentligt försiktig. Jag gjorde en förutsägelse om en prisutveckling på 6–7 % under året, men den visade sig inte hålla. Den höll inte, eftersom vi på grund av konjunkturutvecklingen, vår bytesbalanssituation och vår försämrade konkurrenskraft tvingades vidta devalveringsåtgärder, vilka i sin tur ledde till att prisutvecklingen blev sämre än annars vore fallet. Det var alltså fullt överlagda åtgärder som vi vidtog för att av två onda ting välja det bästa och därmed lägga grunden för den återhämtning vars effekter vi nu

börjar kunna konstatera.

Sedan tyckte Kjell-Olof Feldt illa om att jag tog upp fondförslaget till debatt. Det får vi tillfälle att återkomma till. Att jag tog upp det berodde emellertid på att om man skall lägga fram ett sådant förslag – och det har socialdemokraterna rätt att göra – är det sällsynt illa valt att göra det i ett läge, när vi måste utnyttja alla latenta resurser som finns i detta samhälle för att få fart på investeringarna, främja nya initiativ och öka produktionen i samhället. Psykologiskt och politiskt och med tanke på det samhällsansvar som vi alla måste ta på oss är det ett väldigt illa valt tillfälle att lägga fram ett förslag, som innebär att man skall överta företagen från människor som har satsat sitt kunnande och sina pengar i ny företagsamhet. Därför tyckte jag att det var befogat att ta upp fondförslaget. Vi får emellertid tillfälle att diskutera det senare.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner mig inte illa hanterad av Gösta Bohman. Jag tänkte på de åhörare som möjligen ville höra någonting om regeringens planer för framtiden. Det är ju faktiskt, som herr Bohman till slut insåg, regeringens politik som i första hand diskuteras här i dag.

När Gösta Bohman beskriver socialdemokratins alternativ använder han hela tiden två ord: bördor och pålagor. Men han talar aldrig om vad dessa bördor och pålagor syftar till, vad pengarna skall användas till. Det kan då vara på sin plats att jag beskriver det mycket kort.

Det gäller att tillföra näringslivet risktagande kapital med ungefär 4 miljarder kronor, stöd till forskning och utvecklingsarbete med sammanlagt 300 milj. kr., att öka bostadsbyggandet förhoppningsvis med 15 000 lägenheter och att öka de statliga investeringarna med över 1 miljard. Det betyder mindre budgetunderskott, lättare kreditpolitik, mindre inflationsrisker. Detta är en summering som herr Bohman, om han är så hederlig som han alltid berömmar sig av att vara, verkligen borde ha gjort.

Vi bestrider inte att kostnadsutvecklingen är en ohyggligt viktig sak för ett land som Sverige, men det enda vi nu säger till regeringen är: Gör någonting för att den situation vi befinner oss i inte i onödan förvärras! Gör någonting för att återställa framtidstron i näringslivet och ute bland människorna! Sätt i gång ekonomin igen! Det är faktiskt både regeringens ansvar och regeringens möjlighet, men där sitter ni med armarna i kors och väntar och hoppas på att konjunkturen och vinstförbättringarna skall rädda er ur svårigheterna. Jag är rädd för att det tar för lång tid och hinner ställa till för mycket skador för att en sådan politik skall kunna fortsättas.

Herr Bohman säger – och han har gjort det förut också – att hans dåliga prisprognos för 1977 ursäktas av att han själv förorsakade den extra inflationen. Han tycks inte vara medveten om att han med den beskrivningen förvandlar någonting som skulle kunna i bästa fall ha varit en vårdslös hantering till en uppsåtlig penningvärdeförstöring. Jag kan inte inse att hans situation förbättras.

Låt mig, herr talman, upprepa frågan: I vems namn talar Gösta Bohman när

han angriper förslaget om löntagarfonder? Är det regeringen Fälldin som nu ger sitt besked till socialdemokratin och till fackföreningsrörelsen om regeringens inställning eller är det moderatledaren Gösta Bohman som talar? Det borde vara enkelt att ge besked om den saken. Kammarens diskussion kan naturligtvis handla om Gösta Bohman, men den handlar i första hand om regeringens inställning till denna och andra frågor.

När det gäller att lösa framtidens problem har Gösta Bohman inte givit oss någon som helst anvisning annat än att han säger till människorna: Spara och håll tillbaka och låt det privata näringslivet ta hand om pengarna och sköta dem, då blir det bäst. Men det kan vara så att människorna har en annan uppfattning, Gösta Bohman.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Den borgerliga regeringen har redan gjort mera statsingripanden i näringslivet än vad den socialdemokratiska regeringen hann med under många år. Nu är herr Bohmans främsta kritik mot socialdemokratin att den borde ha fört en mera planmässig ekonomisk politik när den satt vid makten. Ja, mycket skall man höra innan öronen faller av!

Herr Bohman medgav nu att det inte bara är kostnadsproblematiken som spelar roll för Sveriges ekonomiska problem. Det var ett intressant medgivande. Men det står i direkt motsättning till vad finansutskottet har skrivit i det betänkande som vi i dag diskuterar. Där säger man att huvudlinjen i politiken måste vara att sänka kostnaderna – det är det enda man pekar på.

Den borgerliga regeringens politik har inte överraskat oss. Den har blivit precis vad man kunde vänta: en inflation och en prisstegring utan motstycke, nedskärning av konsumtionen och sänkning av de stora massornas levnadsnivå, minskning av antalet industriarbetsplatser i landet, rekord när det gäller kapitalexporten till utlandet, starkt nerdragna investeringar, växande arbetslöshet, underutnyttjande av landets produktionsresurser så att 30 miljarder kronor går förlorade per år.

Det är ju modernt med fabler igen. Några av de mest berömda har Aisopos skrivit. De stämmer väl på företeelser i vår tid, t. ex. den om räven och det sjuka lejonet.

Det berättas att lejonet var illamående och instängt i sin kula och att det skulle känna sig lyckligt att där få se sina undersåtar, som kunde visa det sin hyllning. Många infann sig följaktligen, men man iakttog att räven med stor försiktighet höll sig undan. Lejonet lade märke till rävens frånvaro och skickade en av sina schakaler för att uttala den förhoppningen att räven inte var känslolös för vördnad och undersåttlig kärlek utan i stället i likhet med alla andra ville infinna sig och fullgöra sin plikt. Räven sade till schakalen att denne skulle framföra hans vördnadsbetygelser och säga att han mer än en gång varit färdig att besöka lejonet, men att han hade lagt märke till att alla fotspår till kulans mynning pekade inåt men inget utåt.

Herr talman! Denna fabel stämmer förunderligt väl på den borgerliga regeringen och dess politik. Alla spår leder in i hålan, men inga ut.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Först några ord till herr Hermansson. Att sänka kostnadsläget i det svenska näringslivet är *en* av hörnstenarna i den politik som vi tvingades att föra, när vi övertog regeringsansvaret. Vi har i det hänseendet kommit ett gott stycke på väg. Det återstår mycket annat att göra. Men det har varit och är en av huvudpunkterna i vår politik.

Kjell-Olof Feldt är åtminstone konsekvent i ett hänseende. Det har inte förts någon debatt efter det att Kjell-Olof Feldt flyttade ut ur kanslihuset, som inte har byggt på hans påståenden att regeringen inte har någonting att komma med: Regeringen står tomhänt. Regeringen måste tala ur skägget. Vad är det regeringen har att komma med?

Detta säger Kjell-Olof Feldt samtidigt som vi debatterar regeringens finansplaner och budgetförslag, och sedan socialdemokraterna har ägnat bortåt 75 sidor i sin reservation åt att gå igenom förslagen i detalj. I finansplanen och budgetpropositionen finns alltså alla de beståndsdelar och huvudlinjer i regeringens politik som Kjell-Olof Feldt säger saknas. Hela underlaget för denna debatt är ju vad som finns där. Hur kan herr Feldt då stå här i kammaren och säga att det inte finns någonting att diskutera och att det är därför som Gösta Bohman föredrar att prata om socialdemokraternas politik?

Socialdemokraternas politik speglas ju hela tiden mot de konkreta förslag i olika hänseenden som regeringen har lagt fram. Ni lägger fram ert alternativ mot de konstruktiva förslag som vi har presenterat. Sedan går jag igenom Kjell-Olof Feldts och övriga socialdemokraters olika förslag och visar på att de enligt min mening inte leder till målet. De kommer bara att förvärra situationen. Och underlåtenheten i många hänseenden att redovisa klara och nödvändiga motåtgärder har ju varit påfallande. Men när jag då frågar varför ni inte har gjort det och det, och vilka konsekvenser det skulle få för Sveriges ekonomi, så får jag inga som helst svar av Kjell-Olof Feldt.

Sedan frågade herr Feldt om jag, när jag tog upp fondförslaget, talade i hela regeringens namn. Jag är händelsevis ekonomiminister, och jag tar mitt ansvar när det gäller att presentera regeringens syn på ekonomin. Och när jag beskriver fondförslaget och belyser vilka konsekvenser det skulle kunna få för investeringsviljan och för den svenska ekonomin, så är jag övertygad om att jag har hela regeringen med mig.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Hur kommer det att gå med svensk ekonomi? Kommer problemen att bestå? Kommer de kanske t. o. m. att förvärras? Eller kommer de att lättas? I så fall när? Hur snabbt och hur mycket? Och vad kan vi göra för att få bättre fart på den svenska ekonomin?

Detta är naturliga huvudfrågor i riksdagens finanspolitiska debatt, en debatt då vi kan granska regeringens finansplan och budgetförslag samt oppositionspartiernas riksdagsmotioner. Och då vi också kan fundera över de många olika råd som ekonomer och andra ger oss.

Det är numera rätt stor samstämmighet då det gäller att beskriva och

analysera Sveriges ekonomiska läge. Vi har haft några år med svag aktivitet i vår ekonomi, industriproduktionen har minskat tre år i rad. Exportvolymen har varit låg, medan importen har stigit. Bytesbalansen har försvagats alltmer, budgetunderskotten har ökat och konsumentpriserna har stigit mycket under hela 1970-talet, framför allt under förra året. En ljuspunkt är att sysselsättningen ligger på en hög nivå. Men även här finns det några mörka inslag: antalet arbetslösa samt anställda i beredskapsarbeten har ökat.

Meningarna är emellertid delade då det gäller att avgöra vilka åtgärder som bör sättas in för att man skall få en balanserad ekonomi, en ekonomi präglad av full sysselsättning, social och regional utjämning, prisstabilitet, ekonomisk tillväxt och balans i utrikesbetalningarna.

Den socialdemokratiska reservationen I vid finansutskottets betänkande är ett på många sätt märkligt dokument. Det är inte lätt att finna en enhetlig grundton. Det finns långa stycken med balanserad analys, med sakligare och mera nyanserade beskrivningar än vi förut har mött från oppositionen. Men det finns också långa stycken med retorik, förenklingar, bortförklaringar och ensidig skuldbevisning – just sådana inlägg som vi så ofta mött under det gångna året. Man säger t.ex.: "Genom den socialdemokratiska politiken --- har vi nu uppnått en hög nivå i fråga om t.ex. utbildning, kommunikationer, transporter, energiförsörjning, bostadsförsörjning och inte minst viktigt även barnomsorg." Det skulle alltså vara socialdemokraterna ensamman som har gjort allt detta.

Vidare talar man t. ex. om det "relativt låga kapacitetsutnyttjande som regeringens politik nu lett till". Det skulle alltså vara de nuvarande regeringspartierna som ensamman åstadkommit det, som exempelvis ligger bakom industriproduktionens minskning 1975, 1976 och 1977, trots att de fick regeringsansvaret först i slutet av 1976.

Det finns en del konkreta förslag – i en del fall desamma eller nästan desamma som regeringens, i andra fall helt andra lösningar.

Man säger att det är den av regeringen förordade inriktningen av den ekonomiska politiken som har lett till dagens situation – hade man följt socialdemokratins rekommendationer hade läget i dag varit ett annat. Ja, förvisso. Då hade vi haft andra växelkurser, sämre anpassade till omvärlden, då hade en rad skatter för löntagare och företagare varit högre. Vårt näringslivs konkurrenskraft hade varit 20 % sämre. Det är förbluffande att socialdemokraterna inte informerat om detta i en reservation som dock omfattar ett drygt 30-tal trycksidor. Läget hade varit ett annat, vi hade haft större problem med samhällsekonomi och sysselsättning än vi nu har. Det är verkligen en på flera sätt mångsidig reservation. Skulle de nuvarande regeringspartierna ha lagt fram ett liknande dokument, så skiftande till innehåll och uppläggnings, hade vi fått höra: Ni är oeniga, ni är splittrade, ni måste ta er samman.

Men jag ser det ändå som ett framsteg att flera av resonemangen präglas av större realism än tidigare.

Man säger t. ex. att det är nödvändigt med ekonomisk resurstillväxt, att vi måste arbeta oss ur nuvarande situation, att vi måste satsa på investeringar,

på forskning och utveckling och att riksdagen vid sin budgetbehandling måste ålägga sig att med utomordentlig restriktivitet pröva nya utgiftsanspråk och positivt pröva förslag till besparingar och omprioriteringar av redan pågående verksamheter. Man är medveten om att vi en lång tid framåt kommer att få brottas med en rad strukturproblem i vår ekonomi och att vi måste räkna med en fortsatt mycket kraftig internationell konkurrens och med risker för ökad protektionism. Och man säger t. o. m. att politiken måste formas i en anda av konstruktivt samarbete med näringslivet och med arbetsmarknadens parter.

Man säger att den ekonomiska politiken bör ha fem grundegenskaper – fem bra egenskaper; synd bara att man inte förut haft de punkterna som riktlinje för sitt arbete och att många av de konkreta förslag man nu lägger fram så illa stämmer överens med de riktlinjerna.

De fem grundegenskaperna är följande:

1. Vi måste öka investeringarna och det totala sparandet i vår ekonomi.
2. Vi måste acceptera under ett antal år framöver en dämpad tillväxt i konsumtionen.
3. Vi måste få en rättvis fördelning av produktionsresultat och välfärd.
4. Vi måste minska underskotten i statsbudgeten.
5. Vi måste långsiktigt och planmässigt återställa den svenska ekonomins styrka.

Låt oss se på några av de punkterna och på några av de förslag som regeringen och oppositionen lagt fram.

Vad skall man göra för att öka investeringar och sparande?

Man kan försöka med att inrätta en strukturfond, med att införa en särskild strukturavgift. Man kan komplettera detta med att lägga nya och ökade avgifter på näringslivet, på företagare och löntagare. Man kan ändra skattereglerna så att beskattningen av egenföretagare och familjeföretag blir hårdare. Man kan försöka få människor att spara mera genom att höja inkomstskatterna och genom att bevara ett skattesystem som stimulerar inflationen.

Men jag tror inte på de vägarna. Jag tror att investeringarna kommer att öka då det blir mera lönsamt att investera, då svenska företag får större möjligheter att sälja varor och tjänster. Jag tror att det är bättre om investeringsbesluten fattas ute i företagen, i samverkan mellan företagsledning och anställda, än i styrelsen för en central strukturfond. Jag tror att människor kommer att spara mera om de känner att det är lönande, och därför bör vi utforma beskattning och sparstimulanser så att det blir mera angeläget att spara.

Och jag kan inte tro att vi skulle förbättra konkurrenskraften för svenskt näringsliv och situationen för våra landsting och kommuner, om vi skulle höja kostnadsnivån genom en ny strukturavgift och genom att höja några av de nuvarande avgifterna. Och hur skall vi kunna få flera jobb om vi ytterligare höjer kostnadsnivån? Oppositionens förslag betyder f. ö. inte att kostnaderna skulle höjas bara med 0,7 %, som Kjell-Olof Feldt påstår. Det är naturligtvis

rätt att en avgift som skulle gälla fr. o. m. den 1 juli inte får full effekt första året, men fr. o. m. den tidpunkt då avgiften kommer att höjas blir ju avgiftsnivån 2 % högre, och det blir från denna högre nivå som vårt näringsliv skulle få arbeta i fortsättningen.

Vad skall vi göra för att få en rättvis fördelning av produktionsresultat och välfärd? Skall vi gå vidare med nya och ökade skatter? Skall vi höja bidrag och öka olika samhällsinsatser? Det finns i reservationen gott om sådana formuleringar som "regeringens politik medför växande klyftor och ökade orättvisor". Redan i riksdagens talarstol blir liknande formuleringar stundom mera drastiska. Och ju längre bort från officiellt tryck och officiella debatter vi kommer, desto orimligare blir påståendena.

Det sägs att det framför allt är regeringens skattepolitik som skulle medföra växande klyftor och ökade orättvisor.

Nu har – uppriktigt sagt – inte så stora och genomgripande skattereformer skett under det dryga år som nuvarande regering haft möjlighet att lägga fram skatteförslag för riksdagen. Vi håller på att steg för steg förändra det skattesystem som socialdemokraterna under årtionden byggt upp. Det finns förvisso mycket att säga om våra skatter, det finns mycket av klyftor och orättvisor i vårt skattesystem. Jag noterade också att LO-tidningen i sitt senaste nummer tycker att "vårt skattesystem är ruttet" och säger att "det är obegripligt och rusligt stötande att socialdemokraterna under sin regeringstid gjorde så litet för att ändra systemet".

Jag – som är mera generös till min natur – vill inte säga att vårt skattesystem är ruttet, men det har många svagheter och brister och vi arbetar på att få bort de svagheter och bristerna. Och de reformer som vi arbetat fram har förvisso inte medfört några klyftor och orättvisor, tvärtom har vi kunnat ta bort en del sådana klyftor och orättvisor. Våra skatteförslag har betytt lägre statlig inkomstskatt och lägre marginalsatt för alla inkomsttagare, utom för dem som tjänar allra mest. De har betytt nya regler för faktisk sambeskattning och beskattning av fåmansföretag – beskattningen har blivit lika oavsett företagsform. Medhjälpande make, i praktiken mestadels kvinnor, behöver inte längre diskrimineras. Detta är en rättvisefråga. Vi har förbättrat arbetsvillkoren för de mindre företagen och för ideella organisationer.

Det som debatten nu kanske framför allt gäller är om man skall inflationsskydda skatteskalorna eller inte. Där möter vi, också i utskottsbetänkandet, ett antal skall vi säga missförstånd, eller kanske fel, eller kanske lögner. Det sägs t. ex. att ett inflationsskydd skulle betyda att en höginkomsttagare skulle få tre–fyra gånger så stor skattesänkning som en låginkomsttagare. Ibland har man t. o. m. tabeller som tycks visa liknande saker.

Men ett inflationsskydd innebär inte någon sådan skattesänkning. Statskatten kommer inte att sänkas bara därför att man inflationsskyddar skatteskalorna. Vad som händer är att skatten inte automatiskt höjs i takt med inflationen, att människorna inte får högre inkomstskatt och marginalskatt på rena inflationspengar. Det är djupt ohederligt att ge intryck av att man sänker skatten, att man skulle förändra några fördelningspolitiska mål

och att man skulle ge större förmåner åt vissa grupper än åt andra genom ett inflationskydd.

Vi arbetar för en skattepolitik och en socialpolitik som betyder mindre klyftor och ökad rättvisa. Det är därför som budgetförslaget satsar så mycket på sysselsättning och social trygghet.

Vad skall vi göra för att minska underskotten i statsbudgeten? Skall vi – utöver vad som är nödvändigt för att fullgöra en del sociala förpliktelser – starkt höja olika arbetsgivaravgifter och införa nya typer av skatter och avgifter? Eller skall vi i första hand pröva andra vägar?

Det sägs i reservationen att regeringen helt har nonchalerat finansutskottets och riksdagens uttalande att "statsbudgeten för 1978/79 måste utformas med stor restriktivitet". Detta skulle vara en allvarlig anklagelse om den vore sann. Och den som uttalar en sådan kritik måste självfallet själv redovisa realistiska alternativ som bättre fyller finansutskottets och riksdagens mål.

Men hur är det? Ja, budgetunderskottet är förvisso betydande och oroande, även om det egentligen innebär att den statliga konsumtionen kommer att vara på en oförändrad, eller kanske t. o. m. något sänkt, nivå.

Det skulle förvisso ha varit möjligt att redovisa ett budgetförslag med lägre underskott, men jag är inte säker på att detta i just nuvarande läge hade varit en bättre, en starkare budget. Vi hade kunnat uppnå ett lägre budgetunderskott genom att redovisa lägre statsutgifter, men det hade betytt en lägre ambition då det gäller sysselsättning och social välfärd. Vi har höga mål på dessa områden.

Jag vill försäkra att det har varit ett budgetarbete präglad just av stor restriktivitet. Det kan en närmare granskning av budgetens tusental punkter visa. Jag noterar också att det är tämligen få utgiftsminskningar som oppositionen föreslår: drygt 500 milj. kr. i minskade försvars- och jordbrukskostnader, inom en statsbudget på drygt 150 miljarder kronor.

Nu hoppas jag att oppositionen – och samtliga riksdagspartier för den delen, eftersom motsvarande formuleringar finns i både utskottsmajoritetens och reservanternas skrivningar – i arbetet i utskott och kammare lever upp till formuleringen att riksdagen vid sin budgetbehandling måste ålägga sig att med utomordentlig restriktivitet pröva nya utgiftsanspråk och positivt pröva förslag till besparingar och omprioriteringar av redan pågående verksamhet. Jag hoppas att detta känns som en förpliktande formulering.

Ett lägre budgetunderskott hade vi också kunnat uppnå genom att redovisa högre statsinkomster, alltså högre skatter, men vi tyckte inte att detta var en bra väg i nuvarande läge med svag aktivitet i vår ekonomi. Vi kunde inte finna att det skulle vara en bra väg att stimulera ekonomin genom att höja skatterna.

Oppositionen har en annan uppfattning och har lagt fram en lång lista över nya och höjda skatter. Slutsumman sägs vara närmare 9 miljarder. Men eftersom man samtidigt lägger fram en lång lista över ökade utgifter, menar man att budgetsaldot genom de olika förslagen skulle kunna förbättras med 5 miljarder. Jag har tidigare sagt att jag är kritisk till de beräkningarna, att de flesta miljarderna försvinner vid en närmare granskning. Oppositionen når

alltså inte sitt mål; analys och förslag hänger helt enkelt inte ihop.

Jag vill bara peka på två punkter, som jag delvis redan har nämnt. Strukturavgiften skulle, säger oppositionen, ge ca 4 miljarder i ytterligare statsinkomster. Det skulle den nu inte göra för budgetåret 1978/79, kanske 2,5 miljarder. Men mera avgörande är att jag menar att en sådan ny avgift skulle medföra betydande risker för samhällsekonomin och sysselsättningen.

Inflationskyddet av inkomstskatteskalen skulle betyda ca 2 miljarder, säger oppositionen. Det gör det nu inte heller; summan för 1978/79 blir väsentligt lägre. Men intressantare är just detta nej, ett nej utan alternativ. Det betyder antingen att socialdemokraterna tänker sig att bevara 1978 års statsskatteskala också 1979, alltså att vi skulle få en betydande statsskatt-höjning nästa år, eller också att man ändå tänker sig att på något sätt förändra skatterna men att man inte vill eller kan tala om hur – man kanske inte kan samla sig – och inte vill eller kan tala om ifall man då exempelvis tänker sig att samtidigt höja arbetsgivaravgifterna, precis som man har gjort vid tidigare skatteomläggningar. Det är i båda fallen oroande alternativ, i synnerhet för dem som just nu förhandlar om nästa års löner.

Herr talman! Vi säger i budgetförslaget – och har sagt i regeringsförklaringen – att den avgörande uppgiften under det närmaste året är att skapa balans i samhällsekonomin och att stärka den internationella konkurrenskraften. Detta är en förutsättning för en målmedveten reformpolitik och för att trygga sysselsättning och framsteg. Vårt arbete kommer att på grundval av budgeten inriktas på att få en sund och balanserad ekonomi och på att förbättra tryggheten för alla generationer och grupper i vårt land. Det är en politik i hela folkets intresse – och, tror jag, en politik som kommer att ge resultat. Sakta men säkert kommer vi att få en mera balanserad ekonomi.

ARNE PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag skall be att få börja mitt anförande med att instämna med budgetministern. Jag är alldeles överens med honom om att det går sakta att komma fram för den borgerliga regeringen.

Men en del av den debatt som förts här i dag – och då framför allt herr Bohmans resonemang om ansvaret för den tidigare politiken – ter sig ganska obegriplig om man inte ser den mot bakgrund av den debatt som fördes i valrörelsen 1976. Det var ju faktiskt så att socialdemokratin, som då satt med ansvaret, gick ut i valrörelsen och varnade för de ekonomiska problem som vi visste låg framför oss, medan däremot oppositionen tämligen ansvarslost gav löften både till höger och till vänster och på så sätt otvivelaktigt lyckades förvirra och förvilla en del människor. Det är mot den bakgrunden man skall se påståendena om vårt ansvar för den nya regeringens misslyckande.

Jag skulle vilja ta upp ett tema som flera av talarna varit inne på i dag, nämligen det evigt omdebatterade höga kostnadsläget. Man får för sig att det är någonting abstrakt som egentligen inte angår människorna. Men det är något annat om man ser på vad detta höga kostnadsläge innebär och på den nästan envetet inriktade attacken mot vissa orsaker till detta kostnadsläge.

Det är på tre punkter som man markerat gör insatser från regeringens sida och vill lägga den största skulden till våra balanssvårigheter.

För det första är det lönerna. Det är riktigt att vi har haft Europas högsta löner. Men där lyckas ni ju rätt bra. Får ni hålla på ett tag till har ni väl fått ner lönerna på en nivå ungefär vid – nej, jag skall inte säga vad jag tänkte. Ni kan nog lyckas om ni håller på.

För det andra är det de kostnader vi lägger på produktionen för vårt väl utbyggda sociala samhälle med sjukvård och utbildning – i bred mening sociala avgifter som tas ut ur produktionen. Där har ni varit försiktiga. Men otvivlaktigt börjar man även att röra sig på det området för att hitta möjligheter att spara pengar och pressa ner kostnaderna.

Det finns ett tredje område som jag förs säga har spelat en stor roll för en snabb kostnadsutveckling i Sverige under efterkrigstiden. Det är den medvetet inkomstutjämnande politik som har förts av den socialdemokratiska regeringen. Det var någon som sade i debatten – jag minns inte vem – att vi sannolikt har kommit längre i inkomstutjämning än vad något av de andra moderna västliga industriländerna har gjort. Det är säkert riktigt. Därmed inte sagt att vi har kommit så långt som man rimligtvis bör komma när det gäller en inkomstutjämning och när det gäller att åstadkomma ett större mått av rättvisa.

De åtgärder som den borgerliga regeringen har satt in har, som jag sade nyss, i denna mening varit lyckade. Framför allt genom devalveringarna, genom skatter och avgifter har man lyckats sänka den reella köpkraften, i första hand hos de stora löntagargrupperna. Vidare har man inte minst genom pressen på kommunerna sett till att utvecklingen på det sociala området har stannat av, i vissa fall faktiskt börjat gå åt andra hållet. Men det allra allvarligaste, enligt min mening, är att man har lyckats kanske allra bäst när det gäller att ändra huvudlinjen i socialdemokratins politik, nämligen att verka för en samhällsutveckling i riktning mot ett större mått av ekonomisk utjämning och jämlikhet.

Det kostar att jämma ut inkomster. Under de senaste tio åren har den solidariska lönepolitiken medfört att stora grupper, som lönemässigt varit eftersatta, har fått sitt relativa läge betydligt förbättrat. Det gäller framför allt två stora grupper men många små dessutom. Den ena stora gruppen är vårdpersonalen och den andra är de i handel och annan service anställda. Bägge har varit exceptionellt lågbetalda. När de nu lyfts upp närmare de andra har det för den ena stora gruppen – service och handel – resulterat i, eftersom marginal för löncökningar inte har funnits i företagen, en försnabbning av prisökningar, dvs. vi andra som har haft det hyggigare har fått ta på oss kostnaden för att klara deras lönellyft.

Den välbehövliga och långt ifrån färdiga höjningen av lönerna för de människor som arbetar i vård – samhällsanställda i kommuner och landsting – har lett fram till mycket kraftiga skattehöjningar. Jag tror inte att jag överdriver om jag säger att det i huvudsak är lönellyften i vården som har medfört de kraftiga höjningarna av landstingskatten.

Ni säger nu att det har varit nödvändigt att pressa tillbaka, att stoppa

utvecklingen. Alla måste vi, säger ni, hjälpa till och försöka att tillsammans ta oss ur den besvärliga situation vi nu är i. Ni kräver solidaritet av dem som behöver solidaritet. Ni gör det stora, oförlåtliga misstaget att dela nationen och kräva offer av den ena delen men låta en annan del tämligen hyggligt slippa undan. Antagligen har ni förläst er på Red Top i Dagens Nyheter. Han uttryckte det hela så: Om nu ändå några skall ha det besvärligare i samhället är det väl bäst att klippa till dem som har det besvärligt förut. De är ju vana vid det.

Jag tror att det är nödvändigt att uppmärksamma inte bara er utan alla människor i vårt land på att det som sker är ett brott mot de löften ni har ställt ut tidigare, senast i valrörelsen, men framför allt för centerpartiets del under en lång period. Det är er skattepolitik och det av er mer eller mindre inspirerade motståndet mot låglönesatsningar i avtalsrörelsen, det är ert sätt att hantera politiken som har gett det här resultatet. Det kallas Bohmans svängremspolitik eller svältremspolitik. Jag tycker det är utomordentligt orättvist.

Gösta Bohman sitter med sina moderata medarbetare i en minoritet i denna regering. Den vilar, får vi höra högtidligen, på mittenpolitikens grund. Det är inte så mycket kvar av mittenpolitiken – den ena halvan har hoppat av och den andra spelar mest den osynlige mannen. Det är väl det som gör att Gösta Bohman kommer att synas och får bära detta. Men jag tror att det är nödvändigt att säga ifrån att det inte är moderaterna som driver den politiken, utan att det är en trepartiregering med förment radikala folkpartister och centerpartister, som har drivit en politik där profilen är att ge åt dem som har det hyggligt, att ge åt företagen och ta av dem som har det sämst ställt.

Ingemar Mundebo säger att det förslag man har lagt om en indexreglering av skatterna i själva verket bara innebär ett låsande av ett skattetryck vi har, men jag tycker det är en orimlig utgångspunkt att låsa skatterna vid den fördelning vi har. När man i regeringsdeklarationen säger att en sänkning av marginalskatterna måste prioriteras vill jag göra den kommentaren, att eftersom ni inte bara har ett låst skattetryck utan ni totalt har ökat skattetrycket i landet, så innebär en prioritering av marginalskattesänkning en omfördelning av skattetrycket – en omfördelning i motsatt riktning till den skattepolitik som den socialdemokratiska regeringen har drivit. Det innebär alltså att om man sänker skatterna för dem som har det hyggligast i samhället – och det är de som drabbas hårdast av marginalskatt – men ändå tar ut lika mycket skatt så tvingas man ta ut en merdel av dem som har lägre inkomster. Det är en djupt orättfärdig politik ni för. Det är måhända nyttigt i den meningen att det blir svårt i fortsättningen för er att gå ut och påstå – jag tänker närmast på mittenpartierna – att det är ni som tillvaratar småfolkets intressen. Ni skulle kanske börja tänka litet mera på era egna väljare och mindre på kärnorna i partiet. Jag kan undanta folkpartiet, för där är det svårt att upptäcka någon kärna, men det gäller för de andra partierna och kanske framför allt för centerpartiet.

Den allvarligaste invändningen mot ert sätt att försöka komma ut ur det ni kallar en kris är emellertid att ni så envetet inriktar er på kostnadsläget med en

konservativ politik. Det finns faktiskt andra vägar. Vi måste bryta den stagnation som hela vårt ekonomiska liv har hamnat i. Det blir svårt. Därför att förtroende för en regeringen – vilket ger förutsättningar att få gång på ekonomin och allt i samhället – är i mycket en psykologisk fråga. Ni har i dag inte det förtroende som jag tror är behövt för att vi skall klara av att få i gång aktiviteten igen. Ni har det definitivt inte hos löntagarna. Dess värre håller ni också på att förlora förtroendet hos era egna uppdragsgivare, hos era egna grupper. Det hänger samman med något som det också finns anledning att vara starkt kritisk mot i ert sätt att lägga upp politiken – förhalandet, svårigheten att komma fram till beslut. Det leder de facto fram till någonting som i praktiken närmar sig handlingsförlamning. Vi upplevde ett praktexempel på det i går. I de tidiga nyheterna fick vi höra ekonomiministern berätta att läget i energifrågan är sådant att nu har vi ett underlag som gör det möjligt för oss att fatta beslut. Strax efteråt blev han dementerad av sin statsminister som sade att det här är inte alls något färdigt förslag utan bara ett delförslag och att det inte alls räcker för att ligga till grund för beslut.

Så framtonar regeringen i ett läge där de allra flesta här i landet – av olika skäl, det medges – intensivt väntar på ett besked om hur den framtida svenska energipolitiken kommer att se ut. Det gäller inte minst dem som har det direkta ansvaret för att få fart på näringsliv och ekonomisk verksamhet. Hur kan ni begära att företagare och löntagare skall ha förtroende för er när ni inte kan komma fram till beslut i viktiga frågor?

Vi har diskuterat olika orsaker till att sparandet och investeringarna sjunker. Budgetministern sade att socialdemokraterna inte visar någon bättre väg. Detaljer och siffror kan diskuteras. Ingemar Mundebo, men om socialdemokraternas förslag och samlade politik genomförs får vi obetingat en starkare budget. Vi visar väg mot en annan politik, en politik som gör det mindre svårt för andra än staten att komma åt de medel som finns tillgängliga på kapitalmarknaden.

Har ni förresten funderat över om den utformning av er politik som har tvingat ut företagen på den internationella marknaden för att ta upp lån kan ha påverkat benägenheten att göra investeringar med lånta medel? Om den bristande fastheten i er politik leder fram till återkommande devalveringar skulle en mycket besvärlig situation skapas för de företag som tar era uttalanden ad notam och lånar pengar utomlands.

Jag tror alltså att det behövs en större fasthet i den ekonomiska politiken för att skapa tilltro till statens, enkannerligen regeringens, förmåga att leda landet med en vettig politik. Men jag tror att det behövs ytterligare någonting, och här vänder jag mig i första hand till industriministern. Många människor skulle vilja se ett litet större mått av fantasi från regeringens sida när det gäller att hantera de oerhört komplicerade problem som sammanhänger med att statliga satsningar görs så att de får en långsiktig positiv verkan. Utan att vara elak vill jag påstå att er politik – och enkannerligen industriministerns – mera påminner om patologens än medicinarens jobb. Det analyseras, det tas prover och det skärs i vävnader. Men vad som vill till, det är att bryta mot den konservativa synen att ni kan lösa detta lands problem bäst genom att pressa

ner lönerna, genom att sänka standarden för småfolket och genom att stoppa utvecklingen mot en fortgående inkomstutjämnning.

Ni måste välja en annan väg. För den krävs fantasi och en målmedveten och samlad satsning på de områden där vi kan antas ha en möjlighet att hävda oss framöver. Utgångspunkten måste vara den princip som alltid varit socialdemokratins, nämligen att i ett högt kostnadsläge se till att prioritera utvecklingen av de områden som har råd att bära dagens kostnader för exempelvis arbetskraft men som dessutom kan antas framgent kunna bära inte bara dessa kostnader utan också kostnaderna för de samfälliga krav som människor ställer på produktionen.

Jag vill bekänna att jag tror att vi med det svenska näringslivet och den gemenskap som där finns mellan företag, företagare och anställda är mäktiga att bryta oss ut ur den förlamade situation vi hamnat i. Regeringen borde ta ad notam de förslag vi fört fram om strukturfonder och löntagarfonder. I det sammanhanget vill jag säga att det egentligen är generande att ett statsråd står och beskriver vårt förslag till strukturfond för näringslivets främjande som enbart varande en pålaga. Det är ju tvärtom så att vi försöker rätta till de misstag som regeringen har begått när den, som Kjell-Olof Feldt uttryckte det, strött ut pengar på ett sådant orimligt sätt att en stor del av det statsstöd som givits till företagen hamnat där inget stöd behövs. Fortfarande är huvuddelen av det svenska näringslivet vinstgivande och går hyggligt, för att inte säga mycket hyggligt i många fall. Vad vårt förslag handlar om är att den avgift som tas ut ur alla företag återgår och sätts in på de områden där stöd behövs men framför allt på de områden om vilka man kan säga: Här lönar det sig att satsa!

När jag talar om fantasi menar jag att man bör göra en satsning som inriktas just på de komplicerade produkter som kan bära våra nuvarande och framtida kostnader. Men detta kräver två saker av dem som är politiskt ansvariga. För det första krävs det som sagt fantasi och djärvhet. För det andra – och det är ännu viktigare – krävs att man inte är så förblindad av liberal teori att man inte använder sig av den utomordentliga möjlighet till samordning som innehavet av regeringsmakten innebär. Ni har möjligheten, men ni saknar viljan, intresset och – tyvärr verkar det så – också den gestaltande fantasi som behövs för att klara detta.

Jag är övertygad om att om vi finge chansen skulle vi åstadkomma en effektivare satsning i samarbete med näringslivet. Det kanske förvånar någon här att socialdemokratin talar om samarbete med näringslivet, men det är i så fall enfaldigt. Hur skulle vi i vårt samhälle ha nått dithän där vi nu är utan att ett samspel hade förekommit inom ramen för blandekonomin mellan de politiskt ansvariga och dem som arbetar inom näringslivet? Och hur tror ni att det skulle ha sett ut, om inte fackföreningsrörelsen varit beredd att långsiktigt engagera sig politiskt? Den visar på nytt sin vilja att engagera sig för att lösa problemen. Jag är övertygad om att vi, om en riktig politik fördes, på nytt skulle få en period av långsiktig tillväxt som den vi hade under socialdemokraternas 44 år långa regeringsinnehav, dvs. produktionen skulle fördubblas vart tjugonde år. Men vi når inte dit om inte regeringen backar ut

ur sin dogmatiska liberalism och utnyttjar de möjligheter som regeringsinnehavet innebär. Dessutom måste ni föra en politik som gör att ni kommer på talföt med stora folkgrupper och inte bara med dem som nominerar er.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Arne Pettersson måste ha fått några av Carl-Henrik Hermanssons överblivna fabler. Han visar en betydande förmåga att berätta sagor. Men jag måste nog ändå säga att Carl-Henrik Hermansson är bättre på att berätta. Det finns mera av innehåll och poäng i hans fabler än i Arne Petterssons sagor.

Jag skall ta upp tre saker. Arne Pettersson säger att regeringen har pressat ned kommunerna. Nu ligger som Arne Pettersson vet den kommunala konsumtionstillväxten på en mycket hög nivå. Det har den gjort under flera år och det kommer den att göra också i år. Hur mycket högre bör enligt Arne Pettersson nivån ligga, eftersom vi har pressat ned den så lågt? Och hur vill Arne Pettersson finansiera denna högre nivå? Genom ännu högre kommunalskatter? Det räcker alltså inte med närmare två kronor i genomsnittlig kommunalskattöjning under 1978. Hur mycket mer vill Arne Pettersson höja moms, eller vilka andra lösningar vill han föreslå? Vi talar inte om de behov som vi vill tillgodose ute i kommunerna – det finns många sådana. Socialdemokratins insatser har nämligen inte gjort att det är så bra ställt i vårt samhälle som Arne Pettersson och utskottsreservanterna gör gällande.

Hur mycket mer vill då Arne Pettersson satsa, och hur vill han finansiera denna ökade satsning? Jag skulle vilja få ett svar på det, inte i form av en mängd ord och undanglidningar och svepande formuleringar, utan med några siffror.

Det andra jag vill ta upp gäller inflationsskyddade skatteskalor. Det handlar inte på något sätt om att låsa våra skatter. Självfallet har regering och riksdag att besluta om hur man vill att våra skatter skall se ut det ena och det andra året. Vad det handlar om är att vi inte passivt vill låta inflationen urholka de politiskt beslutade skatterna.

Socialdemokraternas alternativ, för det tredje, skulle betyda en starkare budget, säger man. Ja, det gör det kanske med ungefär en miljard kronor. Men jag vill inte se det som en särskilt imponerande kraftprestation i en budget som omfattar ungefär 150 miljarder kronor. Jag medger gärna att budgeten på så vis är ungefär 1 miljard starkare. Men det medför betydande risker för samhällsekonomi och sysselsättning att uppnå den ganska måttfulla förstärkningen.

Svenskt näringsliv, svenska företagare och svenska löntagare hade fått arbeta med ett 20 % högre kostnadsläge, om Arne Pettersson fått vara med och bestämma den ekonomiska politikens utformning. Han har nämligen mycket bestämt avvisat de växelkursförändringar som har skett, och han har stött en rad förslag om ökade avgifter och skatter. Kort sagt hade vi nu fått arbeta med ett kostnadsläge som varit ungefär 20 % högre.

Läget kan förändras genom utvecklingen i andra länder, men vi talar om det läge som rätt och ännu råder. Hur skulle vi kunna sälja mera och skapa

flera nya jobb i en sådan situation? Det vore intressant om Arne Pettersson ville berätta detta – inte i form av sagor utan genom konkreta illustrationer.

Nr 85

Onsdagen den
1 mars 1978

ARNE PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att jag är en dålig berättare. Jag skall inte värdera Ingemar Mundebo såsom berättare, men såsom matematiker är han rätt lustig. Han hugger till och påstår att vad jag här har sagt skulle ha lett fram till en 20 % högre kostnadsnivå. Eftersom budgetministern ju är specialist på att exercera med siffror, kanske han är vänlig och efter mitt anförande berättar varifrån han har fått siffran 20 %.

Jag vet inte vad Ingemar Mundebo gjorde medan jag talade, men det är möjligt att han satt och tänkte på några andra sagor. De senare två tredjedelarna av mitt anförande var nämligen ett försök att berätta hur jag ser på möjligheten att ta oss ut ur den stagnation eller, rättare sagt, tillbakagång som är ett faktum. Jag vill påminna budgetministern om att det är första gången sedan 1930-talet som konungariket Sverige har gått med förlust. Det är herrarna som har lett ruljangsen under den tiden.

Ingemar Mundebo frågade vad vi skall göra för att ge kommunerna en chans. Vad jag menade med pressen på kommunerna är den hårdhet i formuleringarna som ständigt återkommer från regeringen när det gäller det kommunerna anser vara naturligt, nämligen behovet av en expansion. Jag skall tillägga att hur bra vi än lyckas med näringspolitik och industripolitik är ett alldeles säkert, nämligen att vi den vägen inte kommer att lösa svenska folkets sysselsättningsproblem.

Vi får om en stund höra Nils Åsling tala om de 400 000 nya jobben och de 270 000 jobb som skulle ha skapats inom industrin. Men de kommer inte att finnas där. Om de svenska kommunerna skall kunna hålla kvar sin service på nuvarande nivå, behöver under en femårsperiod ca 70 000 människor ytterligare anställas. Skall kommunerna leva upp till sina planer behövs 150 000. Skall man svara upp emot behoven behövs det i kommunerna ytterligare en kvarts miljon anställda. Och om vi med heder skall skilja oss från den politiska uppgift vi är satta att sköta, skall vi hjälpa kommunerna att se till att de människor som är och blir utan arbete sätts in på den viktiga uppgiften att sköta service i kommunerna.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Bara ett kort svar och ett kort konstaterande.

Svaret gäller de 20 % varmed vårt kostnadsläge hade försämrats om Arne Pettersson hade fått bestämma svensk ekonomisk politik. Det har skett tre växelkursjusteringar. Det motsvarar ungefär 15 %. Socialdemokraterna har lagt fram ett antal förslag om nya och höjda avgifter. Det motsvarar 5 % – om vi skall vara riktigt nog. Arne Pettersson, skall jag medge att det motsvarar 4,5 %. Tillsammans blir det alltså 19,5, men sedvanlig matematik medger en avrundning till ca 20 i ett sådant fall.

Och så ett konstaterande. Jag fick inte veta hur mycket högre den

Finansdebatt

kommunala konsumtionstillväxten skulle vara, hur mycket mera kommunalskatter och moms skulle höjas och vilka nya skatter och avgifter vi eventuellt skulle få. Jag fick inte veta det, och uppriktigt sagt, herr talman, hade jag nog inte väntat det heller.

ARNE PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle vara ganska lärorikt för mig att få höra hur underlaget till de i och för sig riktiga beräkningarna har tagits fram. Jag vill påminna budgetministern om att jag talade om *konsekvenserna* av devalveringarna. Jag svarade på samma sätt som Kjell-Olof Feldt gjorde i förmiddags: Ingen kan i dag avgöra om devalveringarna har varit riktiga eller inte. Men det faktum jag talade om var att devalveringarna har inneburit en reell standardsänkning för de svenska löntagarna – inflationseffekten har åstadkommit detta. Det finns ingen som helst grund för att säga som Ingemar Mundebo gör att våra förslag skulle ha inneburit en ökning av kostnaderna med 20 %.

Ingemar Mundebo frågar: Hur mycket skulle kommunalskatten höjas och hur mycket skulle omsättningsskatten höjas? Låt mig säga att skulle kommunerna få möjlighet att driva en politik som svarar mot människornas krav på kommunerna – jag tänker då mest på den grundläggande vården, dvs. att gamla människor inte skall behöva läggas i säng kl. 15 osv. – så torde det röra sig om ganska kraftiga satsningar. Men det viktiga som jag har försökt säga både i mitt första anförande och i mitt andra inlägg är: Bryt med den sterila syn som ni har! Försök att förena er med oss i en positiv framtidssyn och försök att göra någonting för att bryta den stagnation som i mycket är en produkt av er ovilja eller er oförmåga att handla. Jag talade i tio minuter på det temat tidigare.

Det är fruktlöst att tro att man kan lösa problemen på det sterila sätt som Ingemar Mundebo använder som utgångspunkt för diskussionen här. Vad som behövs är att få i gång tillväxten igen. Jag vet att för Ingemar Mundebo är tillväxt inte något fult ord, men det är det för andra i hans närhet. Och det viktiga i sammanhanget är ju detta, att om vi skall lyckas att få de människor ut ur den gamla svenska fattigdomen som ännu lever kvar i den, så vill det till att vi för en annan politik som leder till en förstärkning av den ekonomiska basen. Och ur denna förstärkta ekonomiska bas, Ingemar Mundebo, skall vi ta de pengar som kommunerna behöver!

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Den här gången skall jag göra en ännu kortare kommentär, eftersom jag ännu inte har fått något klart besked på mina klara frågor om Arne Petterssons syn på kommunerna.

Vad jag nu kan konstatera är att det finns en grund för de siffror som jag nämnde, nämligen den att svenska varor genom växelkursförändringar och genom uteblivna skattechöjningar kan konkurrera med ett 20 % fördelaktigare pris än vad de skulle ha kunnat göra, om Arne Pettersson hade fått bestämma över den svenska ekonomiska politiken.

Sedan vet vi att det finns en annan sida av växelkursförändringarna, nämligen de effekter som de får på priser inom landet. Dess värre är det så att flera av våra ekonomisk-politiska åtgärder inte bara har en enda effekt. Men en effekt är otvetydig – nämligen att våra företag genom regeringens ekonomiska politik nu kan gå ut på världsmarknaden och konkurrera på en 20 % fördelaktigare prisnivå.

Får jag slutligen bara säga att jag har en positiv livssyn och en stark tro på ekonomin. Arne Pettersson kan ju läsa slutorden i mitt förra anförande.

Förste vice talmannen anmälde att Arne Pettersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Regeringens finansplan, finansutskottets betänkande och oppositionens reservation till detta betänkande dröjer i allt väsentligt vid stabiliseringspolitikens centrala frågor, som också har varit föremål för en ingående debatt här tidigare. Nödvändigheten av att hålla tillbaka den privata konsumtionen, att målmedvetet prioritera näringslivets investeringar och att fortsätta kriget mot inflationen är centrala uppgifter.

Man får det intrycket av debatten här att oppositionen nu också tvingas erkänna att regeringens politik i dessa avseenden börjar ge avsedd effekt. Arne Petterssons anförande nyss var från den synpunkten intressant. Med sedvanlig vältalighet försökte han blanda bort korten och ta upp relativt perifera frågor för att glida över de centrala frågeställningarna i detta problem. Han framhöll också att socialdemokratin i valrörelsen 1976 varnade för de ekonomiska problemen. Ja, det var väl i så fall i någon bisats som man gjorde det. Min fråga till Arne Pettersson är därför: Om man var medveten om allvaret i den ekonomiska situationen, varför ville man då inte fullfölja den uppgörelse om stabiliseringspolitiken som träffades i finansutskottet i november–december 1975 och som socialdemokratin våren 1976 sade nej till? Jag vet att Gunnar Sträng inte tycker om att jag påminner om den här uppgörelsen. Men Arne Pettersson var ju i egen person med om denna ärofulla uppgörelse och kan väl inte förneka dess förekomst. Min fråga är: Varför ville man inte fullfölja detta, om man var medveten om att Sveriges ekonomi befann sig i en så allvarlig situation?

När Arne Pettersson säger att t. ex. vi i centerpartiet skulle vara emot låglönesatsningar vill jag parentetiskt framhålla att detta är en grov förvanskning av det verkliga förhållandet. Jag tycker över huvud taget att Arne Petterssons karakteristik av inkomstutjämnningen och av den politik som bedrivs inom ramen för avtalsrörelserna är märklig. Detta blir närmast en kritik mot arbetsmarknadens parter. För min del har jag fullt förtroende för arbetsmarknadens parter och har därför ingen anledning att ta upp den kritiken till närmare granskning.

Om man då analyserar oppositionens positioner från finanspolitiska synpunkter blir inte det intryck man får av oppositionens linje särskilt imponerande. Den är i varje fall inte särskilt framåtsyftande, och kritiken här i

dag ger ju underlag för det omdömet. Man har uppenbart stått inför tvånget att markera en egen linje. Men man har inte varit särskilt framgångsrik när det gäller att odla sin särart. Det kan vara en intressant iakttagelse, och det vittnar om de problem det här rör sig om.

Det karakteristiska inslaget i oppositionens linje är väl – och det har Arne Pettersson vitsordat – att man säger nej till de skattejusteringar som torde bli ett ofrånkomligt inslag också i kommande avtalsrörelser.

Ett problem i den ekonomiska debatten är – och det har demonstrerats här i dag – att man alltför lätt bortser från hur lång tid det tar för åtgärder och händelser att slå igenom och få full effekt på ekonomin.

Så förhåller det sig exempelvis med den s. k. kostnads krisen, där 1975 och 1976 års dramatiska kostnadsutveckling i industrin ännu under 1978 kommer att lägga nya procenttal till inflationen. Detta sagt utan att kasta skulden på någon bestämd grupp eller på någon bestämd organisation. Det är bara ett konstaterande av kalla fakta.

Så förhåller det sig också med verkningarna av de ekonomisk-politiska åtgärder som regeringen vidtog under förra året för att återställa den ekonomiska balansen här i landet.

Regeringen har inom sitt ansvarsområde sökt trygga en gynnsam utveckling av den svenska konkurrenskraften.

Genom att knyta kronan till en korg sammansatt av valutorna i vår utrikeshandel har vi skyddat de svenska priserna från att åka snabbhiss uppåt med den tyska marken. Bara sedan valutabeslutet i augusti har Sverige sluppit att skriva upp sin valuta med de 5 à 6 % som hade blivit en följd av en fortsatt bindning till D-marken.

Utsikterna för 1978 är dock ingalunda lysande. Resursutnyttjandet i industrin är lågt, samtidigt som överkapaciteten dess värre i stor utsträckning befinner sig inom andra branscher än de som i första hand kan förväntas bli föremål för ökad efterfrågan när konjunkturen förbättras. Men samtidigt finns det en rad positiva omständigheter som direkt sammanhänger med resultaten av den ekonomiska politiken och näringspolitiken. Några av de viktigaste näringspolitiska avgörandena har redan träffats eller är omedelbart förestående. Krisbranscherna har inventerats, och många av de kostnadskrävande åtgärder som erfordrats är redan vidtagna utan onödig tidsutdräkt. Ett annat viktigt inslag är neddragningen av lagren i näringslivet. Avvecklingen av övernormala lager motsvarade under 1977 hela nedgången i bruttonationalprodukten, och allteftersom lagren under innevarande år kommer i normal nivå uppstår ett ökat behov av att fylla på lagren. På den vägen kan man skapa nya sysselsättningsmöjligheter.

Man kan alltså utan att ta till överord säga att framtidsperspektiven ljusnar – om än rätt försiktigt. Konjunkturbilden är naturligtvis splittrad i hela världen, men allt fler faktorer pekar dock på en ökad aktivitet. Det finns anledning att under nästa år räkna med en markerad uppgång. Vi märker hur aktiviteten nu ökar i västtysk ekonomi. Uppgången i Storbritannien är väl dokumenterad, och även om det finns motsägelsefulla detaljer i amerikansk ekonomi råder det dock inget tvivel om att USA kommer att ge betydande

draghjälp till världsekonomin under det närmaste året. Detta har börjat sätta sina spår också här och var i svensk exportindustri. Det finns anledning att räkna med att volymökningen när det gäller exporten drar med sig vissa ökade investeringar. Detta är med tanke på investeringsutvecklingen under fjolåret mycket angeläget. Även om exportindustrin alltså bara är en del av svensk ekonomi finns det anledning att räkna med vissa spridningseffekter, men naturligtvis – och det konstaterandet måste man göra – är stagnationen i den inhemska konsumtionen en starkt tillbakahållande faktor i det här läget. Den expansion vi har att räkna med kommer alltså framför allt inom den exportinriktade industrin.

Det finns då anledning att dra vissa slutsatser av detta. Den första är att trots uppgången kommer våra akuta företagsproblem att leva vidare under detta år och i vissa branscher också under nästkommande år. Den utdragna lågkonjunkturen har skapat så djupgående likviditets- och soliditetsproblem i företagen att det tar tid innan företagen återvunnit sin balans.

På sina håll har det funnits ideologiska hämningar när gällt att diskutera företagets vinst och företagets ekonomiska utveckling. Kanske har den här lågkonjunkturen bland mycket annat bidragit till att öka förståelsen för den självklara sanningen att det är vinstrika företag – de må befinna sig i statlig eller privat ägo – som har möjligheter att trygga sysselsättningen och generera kapital för vidareutveckling.

Den lärdom man kan dra av detta är att företagets motståndskraft har varit alltför dåligt utvecklad. Till detta kan naturligtvis sägas att konjunkturen medfört extrema påfrestningar utan motsvarighet tidigare under efterkrigstiden. Mot dessa extrema påfrestningar har det inte funnits möjlighet att säkra företagen genom att under goda tider ackumulera vinster. Man kan betrakta detta som ett politiskt faktum, bl. a. när det gäller aspekterna på utjämningspolitiken.

Men varför har då samhällets beredskap i det här läget varit så dålig? Trodde möjligen den förra regeringen på de s. k. självläkande krafterna? Det ser inte bättre ut. Det är det intryck jag fått sedan jag konfronterats med industriproblemen sedan oktober 1976. Nu kräver Arne Pettersson djärvare grepp, en satsning på framtidsprodukter och på utvecklingsdugliga industri-grenar. Han säger också att vi strött pengar omkring oss till näringslivet. Jag vill då fråga: Vilka insatser i svenskt näringsliv skulle Arne Pettersson vilja ha ogjorda i dag? Är det satsningen på svenskt stål som Arne Pettersson ifrågasätter? Eller är det satsningarna på varvsindustrin och tekoindustrin? Det är väl lämpligt att en beskyllning för att vi strött pengar omkring oss preciseras, så att vi vet vilka industrier som Arne Pettersson anser att vi har satsat för mycket på.

Jag väntade mig naturligtvis också att Arne Pettersson skulle komma med de förlösande råden och peka på vilka framtidsutsikter vi har inom olika branscher, vilka produkter som vi närmast skall satsa på. De råden uteblev dock – jag vet inte varför. Men om jag går till det socialdemokratiska partiets handlande, så har jag fått klart för mig att man egentligen inte har någonting att erbjuda. Man har till sist vaknat till insikt om problemens allvar, och man

har lanserat sin strukturfond, vilken man tagit fram i alla debatter här i kammaren under det senaste året som den undermedicin som skulle lösa alla problem genom någon underlig trollformel. Strukturfonden skulle, som budgetministern påpekat här tidigare, finansieras med ökade avgifter på produktionen, vilket ju redan det är ett anmärkningsvärt förslag i detta speciella sysselsättningsläge. Ännu mer anmärkningsvärt är att fonden skulle läggas vid sidan av samhällets inflytande, dvs. direkt innebära en uppsplittning och därmed en försvagning av de samlade näringspolitiska insatserna i samhället.

En effektiv näringspolitik måste vara integrerad med övriga samhällsåtaganden, annars blir det ingen effektiv näringspolitik. Strukturproblemen löser man genom en offensiv näringspolitik. Det är kanske betecknande att den näringspolitiska debatten inom socialdemokratin under hela 1970-talet nästan enbart dröjt vid frågan om makten i eller över näringslivet. Den frågan måste som jag ser det lösas genom sedvanliga politiska beslut i denna kammare, i svenska folkets namn, där de ramar inom vilka företagen verkar skall preciseras. Därvid är det viktigt med en klar och distinkt ansvarsfördelning mellan företag och samhälle. Socialdemokratin har i stället valt att hävda en utveckling mot ett korporativt system och därmed minska ansvariga politiska organs inflytande över näringspolitiken.

Den näringspolitisk som vi utvecklat sedan oktober 1976 har utformats i medvetande om att regering och riksdag har det övergripande ansvaret att klara sysselsättningen och att säkra överlevnaden i företag och branscher i svårigheter. I den här politiken har det funnits ett starkt inslag av strukturfrämjande åtgärder, och vi har haft en hög ambitionsnivå. Aldrig någonsin tidigare har en kraftsamling för sysselsättningen haft en omfattning som nu, om man ser till resurserna. Men det räcker inte. Ändå nödgas vi konstatera hur företag får inskränka driften och i allra sämsta fall lägga ned verksamheten. Med arbetsmarknadspolitiska åtgärder får man då söka bemästra de akuta problemen för människor och utsatta orter.

Den massiva satsningen på näringspolitiken och industrin har emellertid lagt en bra grund för skilda strukturinsatser. Arbetet med branschprogrammen skall nu fortsätta med oförminskad kraft. Samtidigt kan man emellertid notera hur stabiliseringspolitiken, dvs. den ekonomiska politiken, ger successivt ökad effekt åt åtgärderna. De strukturinsatser som genomförts nu men som kan beräknas få full effekt först nästa år kan därför utformas från förutsättningen att vi då har en expansion på gång, i varje fall inom svensk exportindustri. Detta motiverar något av en kursomläggning, dvs. att man nu mer målmedvetet än vad som hittills har varit möjligt i näringspolitiken styr över resurser från branscher med begränsade utvecklingsmöjligheter till expansivare sektorer. Det första exemplet på den kursomläggningen blir varvpolitiken, beträffande vilken riksdagen kommer att föreläggas en principiell proposition i juni. Sverige har en alltför stor varvsnäring i förhållande till de ekonomiska förutsättningarna och med tanke på den utveckling vi kan skönja på världsmarknaden. Den fråga man ställer i sammanhanget är naturligtvis denna: Vilka sektorer kan man räkna med tar

hand om från varven friställda resurser när det gäller arbetskraft, kapital och undantagsvis ren produktionsutrustning? Det är framför allt exportinriktad verkstadsindustri som jag nu bedömer har bättre utvecklingsmöjligheter.

Den ökade vikt som fästs vid offensiva insatser förutsätter en positiv medverkan av alla berörda parter: företag, fack och samhälle. Lyckas vi med den anpassning som nu förestår, lyckas vi också på nytt utnyttja vad som tidigare varit den speciella styrkan i svenskt näringsliv, dvs. förmågan av snabb anpassning till ändrade marknadsförutsättningar. Överlevnaden och vakthållningen när det gäller sysselsättningen är dock alltså det primära i näringspolitiken. Men genom den här kursomläggningen bör det också bli möjligt att i ökande omfattning främja effektiviteten i produktionen, eftersom vi med de nuvarande branschprogrammen sysselsättningsmässigt har lagt en hållfast grund att arbeta vidare på.

De prioriteringar som skett på kapitalmarknaden, tillskapandet av de regionala utvecklingsfonderna som startar den 1 juli i år och andra offensiva inslag i näringspolitiken, ger också goda möjligheter att ta fasta på och främja skilda utvecklingsprojekt i svenskt näringsliv. Man bör som mål ha att inga realistiska och lönsamma projekt i svenskt näringsliv nu skall stå tillbaka i brist på resurser.

En inte minst mot denna bakgrund viktig fråga för den framtida näringspolitiken är naturligtvis finansieringen av näringslivet.

Självfinansieringen i företagen har minskat, och det är därför nödvändigt med kapital utifrån samtidigt som vi måste sträva efter förbättrad lönsamhet i näringslivet för att på det sättet öka självfinansieringen och företagens egen förmåga att bemästra förändrade förhållanden.

Det kommer att behövas mycket kapital för att möjliggöra investeringarna i de expansiva sektorerna och företagen, för att möjliggöra ännu större satsningar på teknisk forskning och utveckling och för att fullfölja den påbörjade strukturomvandlingen i viktiga branscher.

Debatten om löntagarfonder har alltmer kommit att handla om fondernas roll för näringslivets kapitalförsörjning. Det tycks i dag råda stor enighet om att löntagarnas ökade medverkan kommer att krävas i detta avseende.

Vi skall alltså finna formerna för att åstadkomma en ökning av andelen löntagarkapital i näringslivet. Det är en angelägen uppgift.

Sedan debatten om det Meidnerska socialiseringsförslaget startade har åtskilliga varianter presenterats och diskuterats. Socialdemokraterna lade nyligen fram ytterligare ett förslag om hur löntagarfonderna skulle kunna se ut. Det är – och det finns anledning att betona detta – vissa positiva punkter i förslaget, t. ex. utvecklingen av 24 regionala fonder. Förslaget tycks dock alltmer framstå som ett stickspår i förhållande till den gamla huvudlinjen, som innebär att vi lämnar marknadsekonomin och därtill tar ett steg mot ett mera korporativt samhälle.

Man kommer inte från intrycket att de regionala fonderna och den samhällsstyrda huvudfonden bara är dekorationer för att göra det ursprungliga Meidnerförslaget mera smakligt och lättare för människor att acceptera. Det nya socialdemokratiska förslaget till löntagarfonder är alltså inte nytt i

egentlig mening utan till sina huvuddelar en förklarad upplaga av det gamla.

Den socialdemokratiska förkärleken för korporativt styrda fonder är beklaglig från den politiska demokratins synpunkt, och egendomlig också mot bakgrund av att det finns ett accepterat och väl förankrat fondsystem, där de politiskt valda församlingarna i samhället har hand om styrningen.

Det är AP-fonderna.

Hur har socialdemokraterna tänkt sig AP-fondernas framtid i ett socialistiskt samhälle med korporativa inslag? Skall AP-fonderna sjunka tillbaka till något slags andra klassens finansieringsinstitut?

Är det inte så att uppbyggnaden av ett system enligt den socialdemokratiska linjen skulle kunna riskera avsättningarna till AP-fonderna och urholka det pensionssystem som byggts upp under 20 år? Det finns många oklarheter i det nygamla förslaget, och förhållandet mellan pensionsfonderna och löntagarfonderna är en av de mest iögonenfallande.

Det finns förvisso mycket mer att säga om löntagarfondsdiskussionen, men det lär bli tillfällen att återkomma till dessa frågor i andra sammanhang. Två viktiga principiella krav måste dock ställas på löntagarfonderna, och det är angeläget att redan inledningsvis i denna debatt slå fast dessa grundläggande krav.

Det första är att systemet skall vara förenligt med vårt blandekonomiska system. Löntagarfonder skall inte vara något sätt att införa socialismen bakvägen.

Det andra mycket viktiga kravet är att samhället skall ha ett klart ansvar för fonderna. Politiskt valda samhällsorgan skall inte träda tillbaka för partinsressen, när det gäller de viktiga frågorna om näringslivets framtida uppbyggnad och strukturering.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ARNE PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nils Åsling bad mig att på några punkter precisera de anklagelser som jag hade riktat mot centerpartiet och som han avvisade. Bl. a. sade han att det är fel att centerpartiet inte skulle ha ställt upp för en fortsatt utjämningspolitik.

För det första påstod jag, vilket jag nu upprepar, att skattelättnader ges åt dem som har det hyggligt och tas ut i form av ökade skatter på dem som har det sämst. Det är en ändring av profilen på skattepolitiken som innebär, att ni har medverkat till att stoppa upp utjämningspolitiken och i vissa stycken har fört den tillbaka.

För det andra påstod jag att ni har delat ut pengar där de inte behövs. Det har ni också gjort. Sänkningen av arbetsgivaravgifterna innebär ju att miljardtals kronor skiftades ut till företagen oberoende av om de behövde en stötta eller inte. Vi sade i samband med denna åtgärd, och vi vidhåller det nu, att det hade varit en betydligt klokare politik att regeringen och riksdagen

hade haft dessa miljarder till förfogande för att sätta in dem på utvecklingsarbete med strukturstärkande och strukturförändrande inriktning.

För det tredje frågade Nils Åsling: Varför ger Arne Pettersson och ni andra aldrig exempel på något område, där vi kunde ha utvecklat våra förutsättningar och därmed fått någonting nytt att tillverka och att sälja? Närmast liggande är ju kärnkraften. Där har i Sverige utvecklats en högklassig teknologi och ett internationellt erkänt kunnande. Men ert hattande och jag skulle vilja säga hoppande i denna fråga har gjort det utomordentligt besvärligt för oss att fortsätta att verka på en marknad som, om man hade fått fortsätta i kärnkraftsindustrin med säkerhet, skulle ha betytt inte som nu ett nytt område med svårigheter utan ett område med stora utvecklingsmöjligheter.

Jag skulle också kunna ta upp gasproblematiken. Kommer ni ihåg när man med dunder och brak visade att nu skulle naturgasen ersätta kärnkraften? Man satte Nils Åslings statssekreterare att göra en utredning som vi andra aldrig har fått se. Jag vet inte om någon här har sett den. Och inte har jag erfart att den har blivit offentlig. Denna utredning visade att det inte gick att ersätta kärnkraften med gas, och då var det inte roligt längre. Här är ett tips, Nils Åsling! Inom framtidens energi- och högteknologi kommer gasen som självständigt element och bärare av energi att vara utomordentligt viktigt.

Vi skåningar har väckt en motion där vi föreslår att man tar upp gasproblemet från en sansad och realistisk synpunkt.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Arne Pettersson vidhåller att centerpartiet inte skulle ställa upp på utjämningspolitiken och låglönesatsningarna. Detta är fel! Vi har inte medverkat till någon nominell försämring för låglönegrupperna skattepolitiskt. Om här har skett vissa förändringar i skatteskalornas utformning, så är det att märka. Arne Pettersson, att det aldrig nominellt, och det är ju det som ändå avgör vad den enskilda människan har i plånboken, har gått ut över låglönegrupperna.

Arne Pettersson säger vidare att det är fel att sänka arbetsgivaravgiften. Gå ut till företagen, Arne Pettersson, och fråga vad det har betytt i detta pressade sysselsättningsläge. Jag kan försäkra Arne Pettersson om att det genomgående omdömet är att denna må vara marginella men dock kostnadssänkande åtgärd är av avgörande betydelse för många företag när det gäller att hålla sysselsättningen uppe.

Ser man dessutom den här generella insatsen vid sidan av de selektiva industripolitiska insatser vi har gjort, så har ju tyngdpunkten legat inom industripolitiken. Och det var där som Arne Pettersson väckte min nyfikenhet. Vad är det i de stora massiva industri- och näringspolitiska satsningar som denna regering har gjort som ni vill ifrågasätta? Tala om det! Ni talar ju ständigt om detta i debatter, framför allt ute i buskarna! Tala om vad det är ni ifrågasätter. Är det Svenskt stål, specialstålsatsningen eller varven? Vad är det som skulle ha varit annorlunda? Sanningen är den att socialdemokratin har stått tomhänt med alternativ i de här fallen.

När jag bad om exempel på utvecklingsområden hade jag naturligtvis kunnat räkna ut att Arne Pettersson skulle komma sättande med kärnkraften som en produkt av denna skapande fantasi som Arne Pettersson så värtaligt yttrade sig om här tidigare. Nu slumpar det sig faktiskt så att kärnkraften över hela världen är under omprövning och under diskussion. Man ifrågasätter den därför att man inte har löst säkerhetsproblemen. Det är ingen expansiv bransch längre.

Jag mötte facket från Uddcomb häromdagen i en mycket sansad och ingående analys av den situation de befann sig i. Man sade att marknaden viker ute på kontinenten. Det är minsann ingen framtidsbransch, som kan suga upp de ledigblivna resurserna i andra branscher på tillbakagång.

Däremot vill jag gärna ge Arne Pettersson ett erkännande för det andra utvecklingsområde som han här tog fram. Det första som sades när vi trädde till var ju att den förra regeringen hade varit ganska ointresserad av diskussioner beträffande gasleveranser från vår omgivning – från öst och från Nordsjön. Sedan dess har vi etablerat kontakter. Jag har själv medverkat till direkta kontakter med sovjetryska myndigheter för diskussion om gasleveranser, och energiministern har bedrivit intensiva förhandlingar med Norge och Danmark om nyttiggörandet av gasen ute i Nordsjön. Förhandlingar pågår om Sydsveriges anslutning med en pipeline till det centraleuropeiska gasnätet.

Här händer mycket. Arne Pettersson har rätt i att gasen kommer. Frågan är nu bara hur vi skall bygga upp en mottagningsorganisation och göra energikonsumenterna, framför allt i näringslivet, medvetna om gasens förtjänster och om att vi också skulle kunna ta in gas via fartyg. Kanske vi den vägen t. o. m. skulle kunna lösa det problem som vi har i Malmö beträffande en icke helt okänd varvsindustri.

ARNE PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis så, Nils Åsling, att om man genomför en skatteomläggning som innebär att indirekta skatter – som träffar alla – ökar och att de direkta skatterna sänks – och sänks mest – för dem som har hyggliga inkomster, innebär det också en omfördelning av skattetrycket till deras nackdel som *inte* får del av den senare sortens skattesänkning. Det är emellertid den politiken som centerpartiet har medverkat till. Det innebär att ni på det området har visat vägen *från* en fortsatt utjämningspolitik och tillbaka till ett samhälle med större klyftor.

Att det har kommit att inspirera personer som har ansvar på den ena sidan i lönekampen är tveklöst. Nils Åsling kan vara övertygad om att hundratusentals anställda i det här landet känner denna samlade attack – jag talar i första hand om anställda med låga löner – mot deras chans att få en förbättring, genom en från deras synpunkt sämre profil för skatterna och ett motstånd mot de successiva förbättringar för låglönegrupperna som har pågått i tio år. Deras upplevelse av detta är att centern inte har levt upp till sina löften.

Kärnkraften och gasen är två exempel. Jag skulle kunna nämna åtskilligt

fler. Jag skall ge Nils Åsling ännu ett tips. Vi håller på att skaffa oss ett unikt kunnande i miljöfrågor, både beträffande den yttre miljön – vatten, luft – och när det gäller att skapa arbetsplatser med mänskliga – i verklig mening mänskliga! – funktioner. Detta, Nils Åsling, är ett kunnande som skulle, om man satsade på det, kunna öppna en väldig exportmarknad för försäljning av svenskt kunnande. Var övertygad om att även arbetare och andra grupper i andra länder som brottas med samma besvärligheter inte heller kommer att finna sig i att arbeta i omänskliga miljöer!

Allra sist, herr talman, ber jag att få rikta ett tack till Nils Åsling för hans förståelse för vår framstöt om att på allvar ta upp gasproblemet, inte bara importen av gas, utan framför allt hanteringen, forskningen, förmerandet av kunnandet. Det ger mig i alla fall litet tilltro till *någon* i den här regeringen.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill vitsorda att detta tack värmdde mig djupt – närmast rörde mig – eftersom det kom från en representant för det socialdemokratiska partiet. Den omständigheten att det nu kommer att hända en del i det här gamla landet när det gäller alternativa energikällor, dit gasen får räknas, beror ju på att landet har bytt regering och nu har en regering som inte är benhårt fixerad till ett enda energislag, dvs. kärnkraften. Tack vare den omständigheten, Arne Pettersson, kan era synpunkter vinna beaktande.

När det gäller Arne Petterssons resonemang om skattepolitiken har han nu slagit till reträtt – må vara en halv sådan. Han erkänner att vi inte har medverkat till att försämra för låglönegrupperna genom den utformning av skatteskalorna som vi har varit med om. Det har inte blivit någon nominell försämring. Den höjning av de indirekta skatterna som vi av finansiella skäl varit tvungna att medverka till har man i fråga om barnfamiljerna kompen-serat genom höjda barnbidrag och i fråga om folkpensionärerna genom höjda pensioner.

Det är klart att jag är medveten om att detta kanske inte slår hundraprocentigt rätt i alla avseenden. Men det är uppoffringar som man nu måste göra här i landet för att få rätsida på ekonomin. Min kontakt med folket på verkstadsgolvet visar att man också är beredd till dessa uppoffringar därför att man så högt värdesätter regeringens målmedvetna satsning på att säkra sysselsättningen. För den enskilda människan i dagens Sverige är det inte en krona mer eller mindre i välstånd som är det avgörande, utan det är chansen att behålla sitt jobb och tryggheten i jobbet. Och därvidlag är vi beredda att satsa alla tänkbara resurser.

Sedan anförde Arne Pettersson ytterligare exempel på expansiva områden i svenskt näringsliv. Han gjorde det med en övertygelse som nästan skulle kunna vittna om att han själv hade uppfunnit hela miljöpolitiken. Så är det nu dess värre inte. Den är en produkt av många års politisk opinionsbildning, till vilken inte minst det parti jag representerar har medverkat konstruktivt och aktivt. När det gäller arbetsmiljöns område delar jag Arne Petterssons uppfattning att där finns mycket att göra. Den proposition om ökade och nya

resurser till forskning och utveckling som energiministern inom kort lägger på riksdagens bord kommer ju också att ta upp detta och värdera det som en expansiv sektor av näringslivet.

Även där, Arne Pettersson, är vi alltså överens. Men det är inget nytt område. Vi behöver flera områden där man kan expandera, där man kan öka avsättningen av svenska produkter för att också kunna trygga sysselsättningen i fortsättningen.

Andre vice talmannen anmälde att Arne Pettersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Under flera år var det vanligt att olika skattepolitiska förslag avvisades med hänvisning till pågående utredningsarbete. Inte mindre än tre olika utredningar var samtidigt verksamma. Nu har dessa utredningar lagt fram sina förslag. Blir det då några genomgripande förändringar? Inte alls. Huvudlinjen i den tidigare förda skattepolitiken består. Fortfarande kommer de minst bärkraftiga i samhället att få bära de tyngsta bördorna.

Den reformering av skattesystemet som utlovades i regeringsdeklarationen efter 1976 års val blir det inte mycket av. Inflationsskyddet i skattesystemet är främst ägnat att gynna höginkomsttagarna. De utlovade åtgärderna för att hålla tillbaka de kommunala skattehöjningarna består i olika åtstrammingsåtgärder, som omöjliggör för kommuner och landsting att klara sina serviceuppgifter, och hot om införande av skattetak.

Inför 1976 års val upprepade nuvarande ekonomiministern Gösta Bohman med stor envishet att det går att sänka skatten om viljan finns. Detta var naturligtvis avsett som ett löfte till alla som kände skattebördan tung, att om moderaterna kom i regeringsställning skulle skatten sänkas. De grupper i samhället som moderaterna främst företräder kan möjligen säga att löftena infriats. Men hur är det för det stora flertalet i samhället? Hur är det för de stora grupper arbetare och tjänstemän med låg- och medelinkomster?

De som särskilt hårt känner tyngden av stigande kommunalskatter har inte fått någon lättnad. De som känner den indirekta beskattningen särskilt tung, inte minst beskattningen av dagens nödtröft, har inte fått någon lättnad. Tvärtom har kommunalskatterna fortsatt att stiga, och momsens höjts. Så långt som till att sänka skatten för dem som bäst behöver det sträcker sig givetvis inte Bohmans och den borgerliga regeringens vilja.

För att fortsätta den orättvisa skattepolitiken gör regeringen en felaktig beskrivning av utvecklingen. Den hävdar att progressiviteten i beskattningen är en faktor som haft destabiliserande effekt på den svenska ekonomin. Detta för att motivera det höginkomsttagarvänliga beslutet om s. k. automatiskt verkande inflationsskydd. Den åtgärden påstår regeringen vara avsedd att minska inflationen.

Men regeringen avstår från att utifrån samma utgångspunkt diskutera de stigande indirekta skatterna, som man själv medverkat till, och de stigande kommunalskatterna. Detta är inget annat än ett försök att rättfärdiga en

orättfärdig skattepolitik med talet om kamp mot inflationen. Inga vallöften och inga regeringsdeklarationer kan dölja att de negativa dragen i den skattepolitiska utvecklingen förstärkts under den borgerliga regeringens tid i kanslihuset.

Det finns flera skäl att speciellt uppmärksamma kommunalskatterna och den kommunala ekonomin i detta sammanhang. Det måste till helt andra åtgärder för att lösa dessa problem än vad regeringen visat sig villig att tillgripa. En enkel åtgärd borde vara att befria kommuner och landsting från skyldighet att till staten erlägga allmän arbetsgivaravgift.

Skatteutskottet har haft att behandla en vpk-motion om befrielse för kommuner och landsting från skyldighet att erlägga allmän arbetsgivaravgift. Detta har avstyrkts tidigare, och så får det väl bli även denna gång tycks man ha resonerat i utskottet. Tidigare har man bl. a. gömt sig bakom pågående utredningar, men nu går inte detta eftersom utredningarna kommit med sina förslag. Förra gången skatteutskottet skrev om denna fråga förväntade man att de tre utredningarna skulle behandla den. Därav blev intet. Men så har också utskottet någonstans talat om risken för "snedvridningar när kommunal verksamhet bedrivs i konkurrens med enskild näringsverksamhet", och det får duga denna gång som motivering för avstyrkande av motionen.

Men är skatteutskottet medvetet om vad man talar om? Det skulle vara intressant att få veta när dessa konkurrensförhållanden råder. De allmänna arbetsgivaravgifter exempelvis ett landsting har att erlägga gäller i väldigt stor utsträckning för anställda inom sjukvården. Hur kan en snedvriden konkurrens i förhållande till "enskild näringsverksamhet" förekomma på detta område? För primärkommunerna gäller att arbetsgivaravgifter i stor utsträckning erläggs för personal inom socialvård, åldringsvård och kommunal service av olika slag. Hur kan en snedvriden konkurrens uppstå i förhållande till "enskild näringsverksamhet" på dessa områden? Att de borgerliga partierna, som ju vill privatisera viss kommunal verksamhet, kan skriva så är begripligt, men tydligen har även socialdemokraterna i skatteutskottet godtagit utskottsskrivningen, och det är verkligen anmärkningsvärt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen 640.

Åtgärden att befria kommunerna från den allmänna arbetsgivaravgiften är en av många åtgärder som måste till för att man skall klara den kommunala ekonomin. Men den är viktig från flera synpunkter. Man kan vända på skatteutskottets resonemang och hävda att förhållandet att kommuner och landsting som enda inkomstkälla har skatter och avgifter gör att de befinner sig i ett ogynnsammare läge än "enskild näringsverksamhet" och bl. a. därför borde befrias från avgiften.

Det är minst sagt märkligt att den kommunala ekonomin ägnas så liten uppmärksamhet i regeringens och i finans- och skatteutskottens diskussion om ekonomi och skatter. Det är ändå så att kommunalskatterna tar betydligt mer av inkomsten än den direkta statliga skatten för de allra flesta inkomstagarna.

Eftersom skatteutskottet tydligen hyser vissa illusioner om att förslaget till

reformerat skatteutjämningsystem skulle innebära någon avgörande förändring, måste jag säga att kommunalekonomiska utredningens förslag inte kommer att stoppa kommunalskattehöjningarna. Kommunalskatterna har fördubblats sedan 1960 och tredubblats sedan 1950. Det perspektiv utredningen tecknar visar att redan i mitten av 1980-talet kommer vi att ha en medelutdebitering på 36 kr. om inga särskilda åtgärder vidtas. Man kan mena olika när man talar om åtgärder. Det finns krafter som bara ser åtstramning för kommunerna som en utväg och heller inte är främmande för ett skattetak. Från vänsterpartiet kommunisterna menar vi att den kommunala sektorn måste tillföras ökade resurser för att fullgöra sina serviceuppgifter utan kraftiga skattehöjningar.

De borgerliga partierna som innan de började regera gärna talade om att kostnader hade övervältrats från staten på kommunerna har glömt detta och företräder nu en kärv åtstramningslinje för kommunerna. Nils Åsling, som nyss befann sig i kammaren, kanske kunde erinra sig den beskrivning han stod för i början av 1970-talet när det gällde övervältringen från stat till kommuner. Man kan fråga: Gäller inte den beskrivningen längre?

Den åtstramningslinje som man nu ivrigt pläderar för skulle leda till att redan nu allvarliga brister i fråga om barnomsorg, sjuk- och hälsovård, äldreomsorg, miljö, bostadsförhållanden, kollektivtrafik etc. skulle förvärras.

Det finns ytterligare en effekt som man – medvetet eller omedvetet – blundar för när åtstramningsfilosofin förs fram, nämligen effekten på sysselsättningen. Olika utredningar har kommit fram till att det framför allt är på den offentliga sektorn som sysselsättningen beräknas öka. Kommuner och landsting har beräknats öka antalet arbetstillfällen avsevärt. Men hur skall detta kunna ske om inte de kommunala planerna kan fullföljas? Den frågan kvarstår obesvarad även efter flera genmälen här i kammaren för en stund sedan av budgetministern Ingemar Mundebo.

Den politik regeringen för mot kommunerna kommer att leda till försämrad social service, till sysselsättningsproblem och till fortsatta höjningar av kommunalskatter och taxor. Detta är sanningen. Dessa fakta förtiger man trots att det skrivs hundratals sidor om ekonomi och skatter. Man förtiger dessa faktiska förhållanden som ett led i en skattepolitik vars syfte är att vältra över ytterligare bördor på den arbetande befolkningen.

Vänsterpartiet kommunisterna företräder en skattepolitisk linje som syftar till utjämning av inkomst- och förmögenhetsskillnaderna och till en rättvisare fördelning av skattebördorna. Ett viktigt led i denna politik är att vidta åtgärder för att stoppa kommunalskattehöjningarna och tillföra den kommunala sektorn resurser för en nödvändig utbyggnad av servicen. Det är låg- och medelinkomsttagarna som drabbas hårdast av stigande kommunalskatter och taxor liksom av försämrad kommunal service.

Riksdagen har nu att ta ställning till ett delkrav, nämligen om befrielse för kommuner och landsting från skyldighet att erlägga allmän arbetsgivaravgift. Men vi har från vpk väckt flera förslag till omedelbara åtgärder för att förbättra den kommunalekonomiska situationen, bl. a. höjda statsbidrag till barnom-

sorgsverksamheten i kommunerna, kompensation till kommuner och landsting för erlagd mervärdeskatt och förbättrade statsbidrag.

Diskussionen om vilka resurser kommuner och landsting skall disponera måste också ses mot bakgrunden av andra skattepolitiska åtgärder. Indexregleringen av skatteskalen, sänkningen av allmänna arbetsgivaravgiften, lindring i beskattningen av företagens kapital är exempel på att det finns resurser i mångmiljardbelopp om de används på rätt sätt. Därtill kommer de väldiga subventionerna till företagen och den omfattande kapitalexporten.

Det är f. ö. märkligt att frågan om kapitalflykt och industriutflyttning från Sverige tas så lätt i diskussionen om åtgärder mot arbetslösheten. Nu tillförs det ena storföretaget efter det andra kapital från staten på gynnsamma villkor – allt för att rädda sysselsättningen, som det officiellt motiveras. Men samtidigt begärdes under förra året tillstånd till direktinvesteringar i utlandet för mer än 4 miljarder kronor – detta samtidigt som industriinvesteringarna här i landet minskade med 15 %.

Talet om en nödvändig åtstramning för kommuner och landsting måste avvisas. Det är inte i första hand på områden som har att svara för den kollektiva servicen som en åtstramning skall ske. Kommuner och landsting svarar för en ständigt ökande del av samhällsservicen. Då är det inte åtstramning utan ökade resurser som behövs för denna sektor.

Denna utveckling reser också frågan om skattesystemet till debatt. Det blir allt orimligare att finansiera en ständigt ökande del av samhällsservicen utanför det progressiva skattesystemet. I början av 1960-talet räckte det med ca 15 kr. av varje beskattningsbar hundralapp för att finansiera den kommunala servicen. I dag går det åt ungefär det dubbla.

Från vänsterpartiet kommunisterna har vi rest kravet om en enhetligt progressiv beskattning för att finansiera den grundläggande samhällsservicen. Till detta krav blir det tillfälle att återkomma, men jag vill understryka att denna fråga ökar i aktualitet. Beklagligtvis har skatteutredningarna inte gått in på en sådan genomgripande förändring av skattesystemet.

Egentligen borde hela skattepolitiken behandlas i samband med finanspolitiken. Ingen delfråga kan ses avskild från helheten. Vi ser varje åtgärd som ett led i den ekonomiska utvecklingen. Våra krav om allmänt prisstopp, hyresstopp, slopad matmoms, skärpt kapitalbeskattning, åtgärder mot skatteflykt och skattefusk, statsbidragen till kommunerna, en genomgripande förändring av skattesystemet, olika förbättringar av barnfamiljernas, pensionärernas och låginkomsttagarnas villkor, kraftig nedskärning av militärutgifterna måste liksom investeringspolitiken och kampen mot kris och arbetslöshet ses i ett sammanhang.

Den kapitalistiska krisen måste bekämpas med en ny politik. Krisen är inte bara en kris inom produktionen. Det är också en kris för bostadsförsörjning, sjukvård, socialvård, kommunal service, utbildning, forskning och kultur.

Den borgerliga regeringen låtsas angripa krisen genom att angripa den arbetande befolkningens levnadsstandard. Den söker vältra över krisens bördor på lönarbetarna. Denna politik måste stoppas. Den reaktionära politiken kan slås tillbaka och krisen bekämpas genom en bred offensiv från

den arbetande befolkningen.

Herr talman! Att i en finans- och skattedebatt inte beröra arbetslösheten och då särskilt ungdomsarbetslösheten vore att dölja den krassa verkligheten.

Björn Molin ansåg i debatten med Carl-Henrik Hermansson tidigare i dag att vi inte har en massarbetslöshet. Men, Björn Molin, är det inte att beteckna som massarbetslöshet när mer än 500 000 är ställda utanför det ordinarie arbetslivet? I januari registrerades 110 000 som direkt arbetslösa, över 180 000 sysselsätts med AMS-arbete eller genomgår AMU-utbildning därför att det inte finns ordinarie jobb. En kvarts miljon människor är sjukskrivna eller förtidspensionerade. Sammanlagt är det en bra bit över en halv miljon människor som inte får jobb på den ordinarie marknaden – den marknad som styrs av de privata kapitalintressena. För regeringen och för Björn Molin är detta tydligen inte att anse som någon allvarlig arbetslöshet. För oss kommunister innebär varje arbetslös en allvarlig inskränkning i människornas självklara rätt till arbete.

Regeringen har inget recept på hur denna situation skall klaras ut. Inte heller tar regeringen itu med åtgärder för att skaffa fler jobb åt de arbetslösa ungdomarna eller åt dem som i en snar framtid blir arbetslösa.

Mer än 100 000 ungdomar under 25 år går utan jobb. Av dessa är 30 000 direkt registrerade som arbetslösa medan resten finns på korta beredskapsjobb, AMS-kurser och liknande tillfälliga sysselsättningar. Vi menar inte att det är fel av samhället att sätta in stödåtgärder – det är en nödvändighet – men det bevisar regeringens och det kapitalistiska systemets oförmåga att garantera alla arbete.

Många ungdomar ställs i dag inför det faktum att de inte får något arbete när skolan slutar. Många av dem som har jobb hotas av uppsägningar. Under våren muckar från militärtjänst ungefär 30 000 och från skolorna ca 40 000 ungdomar. Var skall dessa 70 000 ungdomar ställa sig i kö för att få jobb?

Arbetslösheten bland de unga är orsak till en allvarlig social utslagning redan i unga år. Därför måste omedelbara insatser göras för att skaffa arbete till ungdomen. Det kan ske bl. .a. på följande sätt:

Kommunal sysselsättningsgaranti, som skall bestå i utbildning för fasta jobb. Staten måste stå för dessa kostnader.

Ökad ungdomsrekrytering. Ställiga företag och myndigheter måste öka rekryteringen av ungdomar. Därigenom kan många unga ges en första arbetslivserfarenhet och vinna insteg på arbetsmarknaden.

Ökad ungdomsförmedling. Återinför särskilda ungdomsavdelningar på arbetsförmedlingarna.

Utbyggd gymnasieskola. Till läsåret 1977/78 sökte mer än 50 000 till 40 000 platser på de yrkesinriktade kurserna. Bara till vårdlinjen sökte 15 000 till 7 500 platser.

För kvinnorna är situationen än värre. Till de tidigare arbetslöshetssiffror som jag redovisade måste läggas antalet kvinnor som inte kan komma ut på arbetsmarknaden därför att samhället inte i tillräcklig grad har sett till att bygga ut barntillsynen och det antal kvinnor som inte finner det realistiskt att

över huvud taget söka ett jobb i dessa arbetslöshetens tider. Bland de arbetslösa utgör kvinnorna långt mer än hälften. Även de handikappade ställs utan arbete därför att de åtgärder som samhället ställer upp med är långt ifrån tillräckliga. För alla dessa arbetslösa ungdomar, kvinnor och övriga har vpk både i riksdagen och i kommunala församlingar ställt förslag till åtgärder. Vi har i alla sammanhang fört fram dessa krav, och vi gör det i förvisningen att de alltmer vinner gehör hos det stora flertalet människor.

I det program "Kamp mot krisen – för en ny kurs i politiken" som nyligen antogs på vänsterpartiet kommunisternas kongress anges i sammandrag bl. a. följande uppgifter som avgörande i rörelsen mot de borgerliga krafternas attacker:

Aktioner för en offensiv avtalsrörelse som minst skall syfta till att återvinna reallöneförlusterna under 1977, ge full kompensation för väntade prisstegringar under 1978 och för ökad arbetsintensitet.

Kamp mot inflationen. Effektivt prisstopp på alla nödvändighetsvaror. Hyresstopp och en bostadspolitik som möjliggör hyressänkningar.

En demokratisk skattepolitik. Progressiv statlig-kommunal enhetsskatt. Slopande av mervärdeskatten på mat. Skärpt beskattning av kapital och spekulationsvinster. Upprensning i avdragsdjungeln. Stopp för skatteflykt. Kamp mot ekonomisk brottslighet.

Kamp mot utslagning. Mänskligt arbetstempo. Tidlön.

Kamp för allas rätt till arbete. Facklig vetorätt mot avskedanden och nedläggningar. Stopp för industriutflyttning och kapitalflykt till utlandet. Styrning av investeringarna. Utbyggnad av statliga företag.

Kamp mot arbetslösheten. Garantier för ungdom till utbildnings- eller arbetsplats.

Försvar och vidgning av de demokratiska fri- och rättigheterna.

Kamp mot monopolens styrning av konsumtionen.

Herr talman! Detta är i grunden en annan politik än den som förs av den borgerliga regeringen. Detta är en politik som kan bekämpa krisen och dess verkningar. Detta är en ny kurs i politiken. Detta är en politik som syftar till att beskära fåtalsväldets makt till förmån för de arbetande människorna.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! I samband med dagens ekonomiska debatt behandlas också två betänkanden från skatteutskottet. Dessa är inte av samma stora ekonomiska betydelse som de övriga frågor som behandlas i dag, men de är ändå genom sin principiella karaktär viktiga. Självklart är också att skatteintäkter på ett eller ett par hundra miljoner är värdefulla i det läge då man tvingas låna utomlands för att klara statens löpande konsumtion.

De frågor som behandlas i de två betänkandena har varit föremål för riksdagens behandling vid flera tillfällen under de senaste åren, varför de argument som vi i dag kan framföra kanske till en del är kända av de flesta av kammarens ledamöter.

I betänkandet 24 behandlas den allmänna arbetsgivaravgiften, i första hand för egenföretagare. I den socialdemokratiska partimotionen föreslås att det

fribelopp för vilket egenföretagare inte behöver erlägga arbetsgivaravgift skall återställas till det belopp som gällde före 1976, eller 18 000 kr. 1976 föreslog den borgerliga regeringen att denna gräns skulle höjas till 30 000 kr., och riksdagsmajoriteten beslöt i enlighet härmed. Någon saklig motivering till ändringsförslaget lämnades inte av regeringen och någon sådan framkom heller inte vid utskottsbehandlingen, utan det sades att det bara skulle vara ett stöd för den mindre företagsamheten.

Det sakliga skäl som funnits – ett sådant har nämligen funnits – för ett fribelopp är att i egenföretagares inkomst också kan ingå avkastningen på i företaget insatt kapital, och kapitalinkomster är ju inte belagda med arbetsgivaravgifter. Därför kan det vara befogat med ett fribelopp i botten. Men såvitt jag kan förstå är redan 18 000 kr. ett mycket generöst tilltaget belopp. Det måste vara i rena undantagsfall som en egenföretagare har en kapitalavkastning som överstiger 18 000 kr. – det är således själva avkastningen det här är fråga om, och det är nog i mycket sällsynta fall man har en sådan stor avkastningen på kapitalet.

Arbetsgivaravgiften har nu sänkts till 2 % i huvuddelen av landet, och därmed har givetvis också den här frågan minskat i betydelse. Vad vi nu tvistar om är 240 kr. om året, en summa som dessutom är avdragsgill vid deklarationen.

Men frågan är av principiell natur. Från socialdemokratisk sida har vi alltid hävdat att skatter och avgifter skall vara konkurrensneutrala. Med dagens arbetsgivaravgifter föreligger inte konkurrensneutralitet mellan olika företagare.

I skatteutskottets betänkande nr 25 återkommer frågan om fördelning av inkomsterna från ett företag som drivs av makar gemensamt liksom avlöning eller överföring av inkomster till barn. Dessutom behandlas beskattning av bilförmån som åtnjuts av fåmansbolagsdelägare eller honom närstående.

De här frågorna kan egentligen delas upp i två avsnitt. Det gäller för det första vilka regler man skall ha för att rättvist fördela inkomsterna skattemässigt mellan familjemedlemmarna och för det andra vilka kontrollmöjligheter som skall tillåtas. Det är inte kontrollmöjligheterna som är huvudsaken i socialdemokraternas avvikande mening, utan i lika hög grad är det fråga om att få rättvisa regler. Jag misstänker att den borgerliga majoriteten tror att vi endast har fixerat oss vid kontrollmöjligheterna, men så är alltså inte fallet.

Före beslutet i riksdagen våren 1976 – det var då vi fick de ändrade reglerna i fråga – hade man för dem som hade ett gemensamt företag som enskild firma låtit kontrollaspekterna helt väga över. Faktisk sambeskattnings skedde även om båda makarna arbetade i företaget. Å andra sidan hade de som drev sitt företag i bolagsform utomordentligt goda möjligheter att dela upp sina inkomster på olika familjemedlemmar genom att formella anställningsförhållanden konstruerades. Företagsskatteberedningen lyckades tillskapa ett system där de nämnda ytterligheterna – i ena fallet där man hade faktisk sambeskattnings och i det andra fallet där man tillät nästan vilken uppdelning som helst – blev ett förslag med enhetliga regler.

Förslaget resulterade i en proposition och ett riksdagsbeslut på våren 1976. Låt mig i sanningens namn säga att riksdagen inte fattade ett enhälligt beslut och att de punkter som den borgerliga majoriteten gjort om sedan dess just rörde de punkter där man inte var ense. Men därutöver har man gett sig på sådant som vi på våren 1976 var ense om eller där riksdagsbesluten fattades med mycket stor majoritet.

De regler som togs på våren 1976 gjorde det möjligt för makar att dela företagsinkomsten mitt itu om båda gjorde likvärdiga insatser. Om den ene av makarna var företagsledare och den andre medhjälpare så var det naturligt att företagsledaren skulle ha ett större utbyte än medhjälparen. Hur stor skillnaden skulle vara var svårt att exakt ange, och det så mycket mera som en del av företagsvinsten var avkastning på insatt kapital. Nyss beräknade vi från vårt håll denna till 18 000 kr. Schablonvis bestämdes därför att den medhjälpare maken aldrig kunde få mera än en tredjedel av den samlade företagsinkomsten.

Jag tror – med hänsyn också till kapitalavkastningen – att denna schablon låg bra nära vad en marknadsmässig ersättning skulle ha gett, nämligen fördelningen att den företagsledande alltid skall ha mera än medhjälparen. Den s. k. tredjedelsregeln var således både en fördelningsregel och en kontrollanordning, då det enligt min uppfattning inte finns några andra möjligheter att kontrollera de insatser som de båda makarna gör i ett gemensamt företag.

På hösten 1976 upphävde den borgerliga majoriteten tredjedelsregeln och införde i stället den marknadsmässiga ersättningen som den enda fördelningsregeln mellan makarna. Med det menas att den medhjälpare maken skall ha en marknadsmässig ersättning för det arbete som vederbörande utför.

Man ville på detta sätt skapa ett anställningsförhållande, där den ene maken var anställd av den andre. I och för sig kan det ligga något i detta om det bara är en av makarna som driver företaget.

Men majoriteten fullföljde aldrig den tanken. Ersättningen till den medhjälpare maken blev ingen lön heller. Den marknadsmässiga ersättningen blev bara ett tak. Sedan återgick man till den gängse principen att det var makarnas gemensamma inkomst som helt godtyckligt fick fördelas mellan makarna inom ramen för den marknadsmässiga ersättningen till medhjälpare make.

Det är alltså fullt möjligt att i ett företag fördela inkomsterna lika mellan den som gör ett springpojksjobb och den som utför ett kvalificerat specialjobb. Ja, det går också bra att ge medhjälparen hela företagsvinsten och låta företagsledaren bli utan, om detta skulle vara förmånligare från skatte- och socialförsäkringssynpunkt. Hur ofta detta förekommer vet jag inte, men jag vänder mig ändå mot ett regelsystem som tillåter sådana här transaktioner.

Hur stort missbruk därutöver som kan förekomma vet jag heller inte. När tredjedelsregeln avskaffades försvann med den, som jag förut sade, också den enda effektiva kontrollmöjligheten. Ingen taxeringsnämnd kan bestrida

uppgifter om arbetsinsatser i makens företag, och kravet på minst 400 timmars insatser för att få tillföra medhjälpande make inkomster är som var och en förstår ett slag i luften. Låt mig i det sammanhanget erkänna att det socialdemokratiska kravet på 600 timmars arbetsinsatser i stället för 400 timmars i sin bräcklighet inte skiljer sig så värst mycket från det förslag som den borgerliga majoriteten gjort till sitt. Det är fråga om nyansskillnader. Det socialdemokratiska kravet är dock något lättare att kontrollera.

När vi tidigare diskuterat de här frågorna, har jag från diverse håll blivit beskyldd för att anklaga en grupp av skattskyldiga, i detta fall egenföretagarna, för att vara mindre trovärdiga än andra grupper. Jag påstår fortfarande att jag aldrig har sagt så. Jag tror inte att skattemoralen är sämre bland familjeföretagare än bland alla andra skattskyldiga. Men medan vi på andra områden på allt sätt försöker vidga kontrollen med allsköns uppgiftslämnande gör vi på detta område ungefär tvärtom.

I fråga om ersättning till barn som arbetar i föräldrars rörelse är det mindre som skiljer oss åt. Vi är överens om att barn som är under 16 år inte skall kunna tillföras inkomst från föräldrars rörelse. I dessa fall är både majoriteten och minoriteten beredda att diskriminera barn under 16 år. De kan inte få tillföras inkomst. Även om ungdomar på studieloven kan göra en arbetsinsats, får de ändå inte tillföras inkomst. Detta tycker vi är rimligt, eftersom man inte kan göra någon kontroll.

Vi är också överens om att äldre barn skall kunna tillföras inkomst av föräldrars rörelse. Vad som där skiljer oss åt är att vi reservanter tycker att den som skall tillföras inkomst från föräldrars rörelse bör ha någon samlad tid att utföra det arbetet på. En heltidsstuderande har i dag så mycket att göra att han knappast kan utföra en varaktig arbetsinsats i föräldrarnas rörelse. Majoriteten tycker att ungdomarna kan göra en timme när som helst. Man kan avlöna en timme när det passar. Den arbetsinsatsen går naturligtvis inte på något sätt att kontrollera.

Majoriteten jämför med att ungdomar som arbetar åt andra har denna möjlighet. Den jämförelsen haltar betänkligt. Ingen arbetsgivare tar i dag emot ungdomar som bara kan jobba någon timme när det passar dem själva. Det måste i alla fall vara fråga om någon samlad tid.

När det gäller ungdomar mellan 16 och 18 år har vi krävt att ungdomarna skall ha en inkomst som uppgår till skattepliktigt belopp.

Till sist tas upp den bilförmån som företagsledare och honom närstående beskattas för, om företaget har en bil som får användas obegränsat. Majoriteten menar att den bilförmånen i praktiken skall beskattas som om företagsledaren varit en vanlig anställd. Ett sådant synsätt tycker vi är fel. Något tvåpartsförhållande föreligger nämligen inte i det här fallet. Företagaren är både chef och anställd på en gång. Det torde vara hur lätt som helst för företagsledaren att göra troligt att han kört en kort sträcka även om motsatsen varit fallet. Schablonen 1 000 mil för privat bruk för företagsledaren och honom närstående tycker vi snarare är en generös gräns än en oskäligen gräns.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga att på de här aktuella områdena

har det genomförts skattelättnader, samtidigt som skattehöjningar och åstramningar blivit genomförda för andra grupper i samhället. Jag ifrågasätter för min del om det fanns något behov av att ge de här lättnaderna i tider då det statliga underskottet ständigt ökar och man ständigt måste vidta åtgärder för att tillföra samhället pengar.

STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I anslutning till dagens finanspolitiska debatt behandlas också skatteutskottets betänkanden nr 24 och 25. I reservationen I vid betänkandet nr 25 tar de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet upp vissa ekonomiska frågor. Reservanterna framhåller att betydande folkgrupper får göra stora och betungande uppoffringar och att bördorna bör fördelas rättvist. Jag delar den uppfattningen, och jag anser att det är just den linjen som regeringen har följt. Därom vittnar bl. a. de stora satsningar som gjorts för att bibehålla sysselsättningen.

Att därmed stämpla småföretagarna som en grupp som skulle ha befunnit sig i en alltför gynnad ställning anser jag orimligt. Tvärtom har den nuvarande regeringen försökt att i någon mån skapa likvärdiga förhållanden för denna grupp i jämförelse med andra befolkningsgrupper. Även om småföretagen har klarat konjunktursvackornas problem bättre än storföretagen gjort så är det inte något bevis för en gynnad ställning. Småföretagen har visat en mycket större förmåga till anpassning till den nya situationen.

Inte minst av denna anledning finns det starka skäl för att åstadkomma med andra likvärdiga beskattnings- och konsolideringsmöjligheter för de mindre företagen och deras ägare. När riksdagen i mars 1976 beslöt genomföra möjligheten till särbeskattning för makar som båda arbetar i ett gemensamt företag var det ett steg som togs för att åstadkomma rättvisa åt denna grupp.

När man i dag talar om rättvisa och bärande av bördor finns det anledning erinra om dels att det dröjde nära sex år innan socialdemokraterna gav vika för rättvisekravet på särbeskattning åt alla förvärsarbetande, dels att det i den första propositionen i denna fråga, undertecknad av Gunnar Sträng, stod att inkomstbortfallet för samhället genom reformen kunde beräknas till ca 100 milj. kr. Det innebär att denna relativt lilla grupp hade fått betala 500 miljoner för mycket i skatt innan det första steget togs till en likvärdig beskattning.

Redan från början fanns det olika uppfattningar om var den nedre gränsen för uppdelning skulle gå – vid 600 eller 400 timmar. Jag förstår inte och har aldrig kunnat förstå att det skulle föreligga större kontrollproblem om man sätter gränsen vid 400 i stället för 600 timmar, och jag noterar med tillfredsställelse att skatteutskottets ordförande Erik Wårnberg i dag uttalat att det var inte så stor skillnad ur kontrollsynpunkt vilken gräns man här valde.

Vad sedan beträffar tredjedelsregeln är jag mer än förvånad över det resonemang som socialdemokraterna för om den. För vissa makar som utför

fullt likvärdig arbetsinsats framstår tredjedelsregeln som helt orimlig. I vissa fall kan företagsledaren av företagsekonomiska skäl – investeringar och annat – redovisa en mycket låg inkomst, och då skulle den medhjälpande makens arbetsinkomst reduceras till ett mycket lågt belopp. Jag är som sagt förvånad över socialdemokraternas inställning på den punkten.

Men ännu mer förvånad är jag över det resonemang som förs i reservationen om att man nu kan göra en helt godtycklig uppdelning. Grundprincipen i lagstiftningen är och har hela tiden varit att som grund för uppdelningen skall ligga arbetsinsatsen, och att ersättningen skall vara högst marknadsmässig lön. Om man följer den principen kan man inte, som Erik Wärnberg gjorde gällande, tillämpa bestämmelserna så att man delar lika. I speciella fall kan man väl ge den medhjälpande maken nästan hela inkomsten, men det är ingen generell möjlighet, som man fick intryck av att det var när man lyssnade på Erik Wärnberg. Det är ju ändå klart fastslaget att den utförda arbetsinsatsen och den marknadsmässiga lönen skall vara den övre gränsen. Om företaget ett år har givit mycket låg avkastning är det väl inte mer än rimligt att också den medhjälpande maken får ta konsekvenserna och alltså inte får ut marknadsmässig lön. Vi kan inte göra en fördelning som ur alla synpunkter är tillfredsställande och som från såväl fördelnings- som kontrollsynpunkt är perfekt, men vi har funnit att man bör ställa kravet på rättvisa ganska högt, och då är den bestämmelse som nu gäller det bästa vi kan åstadkomma. Därför anser vi att den bör få bestå.

Beträffande ersättningen åt heltidsstuderande ungdom erkänner motionärerna själva att de i vissa fall genom sitt förslag behandlar dessa ungdomar orättvist. Som skäl härfor framhåller man kontrollsvårigheterna och att inget tvåpartsförhållande förekommer. Jag anser emellertid inte att vi bör ställa strängare krav på kontrollmöjligheterna i detta fall än vi gör på många andra områden. När det gäller rätten till avdrag för resa från och till arbetet har vi inget tvåpartsförhållande, och det har heller ingen krävt. Kontrollsvårigheter finns på många områden, men som jag sade skall vi inte ställa kraven högre här än vi gör annars. Och även om Erik Wärnberg sade att han inte hyste någon misstro mot familjeföretagarna kan jag inte utläsa annat än att man här litar mindre på dem än på andra skattskyldiga. Vi har väl alla ett lika stort intresse av att förhindra skatteflykt, men för den skull skall vi inte skapa ett direkt orättvist skattesystem.

En annan fråga som också berörs i skatteutskottets betänkande nr 25 är beräkningen av värdet av förmånen att för privat bruk kunna utnyttja arbetsgivaren tillhörig bil, när fråga är om företagsledare i fåmansföretag. Enligt reservationen 2 skall denna förmån uppskattas till ett värde som motsvarar en körsträcka på 1 000 mil för privat bruk. Enligt av riksdagen i december 1977 antagna anvisningar står det beträffande 42 § kommunal-skattelagen bl. a.: "Bilen skall anses ha körts minst 1 000 mil i privat bruk under året, om icke den skattskyldige kan göra sannolikt att den privata körsträckan har varit mindre." Detta är en hård skrivning, men det är för att förhindra missbruk. I den socialdemokratiska reservationen krävs en ändring i lagstiftningen, som innebär att en företagsledare som kan bevisa att han inte

har använt bilen för personligt bruk ändå skall beskattas som om han använt den för 1 000 mils privat körning. Från beskattningssynpunkt rör det sig här värdemässigt om 6 000–7 000 kr. Socialdemokraternas krav på denna punkt strider, enligt min mening, klart mot den grundsyn som i övrigt präglar vårt skattesystem. Att kräva en beskattning, trots att man kan styrka att bilen inte använts i ifrågavarande omfattning för privat bruk är väl ändå att gå för långt, särskilt som gällande lag klart anger att den skattskyldige skall göra sannolikt att den privata körsträckan har varit mindre än 1 000 mil, om värdet av bilförmån skall kunna tas upp till ett lägre belopp än det som motsvarar 1 000 mils användning.

Likställighet inför lagen bör gälla också på skattelagstiftningens område. Att helt nonchalera deklarentens bevisföring kan jag aldrig acceptera, och jag känner inte riktigt igen skatteutskottets värderade ordförande, när han argumenterar för denna reservation.

Det har också behandlats andra motioner, framför allt i skatteutskottets betänkande nr 24. Där har bl. a. den tidigare nämnda vpk-motionen behandlats. I denna motion krävs att arbetsgivaravgiften för kommunerna skall tas bort. Avstyrkandet har motiverats med att förslagets förverkligande skulle kunna leda till en snedvridning när kommunal verksamhet bedrivs i konkurrens med enskild näringsverksamhet. Man har ju också beslutat att sänka arbetsgivaravgiften till 2 %, och i samband med det beslutet uttalades att detta var ett led i en slutlig avveckling av avgiften. Dessutom kan väl herr Berndtson och jag, trots olika uppfattning på många punkter, vara överens om att den utredning som vi båda deltagit i lagt fram ett förslag som innebär en väsentlig utbyggnad av skatteutjämningsystemet.

Även beträffande de andra motionsförslagen har utskottet ställt sig negativt. Som jag nyss sade har utskottet uttalat att arbetsgivaravgiften skall avvecklas helt.

Beträffande schablonbeloppet för egenföretagare är skillnaden i avgiftsbelastning enligt gällande regler och enligt reservanternas förslag endast 240 kr. per år.

I principfrågan råder det enighet mellan majoriteten och reservanterna om att det skall finnas ett avgiftsfritt belopp. Det är endast beträffande beloppets storlek som vi har olika uppfattningar, och dessa kan vi nog inte rubba på. Därför skall jag inte heller fortsätta att diskutera den här saken. Vi har ju tidigare haft frågan uppe i riksdagen vid åtskilliga tillfällen.

Herr talman! Med hänvisning till det sagda och till den avveckling av arbetsgivaravgiften som förmodligen förestår yrkar jag på samtliga punkter bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandena nr 24 och 25.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Stig Josefson började med att säga att egenföretagaren tidigare inte har kunnat dela upp inkomsterna mellan makarna och att detta under en femårsperiod kostat egenföretagarna 500 milj. kr. Man fick lätt intrycket att herr Josefson menar att det nu gäller att få kompensation för de här 500 milj. kr. I konsekvensens namn skulle jag då vilja be herr Josefson att föreslå att

bolagsdelägarna lämnar tillbaka de 500 miljoner de tidigare förmodligen fått i form av oberättigade skattelättnader. Dessa två saker jämkades nämligen ihop till en enhet, när vi 1976 fattade beslut i denna fråga.

Jag förstår fortfarande inte att herr Josefson kan bestrida att det rör sig om en godtycklig uppdelning. Det är faktiskt fråga om en godtycklig uppdelning. Var och en som driver ett företag får dela inkomsterna mellan makarna upp till en nivå, som innebär att den medhjälpare maken får en marknadsmässig ersättning. Man kan då ha t. ex. 50 000 kr. var i inkomst, dvs. tillsammans 100 000 kr. av ett företag. En så stor inkomst redovisar inte vårt lands småföretagare, utan praktiskt taget överallt går det i fortsättningen att dela inkomsten mitt itu, om man vill göra det – och det vore ju underligt om man inte ville det, när det är lagligt att göra det.

Hur kan man då ha så små inkomster, undrar kanske herr Josefson. Jo, det är tack vare det företagsskattesystem vi har i vårt land där man får skriva ner maskiner, inventarier och lager, så att man inte behöver redovisa deras fulla värde. Man kan på detta sätt gömma undan jättelika skatteskulder fram till den dag när man avvecklar företaget. Det betyder att man inte behöver ta fram den verkliga inkomsten utan sparar den till sämre tider eller till den dag då man avvecklar företaget. Därför behöver man inte ta ut full ersättning utan det går mycket bra att dela inkomsten mitt itu mellan två makar.

Jag förstår inte varför herr Josefson fortsätter att bestrida detta. Det är ju den ordning som genomfördes hösten 1976.

Herr Josefson fortsatte med att säga att jag litar mindre på småföretagare än på andra. Jag har sagt att så inte alls är förhållandet. Jag hävdar med stor bestämdhet att alla skattskyldiga är lika goda. Men på andra områden försöker vi skapa kontrollmöjligheter, medan vi här i stället försöker upphäva sådana. Också jag vill ha en rättvis beskattning, men vari ligger egentligen rättvisan i det förhållande som jag talat om, nämligen att det är möjligt att dela inkomsten mitt itu mellan makarna, helt efter eget gottfinnande, även om den ena av dem gör en insats som är värd åtskilligt mycket mer?

I mitt förra anförande framställde jag inte något yrkande, herr talman, men det ber jag att få göra nu. Jag hemställer om bifall till de reservationer som är fogade vid de betänkanden av skatteutskottet som vi nu behandlar.

NILS BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Stig Josefsons sätt att trösta kommunerna med att också de får lättnader, om arbetsgivaravgiften avvecklas över hela linjen, tycker jag påminner om det gamla talesättet att när det regnar på prästen, så droppar det på klockaren. Det är ju inte för att underlätta för kommunerna som man minskar arbetsgivaravgiften över hela linjen.

Sedan noterar jag att vi fortfarande vet precis lika litet som förut om när det enligt skatteutskottet kan föreligga snedvriden konkurrens mellan landsting och kommuner å ena sidan och enskild näringsverksamhet å den andra. Kommuners och landstings verksamhet är ju så avskild från det som brukar betecknas som enskild näringsverksamhet att sådant konkurrensförhållande knappast kan föreligga.

Jag tycker att det är lika bra, Stig Josefson, att ni erkänner att ni här har yxat till ett argument för avslag på motionen utan att ha täckning för det. Detta är ett utslag av den effekt som sidbytet i kanslihuset har fått, nämligen att ni nu vill glömma bort den ändrade kostnadsfördelning mellan stat och kommun som ni tidigare så ivrigt förespråkade från de borgerliga partierna.

Låt mig, herr talman, erinra om att i den borgerliga reservation som ledde fram till den första kommunalekonomiska utredningen – dvs. den som föregick den som Josefson och jag fram till nyligen har arbetat i – beskrevs situationen så här:

”Utbyggnaden av den kommunala verksamheten har lett till stora ekonomiska påfrestningar för kommunerna. Då expansionen i hög grad sammanhänger med att staten genom direkta beslut ålagt kommunerna nya uppgifter, är det enligt utskottets uppfattning nödvändigt att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun särskilt uppmärksammas.”

Man betonade värdet av att den offentliga verksamheten utbygges genom lokala och regionala kommunala organ och tillade:

”En förutsättning måste emellertid vara att staten i rimlig grad medverkar vid finansieringen. Den snabba kostnadsövervältringen från stat till kommun som ägt rum under lång tid har – – – haft både olyckliga verkningar för den kommunala självstyrelsen och negativa konsekvenser i skattepolitiskt hänseende.”

Ni vill nu glömma de skrivningarna bakom vilka stod inte mindre än två nuvarande statsråd, herrarna Staffan Burenstam Linder och Nils Åsling. Nu är det tydligen förenligt med den kommunala självstyrelsen att ålägga kommunerna begränsningar av olika slag och inte medverka till lättnader. Man är på vissa håll t. o. m. beredd att införa ett skattetak.

STIG JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Erik Wärnberg antyder att jag, när jag nämnde de 500 miljonerna, på något sätt ville ge sken av att de var en kompensation för tidigare år, men det är ingalunda så. Att jag sade detta berodde framför allt på inledningen i reservationen från de socialdemokratiska ledamöterna, där man talar om att bördorna inte fördelas rättvist. Talar man om rättvisa kan man ha i åtanke hur förhållandena var under den femårsperioden.

Fortfarande kan jag inte förstå Erik Wärnbergs resonemang om att det är en fullständigt godtycklig uppdelning. Så är det inte! Jag har respekt för vad vi har beslutat och för vad som står i lagen, nämligen att det är timantalet som är avgörande. Hur man komma fram till att det är en totalt godtycklig uppdelning kan jag inte förstå. Det är som jag sagt timmarna och den arbetsmarknadsmässiga lönen som ligger till grund för uppdelningen.

Det må vara riktigt att det i vissa fall är möjligt att komma fram till en lika uppdelning, men att uppdelningen är totalt godtycklig är det enligt min uppfattning felaktigt att säga.

Vidare vill jag till Erik Wärnberg säga att så gynnsamt är det inte att vara företagare att man bara kan göra avskrivningar och åter avskrivningar. Inte minst de senaste åren har gett besked om att svenska företag, och framför allt

de mindre företagen, inte befinner sig i den gynnsamma situationen. De mindre företagens möjligheter till avskrivningar har varit ytterst begränsade. Visserligen har deras möjligheter förbättrats något under de senaste åren, men det är endast storföretagen som haft verkliga möjligheter till konsolidering genom avskrivningar och avsättningar till investeringskonto.

När Erik Wärnberg säger att man inom andra områden vidgar kontrollen, så minskar man den ju här för denna grupp. Jag kan aldrig tänka mig att Erik Wärnberg skulle sätta värdet av kontrollen så högt, att han skulle se det som en målsättning att gå tillbaka till systemet före 1976. Gör man jämförelsen måste vi även se på utgångsläget. Det är en väsentlig skillnad mellan dem som haft särbeskattning sedan 1971 och den grupp som haft sambeskattningen kvar till 1976.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ganska konstigt att Stig Josefson inte vill förstå det här med en godtycklig uppdelning. Det är ju så i lagstiftningen att man inom gränsen för marknadsmässig ersättning åt medhjälparen äger rätt att fördela inkomsten hur man vill. Vi måste vara överens om att det är så.

Är det då så att någon arbetar på heltid med som jag sade ett springpojksjobb medan den andra maken är företagsledare och kanske gör ett kvalificerat arbete, så kan man ändå, om inkomsterna för det här gemensamma företaget är så små som Stig Josefson vidhåller, ge den medhjälparens maken en ersättning som kanske är åtskilligt mycket större än vad företagsledaren själv kan ta ut i företaget. Ändå har företagsledaren förmodligen satt in rätt mycket pengar som han borde få avkastning på. Inom den här gränsen kan man då godtyckligt göra hur man vill.

Jag vill inte gå tillbaka till det som gällde före våren 1976. Jag har varit med om att utarbeta förslaget som antogs på våren 1976, men jag anser att den tredjedelsregel som då infördes och som det rådde rätt stor enighet om var det effektivaste kontrollmedlet. Men det var inte bara ett kontrollmedel, utan det var också ett allvarligt försök att schablonmässigt skilja på vad den företagsledande maken och den medhjälparens maken gjorde. Det var ungefär en marknadsmässig fördelning av inkomsterna.

Låt mig sedan ta upp en sak som jag inte hann med i mitt förra inlägg och som gäller företagsledarens bilförmåner. Man måste skilja på att kunna *bevisa* och *göra troligt*, som Stig Josefson sade. Företagsledaren behöver nämligen inte bevisa; han behöver bara göra troligt. Det är enligt mitt sätt att se en väsentlig skillnad. Om en eller annan företagsledare inte använder bilen en sträcka på 1 000 mil, har han ändå en möjlighet att helt enkelt ta ut bilen ur företagets räkenskaper och använda den som privatbil och sedan debitera företaget alla kostnader för användningen av bilen i företagets tjänst. Det har man lika stor rätt att göra, och det kan man mycket väl göra, men jag tror att det bara är ett fåtal som drabbas.

STIG JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det talas i anvisningarna till 42 § kommunallagen om att *göra sannolikt*. Jag anser att man här har drivit deklarentens skyldighet att göra sannolikt så hårt att risken för missbruk inte är stor. Samtidigt måste vi ju också tänka på respekten för deklarentens uppgifter och kravet på rättvis beskattning.

Beträffande resonemanget om den godtyckliga utdelningen utgår Erik Wärnberg från att medhjälparen alltid har gjort full arbetstid. Då är naturligtvis utsikterna större att medhjälparen kan komma upp i en lika stor inkomst som företagsledaren, eller kanske större inkomst. Men hela tiden gäller att lönen inte får överstiga den marknadsmässiga lönen, vilket innebär att han inte kan få större ersättning än om han hade arbetat hos en annan arbetsgivare.

Vidare har denna lagstiftning tillkommit för att den som gör en deltidssats i det gemensamma företaget också skall ha möjlighet att beskattas för sin arbetsinkomst. I de fallen, Erik Wärnberg, går det inte att göra en sådan godtycklig uppdelning.

Andre vice talmannen anmälde att Erik Wärnberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Egentligen skulle det räcka med att hänvisa till förra årets finansdebatt vad gäller skatteutskottets betänkanden nr 24 och 25, eftersom det gäller samma saker nu som då.

Jag kan till att börja med instämma i vad herr Josefson har sagt och även i det yrkande som han har ställt.

Sedan vill jag ta upp en aspekt på 30 000-kronorsavdraget, som jag har för mig att vi inte tidigare har berört.

Vi är ju överens om att en egenföretagares rörelseinkomst till en viss del består av kapitalavkastning – det var ju därför som det vid Hagauppörelserna beslöts att man skulle införa 18 000-kronorsavdraget. Men sedan dess har det varit en hög inflation med åtföljande kostnadsfördyringar, vilka kraftigt urholkat de belopp som tidigare beslut gällde.

År 1976 beslöt den nya borgerliga regeringen att höja beloppet till 30 000 kr., vilket i praktiken innebär maximalt 240 kr. i total lättnad. Det har omvittnats från talarstolen att så är fallet. Men samtidigt har det införts åtskilliga nya pålagor av annan art på företagsamheten.

Socialdemokraternas reservation kom som ett brev på posten men avslogs av riksdagen. Man kom igen våren 1977 med samma krav – även då med samma resultat. Nu har vi våren 1978, och nu står vi åter inför ett beslut om att avslå en socialdemokratisk motion med samma innehåll. Från socialdemokratiska synpunkt har ingenting hänt sedan den dag då man träffade Hagaöverenskommelsen. Jag tycker att detta tyder på att verkligheten är en svår fiende till socialdemokraterna.

När det gäller familjebeskattningen av egenföretagare beslöt riksdagen

våren 1976 att slopa den s. k. faktiska sambeskattningen – eller tredjedelsregeln, som den mest brukar kallas. Detta genomfördes ju också utan socialdemokratisk medverkan. Man kom tillbaka såväl våren 1977 som våren 1978 med krav på att de gamla reglerna skulle återinföras.

Enligt socialdemokratisk uppfattning är det alltså höjden av rättvisa att den ena maken tjänar dubbelt så mycket som den andra, medan det är höjden av orättvisa om de skulle tjäna lika mycket. Skillnaden är 16 2/3 % av den sammanlagda inkomsten, och de nya reglerna betecknas av socialdemokraterna som "missbruk", som "godtycklig uppdelning av det gemensamma företagets vinstresultat" och så att "vissa grupper av företagare får omotiverade skattelättnader" – för att citera några av deras egna reservationer.

Borde inte fakta kunna stämma till någon eftertanke? Borde inte även socialdemokraterna kunna förmå sig att inse att just dem det gäller utgör en liten grupp i samhället, för vilken åttatimmarsdagen inte är någon verklighet? Borde det inte vara dags att sluta upp med att peka ut just denna grupp som "skattesmitare" eller "speciellt gynnade av skattefavörer"? Jag tycker det, och jag är glad över att herr Wärnberg nyss från talarstolen tog avstånd från sådana här beskyllningar. Men tyvärr är herr Wärnberg ganska ensam om detta i det socialdemokratiska partiet vad gäller den propaganda som förs på olika håll. Där har man tyvärr den uppfattning jag här berört.

När vi i skatteutskottet behandlade dessa frågor, hade vi tillgång till de stencilerade utplagorna av bl. a. motionerna 1455 och 654 av herr Palme m. fl. I motion 1455 står under rubriken "Kapitalbeskattningen m. m." i fråga om förmån av fritt bränsle från egen fastighet, att socialdemokraterna utan att frånträda sin principiella ståndpunkt inte skulle ställa några krav på ändring av riksdagsbeslutet. När man så läser motion 654 om den ekonomiska politiken, finner man där socialdemokraternas budgetförslag. Jag skall be att få citera ett stycke därav:

"Vissa ändringar av reglerna för beskattning av familjeföretag föreslås fr. o. m. 1979-01-01, vilka ger en merintäkt budgetåret 1978/79 på 105 milj. kr., motsvarande 210 milj. kr. på helår. Innebörden av de föreslagna ändringarna är dels en återgång till vad riksdagen beslutade våren 1976 om fördelning av inkomst mellan makar m. m., dels en återgång till tidigare regler för förmögenhetsskatt för småföretagare, dels återinförande av skatt på ved från egen fastighet. Slutligen föreslår vi att det avgiftsfria avgiftsunderlaget för egenavgifter sänks från 30 000 kr. till 18 000 kr. 1978-04-01. Härigenom ökar inkomsterna med 150 milj. kr."

I den tryckta versionen, som så småningom blev klar, har orden "dels återinförande av skatt på ved från egen fastighet" försvunnit, men uppgiften om inkomstökningen är oförändrad. Jag vet inte om man av detta skall dra den slutsatsen att vedskatten ger så litet pengar att den är försumbar. Men om så är fallet, har jag väldigt svårt att förstå varför socialdemokraterna så hårt har slagit vakt om just den inkomstkällan. Det kanske inte heller är så stor skillnad på det ekonomiska utbytet vare sig det gäller veden, 30 000-kronorsavdraget eller tredjedelsregeln?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara på en enda punkt bemöta Kurt Söderström. Det gäller frågan om vedskatten, som han uttryckte det.

Detta är en principfråga – det har vi alltid hävdat. När frågan senast var uppe i kammaren sade vi att det gällde ytterst litet pengar. Därför spelar det från statsfinansiell synpunkt egentligen inte någon större roll om vi har vedskatt eller inte. Redan när den avskaffades var den så låg att den betydde väldigt litet. Men när man avskaffade vedskatten bröt man emot en viktig princip i vår beskattning, nämligen principen att den som har ett företag måste skatta för alla sina naturauttag.

Vedskatten är emellertid inte av den arten att jag anser att vi för att få den återinförd behöver besvara kammaren på samma sätt som de som ville ta bort den gjorde i tio år. Så mycket betyder den inte.

KURT SÖDERSTRÖM (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har respekt för att det var en principfråga. Men jag tycker att man är litet inkonsekvent när man inte håller på denna princip, medan man benhårt håller på principerna när det gäller de andra punkterna som jag berörde.

Herr Wörnberg sade i sitt första inlägg att det är svårt att avgöra hur stor skillnaden skall vara. Han talade då om tredjedelsregeln. Om det är så svårt att avgöra, varför är då tredjedelsregeln så helig för socialdemokraterna?

Herr Wörnberg sade vidare om 400 timmar att det är ett slag i luften. I nästa andetag sade herr Wörnberg att det inte är någon större skillnad på 400 timmar och 600 timmar. Varför är man då så kategorisk och begär en ändring från 400 tillbaka till 600 timmar?

Min huvudinställning är densamma som det motto vi har, att det skall löna sig att arbeta. Då skall man inte här i riksdagen försöka att ta bort lusten och motivationen att arbeta även från dem som fortfarande har den kvar. Jag tror att det finns tillräckligt många förut som tappat den lusten. Det, herr talman, tror jag kraftigt har bidragit till de svårigheter som vi i dag har både i vår ekonomi och på arbetsmarknaden.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig börja med det sista. Det verkar på herr Söderström som om de nya lösningar att dela inkomsterna mellan makar på ett annat sätt, att ta bort vedskatten och att införa en regel om 400 i stället för 600 timmar för att dela makarnas inkomster, dessa utomordentligt stora och viktiga reformer som ni har genomfört, inte skulle ha gjort någon nytta för företagsamheten i det här landet, för den har faktiskt fortsatt att minska även sedan dessa ändringar togs in i bilden. Det är alltså inte så, att de här frågorna kan vara avskräckande för någon att starta ett företag.

Sedan vill jag säga att tredjedelsregeln inte är helig. Jag har i anförande efter anförande sagt att om vi skall hitta någon annan fördelning – 60 % resp. 40 %, 65 % resp. 35 %, 70 % resp. 30 % – så är vi beredda att diskutera ett sådant förslag, men vi vill inte ha en godtycklig uppdelning. Kan man hitta

någon annan regel som bättre stämmer med verkligheten, så gärna för oss. Men hittills tycker vi att tredjedelsregeln bäst stämmer med verkligheten.

Sedan är det naturligtvis inte helt likgiltigt om det är 400 eller 600 timmar. Det är naturligtvis lättare att kontrollera om det är en litet längre tid man måste arbeta i företaget för att få dela inkomsterna än om det är en kortare tid. Men jag anser att bevisföringen är så oerhört svår när det gäller båda dessa regler att det är en nyansskillnad.

KURT SÖDERSTRÖM (m) kort genmäle:

Herr talman! Vad vi inför är i så fall inte en tredjedelsregel utan en hälftenregel. Skillnaden är, som jag sade förut, 16 2/3 %. Om vi hade föreslagit 40 % i stället för 33,5 % är jag bergsäker på att samma reservation hade kommit från socialdemokraterna. Tyvärr måste jag ha den uppfattningen.

Att jag framför de här synpunkterna beror på att jag råkar umgås i småföretagarkretsar. Jag är engagerad där, och jag kan inte komma ut någon gång i de kretsarna utan att notera den irritation som råder över de pålagor som vi belastar våra småföretagare med. Eftersom jag har samma uppfattning som de i den frågan, tycker jag att det är min skyldighet att föra fram den uppfattningen i riksdagen.

Andre vice talmannen anmälde att Erik Wärnberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Det finns en del vanor i riksdagen som i mycket hög utsträckning förvånar en nykomling. Dit hör vanan – eller ovanan, kanske man skulle kunna säga – att så ofta som möjligt upprepa samma sak. Det är högst begripligt att vi som är politiker alltid upprepar oss i valrörelserna vart tredje år. Då talar vi vid varje tillfälle till nya åhörare. Men här i kammaren är det faktiskt inte så. Här för utskottsledamöter den debatt som vi inte har fört i utskotten, eftersom positionerna är låsta och eftersom ingen väljare kan lyssna till argumenten.

Men det måste vara tröttsamt för våra få åhörare och för stenograferna att ständigt märka hur exakt samma fråga och samma talesätt återkommer. Jag står här i alla fall, därtill nödd och tvungen på grund av att samma motioner och samma förslag också ständigt återkommer. Vi har ältat våra skiljaktiga uppfattningar så ofta och så länge att jag skall fatta mig mycket kort. Jag skall bara återkomma till en av de frågor som har diskuterats.

Vi hade för tre eller fyra månader sedan uppe frågan om beskattning av äkta makar i fåmansföretag, och riksdagens majoritet avsåg socialdemokraternas förslag. Nu är det här igen, och det förstår jag. Oppositionen kan naturligtvis inte ändra uppfattning på tre månader. Och det är klart, vill man inte sträva mot en fullständig särbeskattning av äkta makar så vill man inte.

Regeringspartierna däremot vill det, och vi har inte heller ändrat inställning. Jag tänker alltså på det yrkande som herrarna nu talat om länge.

yrkandet om den s. k. tredjedelsregeln vid beskattning av makar som båda arbetar i ett familjeföretag. Jag tycker för min del att den numera lika väl skulle kunna kallas hälftenregeln. Den innebär ju faktiskt att även om två makar arbetar precis lika lång tid i sitt gemensamma företag skall den enas insats bara anses vara värd hälften av den andres – om den socialdemokratiska motionen skulle bifallas, vill säga. Ett sådant förslag rimmar illa med alla strävanden mot jämlikhet och jämställdhet, vilket är två olika saker.

Reservanterna säger som vanligt att alla tänkbara uppdelningar kan ske när det gäller att skaffa gynnsammare förhållanden för familjemedlemmar. Så är det inte, och det är fler som sagt det förut. Jag måste i alla fall upprepa att lagtexten kräver att det skall vara fråga om en marknadsmässig lön för den medarbetande makens insats. Vad som är marknadsmässig lön är inte godtycke utan det går att fastställa något så när. Det anser tydligen även reservanterna om man får döma av reservationens lagtext. Marknadsmässig lön betyder inte att man kan godkänna, om t. ex. en man sköter bokföringen i ett företag där hustrun är företagsledare, att mannen får en lön som motsvarar direktörens. Det är inte fråga om den valfrihet som det påstås i motionen. – Det är roligt att höra att Erik Wärnberg har konstaterat att det inte är lättare att kontrollera om en människa har arbetat 600 timmar eller 400.

Jag vill sluta med att säga att jag tycker att det är bra att Erik Wärnberg inte tror att skattemoralen är sämre hos egenföretagare än hos andra. Då tycker jag att de inte heller skall straffbeskattas mer än andra. Det är nämligen inte, herr talman, fråga om någon favorisering av en viss grupp skattskyldiga från regeringspartiernas sida. Det är fråga om att inte straffbeskatta äktenskap.

Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan i dess betänkande nr 25.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara rätta till ett missförstånd som jag tror Karin Ahrland har gjort sig skyldig till. Hon talar nämligen om att den medhjälpande maken alltid skall ha marknadsmässig lön, men så skall det inte alls vara. Det var ett tak bara, Karin Ahrland. Om man skulle konstruera det så att det under alla omständigheter är en lön och man alltid skall behandla det som en lön – ett anställningsförhållande – då är det rätt. Men det är inte på det sättet. Det här är bara ett tak som man har satt för marknadsmässig lön, och sedan får man fördela det bäst man vill inom den ramen. Jag hävdar att man kan godtyckligt fördela företagarrinkomsten inom ramen för marknadsmässig ersättning åt den medhjälpande maken. Då spelar det ingen roll om det är man eller kvinna. Jag är tacksam för att Karin Ahrland inte den här gången tog upp att det var kvinnan som var diskriminerad, för nu var det mannen. Denna förbättring i tillståndet gläder mig oerhört.

Jag skulle vilja säga en sak till. Det verkar som om majoriteten har bestämt sig för att genomföra en tudelningsregel. Det har jag aldrig tidigare hört talas om att det var frågan om. Men det var just vad Kurt Söderström sade, att nu har man gått in för en halvregel, man tar hälften var. Men det behöver man heller inte göra, för det går att ta allt på den ena och ingenting på den andra.

Det går också bra, bara man håller sig inom den marknadsmässiga ersättningen åt medhjälparen.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! I den här debatten har många talare visat på den allvarliga kris som landet befinner sig i. Den oro människor känner inför den stigande arbetslösheten och de ständigt stigande priserna har också framförts härifrån.

Den borgerliga regeringen försöker å ena sidan att lägga skulden på den tidigare regeringen och framhärdar ständigt i anklagelser mot de arbetande över att vi har och har haft det alldeles för bra. Å andra sidan försöker regeringen att dämpa oron genom att påstå att vi trots allt har det bättre än i många andra länder. Men detta måste vara en mycket klen tröst för alla dem som i dag går arbetslösa. Det är en dålig tröst för de anställda vid boardfabriken i Piteå, SKF:s fabrik i Göteborg, landets varvsarbetare, anställda vid LM:s fabrik i Olofström, landets gruvarbetare, byggnadsarbetare främst i Norrbotten, landets ombordanställda sjömän, för att nämna några exempel på företag som antingen är nedlagda eller hotas av nedläggning.

Det är viktigt när man beskriver det här landets kris att sätta in den i sitt internationella sammanhang. Den skall sättas in i den kris som gäller för hela det kapitalistiska världssystemet som kännetecknas av massarbetslöshet, hög inflation, nedskärning av social standard och därtill ett mycket dåligt utnyttjande av dessa länders industriella kapacitet. I de flesta länder finns också ett kraftigt underskott inom utrikeshandeln.

Utskottet pekar på att inom OECD-länderna går det i dag 16 miljoner människor arbetslösa. Vi vet att i u-länderna går ca 200 miljoner arbetslösa. Det handlar alltså om en allmän kris för den kapitalistiska delen av världen, en kris där de traditionella metoderna för att möta de återkommande kriserna blivit alltmer verkningslösa. Därför riktas i dag angreppen mot de arbetandes levnadsstandard, deras sociala trygghet, mer öppet och mer utmanande än någonsin tidigare. Dessutom samordnas de kapitalistiska ländernas ekonomi i enlighet med storkapitalets önskingar inom ramen för tioklubben, OECD och Internationella valutafonden.

Vi har i vår motion nr 316 dragit upp riktlinjerna för en ekonomisk politik som har som utgångspunkt att försvara det arbetande folkets levnadsstandard och mana till kamp för folkets rätt till arbete. En sådan politik står i motsättning till monopolens och den borgerliga regeringens uppfattning att just de arbetande skall bära krisens bördor. Lägre löner för de arbetande, urgröpta pensioner, barnbidrag och studiebidrag, sämre samhällelig service kommer inte att ge ett enda jobb mer i landet – det kommer att ges färre arbetstillfällen.

I den allmänpolitiska debatten i år yttrade LO:s ordförande Gunnar Nilsson att mot den förda inflationspolitiken hade det inte varit möjligt att hävda löntagarnas köpkraft under 1977. Man tvingades därför konstatera en sänkt reallön för den genomsnittlige industriarbetaren med 3 % efter skatt för föregående år. För innevarande år måste enligt Gunnar Nilsson en

inkomsttagare med 40 000 kr. i årslön för att bevara en oförändrad köpkraft ha minst 8 % kontantlöneökning för att kompensera skatteomläggning och beräknad inflation på 9 %.

Vi betraktar LO-ordförandens beräkningar som ett absolut minimum som måste uppnås för att inte krisen skall bli än djupare. Men det måste också vidtas åtgärder mot att priserna fortsätter att stiga. Det måste krävas ett totalt och varaktigt prisstopp.

Utskottet påpekar att man inte kan utläsa huruvida vi i motionen 284 menar att förbud mot taxo- och kommunalskattehöjningar också bör ingå i ett sådant prisstopp. Höjning av taxor och avgifter liksom höjning av kommunalskatt ingår i den allmänna strävan att sänka standarden för de redan sämst ställda i samhället och har genom sin utveckling under senare år lett fram till en nivå där åtgärder måste vidtas för att finna andra former för samhället att klara ekonomin än med höjda taxor och avgifter för hushållen och ständigt stegrade kommunalskatter.

Utskottet finner vidare att utvecklingen på prisområdet inte ger det anledning att förändra sin tidigare negativa syn på införandet av ett prisstopp. Med tanke på att priserna på baslivsmedlen steg med över 6 % under årets första månad ter sig utskottets hållning minst sagt magstark. Att utskottet inte tilltalas av en sänkning av diskontot ligger helt i linje med den allmänna strävan. Det är nämligen inte arbetarklassen som gynnas av ett högt diskonto. Det tillför de redan kapitalstarka än större rikedomar. Högräntan bidrar dessutom till att påskynda inflationen. Inte minst när det gäller bostadskostnaderna får den stora och allvarliga konsekvenser.

Vid sidan om våra förslag i motionen 316 för att öka köpkraften på den inhemska marknaden och därmed bidra till ökad konsumtion och produktion har vi också tagit upp frågan om vårt lands handelspartners. Utskottet talar i svepande formuleringar om världsekonomin. Regeringen brukar tala om världsmarknaden men avser alltid ungefär hälften av densamma.

Som tidigare har sagts i denna debatt svarar faktiskt den socialistiska delen av världen i dag för nästan 50 % av världens produktion. Svensk handel är fördelad på följande sätt: ca 80 % går till OECD, 15 % till u-länderna och 5 % till hälften av världsmarknaden – den socialistiska delen av världen. Denna del av världen omfattas inte av den allmänna krisen, den kännetecknas inte av arbetslöshet och inflation. Där växer produktionen, lönerna stiger och priserna är fasta. Svensk byggnadsindustri har löst en del av sina problem genom satsning på denna marknad. Vi anser att det måste vara i landets intresse att regeringen vidtar åtgärder för att träffa handelsavtal med rådet för ömsesidig ekonomisk hjälp.

Beskrivningen av regeringens för arbetarklassen så förödande politik behöver knappast göras mer detaljerad än vad som redan har gjorts här tidigare i dag. Det är möjligt att det förhåller sig så som Kjell-Olof Feldt uttryckte det, att regeringen saknar framtidsperspektiv därför att den insett att den själv saknar framtid. Just därför är det kanske mer intressant att diskutera vad som skall komma efter den Bohmanska ministären.

Kjell-Olof Feldt sade att det måste till en klar kursändring i den

ekonomiska politiken – jag tolkar hans uttalande så att han menar den hittills förda ekonomiska politiken, inte bara den som nu under ett och ett halvt års administrerande varit en realitet. Frågan är då: Hur stor skall kursändringen bli? Skall den bli någon grad babord eller en märkbar gir babord? Allt fler inom arbetarrörelsen anser att det måste bli det senare. Exempelvis har flera skribenter i LO-tidningen, bl. a. Per Holmberg och Birger Norman, hävdat att det handlar om att gå framåt och inte tillbaka, som somliga inom samma rörelse drömmer om. Att gå framåt är detsamma som att arbetarklassen gör allvar av att crövrå den ekonomiska makten. Jag är inte säker på att löntagarna utan en sådan maktförskjutning ställer upp på olika modeller av ökad kapitalbildning.

Det villkorlösa tvångssparandet har aktualiserats tidigare. Det var finansminister Skölds käpphäst, men han fick rida sin käpphäst ensam. Den fackliga rörelsen beteckade sig för att sitta upp. Jag tror att den gör det med än starkare argument i dag än för ett par decennier sedan. I dag vet arbetarna hur systematiskt storkapitalet har utarmat den svenska industrin. Förutom den ständigt upptrappade kapitalexporten och kapitalflykten som arbetarpartiet kommunisterna begär åtgärder mot i en motion till detta riksmöte beviljar man sig aktieutdelningar som tömmer företagen. I en artikel i Kommunalarbetaren skriver Bengt Åke Berg:

”Skandinaviska Enskilda Banken har i sin kvartalstidskrift under en lång följd av år gjort en årlig analys av de svenska börsnoterade bolagens ekonomi. Och det är ju just för börsföretagens kapitalförsörjning som aktieägandet har störst betydelse.

En sammanställning av de resultat som redovisas för åren 1969 till 1975 visar att aktieägarnas insatser av nytt kapital i börsföretagen i form av nyemissioner uppgick till sammanlagt 1,9 miljarder kr. Företagens totala behov av kapitaltillförsel under samma period uppgick till mer än 85 miljarder kronor. Det innebär att aktieägarnas tillskott i form av nyemissioner inte täckt mer än ungefär 2 % av det totala finansieringsbehovet i företagen. Redan detta visar alltså att man ofta kraftigt överdriver nyemissionernas betydelse för företagens utveckling.

Men detta ger inte hela bilden. Under samma tid tog nämligen aktieägarna ut betydande belopp från företagen i form av utdelningar. De sammanlagda utdelningarna från börsföretagen uppgick under dessa år till 7,5 miljarder kronor. Aktieägarna tog alltså ut 5,5 miljarder mer från börsföretagen än vad de stoppade in i dem.”

I Kjell-Olof Feldts anförande märkte jag ingenting som pekade på att socialdemokraterna avser att ingripa mot denna blodavtappning av industrin. Däremot framhöll han att lönsamheten måste öka. Men det är ju inte något problem. Problemet är hur Sverige skall kunna fortleva och utvecklas som industrination. Det förutsätter att arbetarklassen tar den reella ledningen av ekonomin, och det måste ske på det sätt som Rudolf Meidner angav i en intervju i tidningen Fackföreningsrörelsen för tre år sedan:

”Vi vill beröva de gamla kapitalägarna deras makt, som de utövar just i kraft av sitt ägande. All erfarenhet visar att det inte räcker med inflytande och

kontroll. Ägandet spelar en avgörande roll. Jag vill hänvisa till Marx och Wigforss: vi kan i grunden inte förändra samhället utan att också ändra på ägandet.”

Eftersom det har aviserats att Olof Palme skall tala om det nya förslaget till fondbildningar vill jag passa på att fråga: Har den arbetsgrupp som framlagt detta förslag under det senaste året samlat andra erfarenheter än dem som Meidner byggde sitt förslag på?

Som alla förstår baserar jag min fråga på det faktum att ägandefrågan i det nya förslaget har försvunnit. I stället sägs det i presentationen i LO-tidningen att kapitalägarna inte berövas några tillgångar. Till yttermera visso ges garantier för att det även fortsättningsvis skall vara lönsamt att klippa kuponger i vårt land.

Mot bakgrunden av det förslag som i dag är uppe till diskussion är det svårt att begripa herr Bohmans utfall mot detsamma. Det måste vara mer taktiskt än reellt betingat. Det måste ha mer att göra med den moderata profilen än förslagets innehåll. Den storfinans, som väl herr Bohman företräder, borde rimligen inte känna sig hotad av det framlagda förslaget. Det är ju bara 200 koncerner som skulle hamna i vinstfördelningssystemet. Så gott som samtliga av dem är mer internationella än svenska. Är det inte en grov, ja, nästan förolämpande, underskattning av överklassens förmåga att slå vakt om sina intressen att tro att ledningen för dessa koncerner lugnt skulle sitta och vänta i 20, 35 eller 75 år på att aktiemajoriteten skulle övergå i andra händer? Jag tror att många skulle vara intresserade av att få höra Olof Palme i dag eller i morgon ge svar på frågan i vilket avseende detta förslag är bättre för arbetarklassen än det förslag om löntagarfonder som LO-kongressen antog.

I väntan på svar, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna 316 och 284.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Full sysselsättning, rimlig prisstabilitet, ekonomisk tillväxt, rättvis inkomstfördelning och regional balans anges i den avslutande sammanfattningen av finansplanen som de stolta centrala målen för Sveriges ekonomiska politik. Var och en som följt dagens debatt och lyssnat till både företrädare för regeringen och den socialdemokratiska oppositionen har förstätt att dessa mål befinner sig på ljusårs avstånd från verkligheten. Det finns mycket svåra störningar i den ekonomiska utvecklingen på alla dessa områden. Den borgerliga regeringens förklaringar har inte heller minskat avståndet.

Jag vill här främst ägna mig åt den situation som vi som konsumenter och vanliga löntagare möter i dag – kanske med en sidoblick på vissa andra gruppers ekonomiska situation. Just för dessa grupper är det en svart bild som målas upp i finansplanen.

Den inhemska efterfrågan skall dämpas och den privata konsumtionen väntas minska. Den minskade redan 1976/77, och för 1977/78 väntas en fortsatt volymminskning. Och framtiden är inte ljus. Trots ett något

optimistiskt antagande om en lönekostnadsökning på 10 % för 1978 kommer enligt finansplanen hushållens reala disponibla inkomster att minska med ca 2 %. Ändå tror man att den privata konsumtionen minskar med endast 1 %. Det innebär att fru Pettersson, om hon får 2 kronor mindre i hushållskassan per hundralapp, ändå skall banta sina utgifter med bara 1 krona. Man förutsätter alltså att hon har kapital att ta av eller att hon kan minska sitt sparande.

Alla undersökningar av sparande, levnadsnivå och konsumtionsutrymme säger oss emellertid att sparandet är mycket ojämnt fördelat och att levnadsnivån är mycket ojämnt fördelad mellan t. ex. företagare och löntagare. Därför ger finansplanens konstaterande en felaktig bild av de följder som den borgerliga regeringens ekonomiska politik i förbindelse med oförändrade inkomstöverföringar får. Den politiken drabbar hårt den del av det svenska folket som har lägre inkomster och ingen förmögenhet. De flesta svenska hushåll måste dra åt mer än ett hål i svångremmen kring en redan smal hushållsbörs, medan direktörerna med hjälp av sin förmögenhet, sina nyvunna generella fördelar i form av sänkta egenavgifter och skattemässigt lämpliga uppdelningar av inkomsten inom familjen kan bibehålla sin köpkraft.

Denna utveckling kan redan redovisas av handeln. Vi vet att andelen billiga livsmedel ökar, medan det säljs mindre av andelen dyrare livsmedel. Ja, det registreras t. o. m. i finansplanen – dock sett genom näringslivets ögon – på så sätt att där konstateras att den privata konsumtionens minskning självfallet verkar återhållande på investeringarna inom handeln.

Konsumentpolitik är inte bara en fråga om marknadsföringssätt och reklamationer utan i hög grad en fråga om ekonomi. Men konsumenternas villkor är mycket olika, speciellt i kärva ekonomiska lägen.

För några år sedan väckte jag en motion om en bättre redovisning av den privata konsumtionen i finansplanen och i regeringens propositioner. Utskottet svarade då att det gillade tanken och förutsatte att så skulle ske. Men ingenting har ännu hänt. Fortfarande redovisas den privata konsumtionen i finansplanen såsom en enhet. Den privata konsumtionen bör inte vara en vanlig anonym mjölkko, som kan tappas i svåra finanspolitiska lägen.

Den privata konsumtionen består av många människor – det gäller det dagliga hushållandet i våra familjer och de rynkade pannorna över hushållskassan vid många köksbord. För konsumenterna är livsmedelspriserna av stor betydelse. F. n. pågår förhandlingar för att fastställa efter vilka riktlinjer priserna på livsmedel skall sättas i fortsättningen.

Jag har de senaste dagarna i samband med prisförhandlingarna mötts av många krav på en dämpning av prisökningarna på dagligvaror, speciellt livsmedel. Arbetarkvinnor märker snabbt när konsumtionsutrymmet minskar. De vill protestera och demonstrera. Även deras oro bör få komma till uttryck från denna talarstol.

Den borgerliga regeringen har genom många ändringar av avgifter, beskattningsprinciper m. m. förbättrat företagarnas inkomster och ekonomi.

Riksdagen skall också snart besluta om en sådan förbättring, som skatteutskottet just har diskuterat. Detta måste på sikt påverka den ekonomiska standarden för företagare och jordbrukare och bör alltså även medverka till att man tar större hänsyn till förmögenhetsförhållanden och beskattningslättnader också vid bedömningen av jordbrukarnas ekonomiska förhållanden. Kanske detta har lett till att förhandlingarna om priserna på våra livsmedel är hårda och ej avslutade på den stipulerade dagen, nämligen den 1 mars.

Jag skulle vilja uttrycka detta med att citera den socialdemokratiska motionens ord om den ekonomiska politiken: "Den dämpade konsumtions-tillväxten skärper kraven på en rättvis fördelning av produktionsresultaten och välfärden."

Från socialdemokratiskt håll har vi begärt en tids prisstopp på alla dagligvaror, men den borgerliga regeringen har inte velat stödja detta krav. Jag har till årets riksdag inlämnat motioner både om en bättre grund för bedömningen av levnadsnivån hos företagare och jordbrukare och om en begränsning av underskottsavdragen, två områden där jag tycker att det finns stora möjligheter att komma billigare undan. Vi måste från socialdemokratiskt håll kräva solidaritet när det gäller konsumtion, skatter och avgifter, speciellt i ett läge när ekonomin stramas åt.

En begränsning av den privata konsumtionen såsom f. n. sker måste följas upp genom stöd till konsumtionssvaga grupper, speciellt barnfamiljer med lägre inkomster, som inte får någon indexreglering av inkomstöverföringarna från staten. En av finanspolitiska skäl nödvändig dämpning av konsumtionen får inte ta sig sådana former att levnadsförhållandena för det uppväxande släktet försämras. Om så sker tar den borgerliga regeringen och majoriteten på sig ett tungt ansvar för framtiden.

KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Den svaga internationella konjunkturen i de västliga industriländerna håller i sig. Inte minst de nordiska länderna har fått känna av denna svacka under en ovanligt lång period. Försämrade relativ konkurrenskraft på den internationella marknaden och på den importkonkurrerande hemmamarknaden har inneburit stora påfrestningar på det svenska näringslivet.

Trots att ingen egentlig återhämtning skett på världsmarknaden och trots den mycket svaga utvecklingen av världshandeln har vår nuvarande regering genom sin handlingskraft lyckats avsevärt förbättra vår relativa konkurrenskraft och i stort sett återfört den till den nivå som rådde 1975. Vi har emellertid förlorat betydande marknadsandelar, och det tar tid att återhämta dessa. Under december och januari har man kunnat märka en tydlig förbättring av handelsbalansen som inger ett något större hopp för den närmaste tiden än vad man kunde bedöma då finansplanen skrevs i slutet på förra året. Detta är också nödvändigt för att vi i vårt land skall kunna utnyttja vår produktionskapacitet, på nytt skapa en tillväxt i ekonomin och på sikt få balans i utrikesbetalningarna. En tillväxt i ekonomin är en nödvändighet för att samhället skall kunna få tillräckliga resurser för de viktiga åtaganden vi

över partigränserna varit eniga om att samhället skall klara av.

Man kan alltså konstatera att regeringen med sin politik redan vunnit väsentlig framgång. Det pågår inom regeringskansliet ett intensivt arbete med att utforma program för hur den svenska näringsstrukturen skall utformas på något längre sikt. Detta är naturligtvis väsentligt då hittills vidtagna åtgärder på detta område i huvudsak varit av typen brandkärsutryckningar för att rädda krisbranscher och krisföretag.

Ändå kan man hävda att det är en relativt kortsiktig politik vi liksom andra länder fortfarande bedriver. Vilka är egentligen de övergripande samhällsmål vi vill uppnå? Är det en ständigt ökande materiell standardstegring? Är det ett ständigt stigande resursuttag? Är det en ständigt ökande belastning på miljö, natur och människor?

Jag skulle vilja svara nej på de här frågorna. I stället måste det vara att skapa en verklig välfärd i vid mening och fördela den välfärden jämnt mellan människorna både nationellt och internationellt. Men i en sådan välfärd ingår förutom materiellt välstånd också beståndsdelar som god miljö, trivsel, trygghet och gemenskap. Dessa upplevelser är dock omätbara i ekonomiska termer. Prylarna omkring oss och även den offentliga servicen är däremot något som varit möjligt att mäta. De viktiga mänskliga upplevelserna har kommit i underläge. Ofta försöker man att täcka ett psykiskt behov med materiella ting, något som vi ibland kallar för tröstkonsumtion.

En stor del av vår produktion av varor, tjänster och upplevelser skapas i hemmen och i människornas närmiljö utan att man använder pengar. I hemmen lagas mat, man städar och bäddar sängar åt varandra och man upplever gemenskap utan någon ekonomisk avräkning mellan familjemedlemmarna. Denna del av samhället skulle man kunna kalla den penninglösa sektorn.

Under industrialiseringen har en allt större del av människans aktiviteter flyttats över från hemmen till näringslivet eller till vad man kan kalla för den kommersiella sektorn. En betydande del av den ekonomiska tillväxten i industrisamhället beror just på denna överflyttning av funktioner från den penninglösa sektorn till den kommersiella sektorn. Parallellt med denna process ökar naturligtvis också kraven på samhället i form av utbildning, vård etc. När allt fler människor lämnar den penninglösa sektorn måste en stor del av de uppgifter som tidigare varit naturliga att klara av i t. ex. familjen överföras på samhället.

Det har säkert inte alltid varit kraven på högre effektivitet eller kvalitet som gjort att en större del av människornas behov måst täckas via institutioner. Det är inte självklart att barnomsorgen blir bättre på kommunala barndaghem, att utbildningen blir bättre med allt längre skolgång och i allt större skolor, att sjukvården underlättas genom specialistvård i allt större sjukhus eller att omsorgen om gamla och handikappade blir mera mänsklig genom institutionell behandling.

Det råder stor enighet om att alla människor skall ha en meningsfull sysselsättning. Men tyvärr har detta krav i den politiska debatten ofta blandats samman med behovet av avlönat arbete och med behovet av

ekonomisk grundtrygghet. Samtidigt som kravet på arbete rests med ökad styrka har man också rest kravet på mer fritid, längre semester, lägre pensionsålder och rätt till delpension. Ändå vill jag hävda att kravet på arbete åt alla i dag är riktigt, framför allt därför att i den samhällsstruktur vi utvecklat är det utomordentligt svårt för den enskilde att skapa sig en meningsfull sysselsättning utanför det betalda arbetslivet.

Med hänsyn till de begränsade tillgångarna av naturresurser, framför allt ändliga sådana, vilka är grunden för den höga standard vi i dag har och skapar med vår teknologi, måste vi erkänna att det är förenat med stora problem både att höja den materiella standarden och att sysselsätta fler människor i prylproduktionen. Men om inte denna kommersiella produktion ökar blir det också omöjligt att öka den offentliga sektorns ekonomiska ramar, då dessa är beroende av näringslivets omfattning och av hur stor del av denna som det är möjligt att via skatter och avgifter ta ut för finansiering av samhällsverksamheten.

Chefen för IMF, Dr Witteveen, sade nyligen att Västtyskland och Japan måste öka sin inhemska efterfrågan, och Englands finansminister Healey sade att samma länder måste öka sin tillväxt och stimulera världshandeln. Men dagens världshandel, som i stort bygger på frihandelns principer och på tesen om de komparativa fördelarna, leder till att produktionen sker där den kan ske billigast. Den viktigaste komponenten i produktionskostnaden är lönekostnaden. Detta leder till att billig arbetskraft utnyttjas av de redan rika, och att naturresurserna inte tas till vara på ett tillfredsställande sätt. Sålunda kan t. ex. svensk järnmalm, svensk skogsråvara – för att inte tala om skogsavfallet – och sämre svensk åkerjord inte ekonomiskt utnyttjas, trots att vi har en rationell hantering och att det finns ett reellt behov för våra produkter i världen. Världshandeln borde, i stället för att som i dag vara koncentrerande, verka fördelande mellan jordens länder och folk i enlighet med tankegångarna i en ny ekonomisk världsordning.

Jag förmår inte på den korta tid som står till buds här i kammaren helt utveckla mina tankegångar men vill ändå försöka dra några slutsatser:

Den västliga industrivärldens tekniska och ekonomiska framsteg har hittills framför allt baserats på en tung och naturresursexploaterande teknik. Med hänsyn till miljö och människor måste vi övergå till en mjuk och småskalig teknik, som bygger på naturens långsiktiga möjligheter och på människans reella behov och produktionsförmåga. Vid sidan om vår strävan att skapa fler jobb inom det betalda arbetslivet måste vi öka ansträngningarna att ge människorna möjlighet till en meningsfull sysselsättning – hem, familj, fritid – inom den penninglösa sektorn. Därigenom skulle man också kunna minska de ekonomiska kraven på den offentliga sektorn, vilket i dag ter sig ytterligt nödvändigt när man studerar intäkter och kostnader inom såväl statlig som kommunal verksamhet.

Lösningen ligger kanske i att skapa förutsättningar för verksamhet inom den penninglösa sektorn, som ersätter eller onödiggör såväl en meningslös ökning av prylproduktion inom den kommersiella sektorn som alltför dyrbara institutionsfunktioner inom den offentliga sektorn. Det gäller då att

bygga upp lokala strukturer för mänsklig samvaro, ansvar, solidaritet och gemenskap. Detta synes så mycket mer motiverat av att en sådan infrastruktur skulle göra det möjligt att vårda de ekologiska möjligheterna till ökad produktion och tillvarata marginella resurser, sådana resurser som vi f. n. av lönsamhetsskäl låter bli att utnyttja.

Utifrån hushållningspolitiska och ekologiska utgångspunkter och med hänsyn till global solidaritet måste vi kanske acceptera en ökad styrning av produktionen på nationell nivå. En sådan styrning har vi under flera årtionden haft på jordbrukets område, avseende såväl volym och pris som sysselsättning. I det nuvarande krisläget kan man skönja konturerna till något liknande för vissa andra näringar, exempelvis varv och stål.

Om ett fritt och rationellt samhälle skall kunna bevaras där marknads-ekonomins fördelningsmekanism skall fungera på lokal nivå, måste vi måhända ålägga oss dessa restriktioner. I annat fall riskerar vi att skapa ett samhälle där en växande offentlig sektor blir beroende av en alltmer onödig och omöjlig kommersiell produktion. I ett sådant samhälle styr inte längre politikerna utan de som svarar för produktionen och skapandet av de ekonomiska resurserna inom den kommersiella sektorn och detta genom en alltmer sofistikerad teknik i multinationella storkoncerner.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till finansutskottets hemställan.

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarrens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 4 Anmälades och bordlades

Proposition

1977/78:108 om godkännande av 1977 års internationella sockeravtal

§ 5 Anmälades och bordlades

Motioner

1977/78:1757 av *Ove Karlsson*

1977/78:1758 av *Birger Rosqvist* och *Wiggo Komstedt*

med anledning av propositionen 1977/78:81 om vissa kommunala trafik- och trafiksäkerhetsfrågor m. m.

§ 6 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 1 mars

1977/78:136 av *Rune Johansson* i Ljungby (s) till industriministern om skogsindustrins framtid:

Sedan flera år tillbaka har den svenska skogsindustrin varit föremål för omfattande utredningar. Den socialdemokratiska regeringen anmälde tidigt sin avsikt att på grundval av dessa utredningar och i nära samverkan med skogsbranschrådet utarbeta ett långsiktigt skogspolitiskt program.

Regeringen har i årets statsverksproposition redovisat som sin avsikt att framlägga ett sådant program. Skogsindustrins svårigheter har ställt flera företag inför stora problem. Det är dock svårt att bedöma om de nedläggningar eller inskränkningar som bl. a. NCB och Södra Sveriges Skogsägare aviserat är rimliga i en långsiktig strukturplan för skogsindustrin. De samhällsekonomiska konsekvenserna för de berörda orterna har inte heller belysts.

Mot bakgrund av att regeringen för kort tid sedan tillkallat en ytterligare utredning för att göra en strukturbedömning för berörda industriområde kan de aviserade nedläggningarna nu starkt ifrågasättas.

Med hänvisning till det anförda vill jag till industriminister Åsling rikta följande frågor:

1. När kan man förvänta sig att regeringens aviserade långsiktiga program för skogsindustrin föreläggs riksdagen?
2. Har den senast tillsatta strukturutredningen erhållit skriftliga direktiv som även innehåller tidsramar för arbetet?
3. Är industriministern beredd medverka till att inga varsel om nedläggningar sker från skogsindustrins sida i avvaktan på resultatet av pågående utredningar?
4. Avser i så fall industriministern i en kommande proposition om stöd till skogsindustrin att införa förbehåll som innefattas i fråga 3?
5. Eftersom begränsningar av verksamheten inom nämnda skogsindustrier kan avtalas under hand mellan parterna, kan i så fall berörda kommuner påräkna allt det bistånd som de arbetsmarknadspolitiska och allmänt regionalpolitiska reglerna möjliggör?

1977/78:137 av *Per Petersson* (m) till försvarsministern om den militära aktiviteten i Östersjön:

Enligt den säkerhetspolitiska bedömningen inför 1977 års försvarsbeslut präglades utvecklingen mellan stormaktsblocken av strävanden till fortsatt politisk avspänning, strävanden som bl. a. ansågs bygga på viljan att undvika varje utveckling som kan leda till kärnvapenkrig.

Nr 85

Onsdagen den
1 mars 1978

Anmälan av interpellationer

Utvecklingen i norra Europa ansågs präglas av stabilitet och vilja till samarbete. Tankar på en kärnvapenfri zon i Norden går tillbaka på ett initiativ år 1963 av Finlands president U. Kekkonen.

Sverige har en positiv inställning till den allmänna idén om kärnvapenfria zoner. Huvudförutsättningen för en kärnvapenfri zon är dock att stater som innehar kärnvapen förbinder sig att inte utnyttja kärnvapen mot mål inom en dylik kärnvapenfri zon.

Sovjet och andra öststater har gärna och ofta talat om Norden som en kärnvapenfri zon och om Östersjön som ett "fredens hav". Det är därför överraskande och värt att uppmärksammas att Sovjet nu har kärnvapenbärande ubåtar patrullerande i Östersjön.

Av intresse ur svensk synpunkt är också om Sovjets åtgärd kommer att öka även NATO:s aktivitet i Östersjön eller närområdet.

I Sveriges säkerhetspolitiska bedömning ingår att vårt totalförsvaret skall ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att hot, påtryckningar eller angrepp mot Sverige inte av någon kan bedömas vara lönsamma. Väsentliga försvagningar av det svenska försvarets styrka i förhållande till omvärlden kan rubba stabiliteten och balansen i Nordeuropa. Den bedömningen har riksdagens stöd.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr försvarsministern få rikta följande fråga:

Vill försvarsministern ge riksdagen en redogörelse för den militära aktiviteten i och kring Östersjön, särskilt beträffande förekomsten av kärnvapen?

§ 7 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 1 mars

1977/78:321 av *Bertil Måbrink* (vpk) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att skapa sysselsättning åt arbetslös ungdom i Gävleborgs län:

Ungdomsarbetslösheten breder ut sig alltmer. I hela landet finns i dag över 40 000 registrerade arbetslösa ungdomar mellan 16 och 24 år.

I vissa regioner och orter ligger ungdomsarbetslösheten skyhögt över riksgenomsnittet. I Ljusdals kommun t. ex. är 43 % arbetslösa, och räknar man in ungdomar i beredskapsarbete blir siffran 66 %. I Hudiksvall är siffran 30 % (beredskapsarbeten ej inräknade).

Nämnas bör att ett stort antal ungdomar under året kommer ut på arbetsmarknaden efter fullgjord värnpliktstjänstgöring vid I 14 i Gävle och F 15 i Söderhamn. Läger man därtill att flera hundra ungdomar i de nämnda kommunerna slutar sin skolutbildning till sommaren, kommer situationen att bli – lindrigt uttryckt – katastrofal.

Jag vill fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder – utöver sysselsättningsgarantin – är planerade för att skapa sysselsättning åt arbetslös ungdom i Gävleborgs län?

1977/78:322 av *Thure Jadestig* (s) till industriministern om personella förstärkningar vid vissa länsstyrelser:

Regeringen har i december 1977 uppdragit åt bl. a. länsstyrelsen i Västmanlands län att tillsätta en arbetsgrupp, vars uppgift skall vara att samordna de regional- och sysselsättningspolitiska insatserna på orter som drabbats av sysselsättningsproblem till följd av strukturförändringar inom järnhanteringen. Enligt propositionen 1977/78:47 skall dessutom de berörda länsstyrelserna tilldelas särskilda resurser, sålunda personell förstärkning, för att arbeta fram konkreta åtgärder och för att samordna insatserna på länsnivå.

Jag anhåller därför att få ställa följande fråga till industriministern:

När kommer länsstyrelserna att få besked om omfattningen av den utlovade personella förstärkningen?

1977/78:323 av *Stig Alemyr* (s) till industriministern om åtgärder för att bibehålla sysselsättningen vid Emmaboda Glasverk:

Styrelsen för Emmaboda Glasverk har den 24 februari 1978 beslutat lägga ned tillverkningen av råglas vid glasverket. Härefter har 105 anställda varsplats om uppsägning. Inga tecken tyder nu på att Saint Gobain avser att uppfylla sina löften att uppehålla sysselsättningsnivån i Emmaboda.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att garantera sysselsättning åt de anställda vid Emmaboda Glasverk som nu varsplats om uppsägning?

§ 8 Kammarén åtskildes kl. 17.47.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

---

*Meddelande om
frågor*